

**UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

**DOBROVOLNÍCTVO MLÁDEŽE NA SLOVENSKU V KONTEXTE
INDIVIDUALIZÁCIE A MODERNIZÁCIE
DIZERTAČNÁ PRÁCA
f8be6f46-4b6a-4b93-ad05-ab3ccdb33805**

2020

Mgr. Marika Siekelová

UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

DOBROVOLNÍCTVO MLÁDEŽE NA SLOVENSKU V KONTEXTE
INDIVIDUALIZÁCIE A MODERNIZÁCIE

Dizertačná práca

f8be6f46-4b6a-4b93-ad05-ab3ccdb33805

Študijný program: Sociálna práca

Študijný odbor: 7761 Sociálna práca

Pracovisko: Katedra sociálnej práce

Školiteľ dizertačnej práce: doc. PhDr. Alžbeta Brozmanová Gregorová, PhD.

Banská Bystrica, 2020

Mgr. Marika Siekelová

Čestné prehlásenie:

Čestne prehlasujem, že som predloženú dizertačnú prácu vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry a ďalších informačných zdrojov.

V Banskej Bystrici, 2020

Pod'akovanie

Touto cestou vyjadrujem úprimné pod'akovanie svojej školiteľke doc.PhDr. Alžbete Brozmanovej Gregorovej, PhD. za odborné vedenie, cenné rady a podporu pri písaní dizertačnej práce. Zároveň jej d'akujem za podporu a priateľský prístup počas celého doktorandského štúdia. Za spoluprácu d'akujem aj Dobrovoľníckemu centru v Bratislave, ako aj všetkým účastníkom a účastníčkam výskumu.

ABSTRAKT

SIEKELOVÁ, Marika: Dobrovoľníctvo mladých ľudí na Slovensku v kontexte individualizácie a modernizácie. [Dizertačná práca]. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Pedagogická fakulta; Katedra sociálnej práce. Vedúci práce: doc. PhDr. Alžbeta Brozmanová Gregorová, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: philosophiae doctor (PhD.) Banská Bystrica: UMB, Pedagogická fakulta, 2020, s132.

Cieľom dizertačnej práce bolo poukázať na zmeny odohrávajúce sa v spoločnosti, ktoré majú vplyv na dobrovoľníctvo mladých ľudí, identifikovať a priblížiť trendy prejavujúce sa v jednotlivých dimenziách dobrovoľníctva a poukázať na vzorce dobrovoľníctva. Hlavným cieľom výskumu bola identifikácia, popis a analýza vzorca dobrovoľníctva mládeže na Slovensku vo vybraných dimenziách v súvislosti s aktuálnymi trendmi v oblasti dobrovoľníctva. Výskumná vzorka pozostávala z predstaviteľov vybraných organizácií na Slovensku, ktorí majú skúsenosti s koordinovaním mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok a z mladých ľudí z radov dobrovoľníkov. V rámci kvalitatívnej stratégie sme využili kombináciu dvoch výskumných metód. Prvou metódou bola metóda fokusových skupín, ktorú sme využili pre zachytenie pohľadu koordinátorov pracujúcich s mladými dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami. Druhou metódou bola metóda individuálnych rozhovorov, ktorá bola využitá s mladými ľuďmi, ktorí sa aktívne zapájali do vykonávania dobrovoľníckych aktivít. Výsledky výskumu preukázali, že z pohľadu účastníkov výskumu sa v skúmaných dimenziách dobrovoľníctva mladých ľudí objavujú aj nové trendy, ktoré prezentujú moderný vzorec dobrovoľníctva. Napriek identifikovaným novým trendom však nemožno na základe výsledkov poukázať na to, že by bol moderný vzorec dobrovoľníctva v popredí. Na základe výsledkov výskumu možno konštatovať, že z pohľadu účastníkov výskumu dochádza k prelínaniu tradičného a moderného vzorca dobrovoľníctva v rámci skúmaných dimenzií. Medzi mladými ľuďmi nachádzame tak tradičných ako aj moderných dobrovoľníkov a dobrovoľníčky. Objavujúce sa nové trendy v dobrovoľníctve je však potrebné brať na vedomie, pretože postupom rokov je možné predpokladať ich výraznejšie zastúpenie. Z tohto dôvodu je potrebné, aby spoločnosť ale aj organizácie pracujúce s mladými dobrovoľníkmi reagovali na tieto zmeny a to napríklad prostredníctvom tvorby politík na národnej úrovni, ale aj kontinuálnym výskumom, ktorý by prispieval k odhaľovaniu ďalších nových trendov a špecifických zmien týkajúcich sa oblasti dobrovoľníctva mladých ľudí na Slovensku.

Kľúčové slová: dobrovoľníctvo, dobrovoľník, mládež, nové trendy, vzorce

ABSTRACT

SIEKELOVÁ, Marika: Volunteering of Young People in Slovakia in the Context of Modernisation and Individualisation. [Dissertation thesis]. Matej Bel University in Banská Bystrica. Faculty of Education; The Department of Social Work. Supervisor doc. PhDr. Alžbeta Brozmanová Gregorová PhD. Qualification level: philosophiae doctor (PhD.) Banská Bystrica: UMB, Faculty of Education, 2020, p.132

The aim of this dissertation thesis was to show the changes happening in society which have an effect on volunteering of young people, to identify and describe in more detail the trends manifested within individual dimensions of volunteering, and to refer to volunteering patterns. The main research objective was the identification, description, and analysis of the volunteering pattern of the youth in Slovakia, in selected dimensions and in relation to the current trends in the area of volunteering. The research sample consisted of representatives of selected organisations in Slovakia, who have experience with coordinating young volunteers, as well as of the young volunteers themselves. Within a qualitative strategy, we utilised a combination of two research methods. The first one was the method of focus groups, which we used in order to record the perspective of coordinators working with young volunteers. The second one was the method of interviews with individuals, which was used with young people who had been actively engaging in volunteering activities. The results of the research show that from the perspective of the research participants, there are new trends appearing within the dimensions of volunteering examined in this work, and that these trends represent the modern volunteering pattern. Despite the fact that these new trends were identified, it cannot be said, based on the results, that the modern volunteering pattern is dominant. On the basis of the results, we can say that from the perspective of the research participants, there is an overlap of the traditional and the modern volunteering patterns within the dimensions examined. We can find both traditional and modern volunteers among young people. Nevertheless, it is necessary to acknowledge the new trends in volunteering, since we can expect their representation to increase in the future. For this reason, it is necessary that society, but also organisations working with young volunteers respond to these changes with, for instance, policy-making at national level, as well as continuous research which would help uncover further new trends and specific changes concerning the area of volunteering of young people in Slovakia.

Key words: volunteering, volunteer, youth, new trends, volunteering patterns

OBSAH

1. ÚVOD	9
1.1. Dobrovoľníctvo v kontexte sociálnej práce	11
1.2. Vplyv modernizácie a individualizácie na dobrovoľníctvo	18
1.3. Trendy v dobrovoľníctve	23
1.4. Dimenzie skúmania dobrovoľníctva	33
1.5. Výskumný problém.....	47
1.6. Cieľ výskumu a výskumné otázky	47
2. METÓDY	50
2.1. Popis a kritériá výberu výskumnej vzorky	52
2.2. Použité výskumné metódy	53
2.3. Etické aspekty výskumu	60
3. VÝSLEDKY	62
3.1. Štýl dobrovoľníckej participácie.....	62
3.1.1. Štýl dobrovoľníckej participácie z hľadiska dĺžky angažovania sa	62
3.1.2. Štýl dobrovoľníckej participácie z hľadiska intenzity angažovania sa	66
3.1.3. Špecifické znaky štýlu dobrovoľníckej participácie mládeže	69
3.2. Motivácia dobrovoľníkov a dobrovoľníčok.....	72
3.2.1. Altruistická motivácia z pohľadu účastníkov fokusových skupín a mladých ľudí.....	72
3.2.2. Egoistická motivácia z pohľadu účastníkov fokusových skupín a mladých ľudí.....	75
3.2.3. Normatívna motivácia z pohľadu účastníkov fokusových skupín a mladých ľudí.....	84
3.2.4. Zmeny týkajúce sa motivácie mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok.....	87
3.3. Vzťah organizácie a dobrovoľníkov	89
3.3.1. Vzťah organizácie a dobrovoľníkov z pohľadu účastníkov fokusových skupín a mladých ľudí.....	89
3.4. Hodnoty dobrovoľníctva pre spoločnosť z pohľadu účastníkov fokusových skupín a mladých ľudí	103
4. DISKUSIA.....	109

4.1. Limity výskumu	124
5. ZÁVER	125
POUŽITÁ LITERATÚRA.....	128

1. ÚVOD

Dobrovoľníctvo mladých ľudí je nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí aktuálnou témou, ktorej je venovaná čoraz väčšia pozornosť odborníkov, ktorí sa danej téme venujú v rámci svojej odbornej, výskumnej, vzdelávacej ako aj publikačnej činnosti. Dobrovoľníctvom sa zaoberajú aj predstavitelia organizácií, ktoré s dobrovoľníkmi spolupracujú, v snahe lepšie porozumieť danej oblasti a rôznym aspektom dobrovoľníctva, dobrovoľníckych činností, ako aj samotným mladým dobrovoľníkom a dobrovoľníčkam. Motivácia autorky venovať sa v rámci dizertačnej práce téme dobrovoľníctva mladých ľudí pramení jednak zo záujmu o tému dobrovoľníctva, ktorej sa venovala aj v predchádzajúcich rokoch štúdiá na vysokej škole a taktiež z vlastnej angažovanosti autorky v oblasti dobrovoľníctva ako dobrovoľníčky a tiež koordinátorky mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok.

Zámerom dizertačnej práce je oboznámiť čitateľa so zmenami v spoločnosti, ktoré majú vplyv na dobrovoľníctvo, identifikovať a priblížiť trendy prejavujúce sa v jednotlivých dimenziách dobrovoľníctva a poukázať na vzorce dobrovoľníctva. Cieľom výskumu je identifikácia, popis a analýza vzorca dobrovoľníctva mládeže na Slovensku vo vybraných dimenziách v súvislosti s aktuálnymi trendmi v oblasti dobrovoľníctva.

Mladých ľudí je potrebné považovať za významnú skupinu každej spoločnosti, nevynímajúc tú našu - slovenskú. Mladí ľudia sú dôležitou sociálnou skupinou, ktorá má v každej spoločnosti špecifické a nezastupiteľné miesto a podobne je to aj v oblasti dobrovoľníctva. Na jednej strane možno hovoriť o pozitívnom vplyve dobrovoľníctva na skupinu mladých ľudí. Dobrovoľníctvo môže pozitívne prispievať k formovaniu osobnosti mladých ľudí, k ich záujmom, hodnotám a tiež k pozitívnym vzťahom k iným ľuďom, ale aj prírode, či životnému prostrediu, k rozvíjaniu ich zručností a podobne. Dobrovoľníctvo môže byť aj preventívnym faktorom a to obzvlášť pri rizikových skupinách mladých ľudí. Na druhej strane je potrebné poukázať na to, čo prináša generácia mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok do oblasti dobrovoľníctva. Mladí dobrovoľníci a dobrovoľníčky prinášajú množstvo nových nápadov, sú kreatívni, tvoriví, majú mnoho energie, chuť byť aktívni, učiť sa, participovať na skvalitňovaní rôznych projektov a programov a v neposlednom rade majú chuť a záujem pomáhať. Práve v súvislosti s ambíciou komplexnejšie porozumie

špecifikám mládežníckeho dobrovoľníctva považujeme za potrebné zaoberať sa teoretickými východiskami skúmanej problematiky a naďalej realizovať výskumy v tejto oblasti. V súvislosti s dobrovoľníctvom mladých ľudí je možné v súčasnej postmodernej spoločnosti poukázať na zmeny, ktoré sa v spoločnosti odohrávajú a súvisia s procesmi modernizácie a taktiež s procesom narastajúcej individualizácie. Tieto spoločenské procesy výrazným spôsobom vplyvajú na oblasť dobrovoľníctva a prinášajú do dobrovoľníctva zmeny, ktoré majú vplyv na podobu a charakter dobrovoľníctva. Zmeny odohrávajúce sa na úrovni spoločnosti nielenže majú vplyv na dobrovoľníctvo, ale prinášajú do oblasti dobrovoľníctva nové trendy. A práve v kontexte zmien je možné poukázať na prepojenie medzi procesmi modernizácie a individualizácie - novými trendmi objavujúcimi sa v dobrovoľníctve a generáciou mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok. Je možné predpokladať, že práve generácia mladých ľudí je najcitlivejšia a procesy modernizácie a individualizácie ju ovplyvňujú výraznejšie, ako iné vekové kategórie. Viacerí autori (Macháček, 2008, Ondrejko, 2002) poukazujú na to, že nositeľom zmien a nových trendov v dobrovoľníctve je predovšetkým mladá generácia dobrovoľníkov a dobrovoľníčok a to z dôvodu, že je najviac ovplyvniteľná zmenami, ktoré sa v spoločnosti odohrávajú. Výsledkom nových trendov v dobrovoľníctve je tzv. prerod mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok, ktorý sa prejavuje najmä v zmenených vzorcoch dobrovoľníctva. Na základe zmien, ktoré sa objavujú v dobrovoľníctve, je možné určiť, ktorý vzorec dobrovoľníctva prevažuje danej spoločnosti. Keď hovoríme o vzorcoch dobrovoľníctva, je možné poukázať konkrétne na dva, a to na tradičný a na moderný vzorec dobrovoľníctva - ich vymedzeniu a špecifikácii sa venujeme v nasledujúcich podkapitolách dizertačnej práce. V práci taktiež prinášame vybrané výsledky z domácich a zahraničných výskumov, ktoré sa skúmaniu nových trendov v dobrovoľníctve venovali a prispievajú k tomu, aby sme lepšie pochopili prevládajúce obrazy dobrovoľníctva. Sme presvedčení, že pochopením zmien a trendov vo všetkých oblastiach dobrovoľníctva budeme schopní komplexnejšie porozumieť celkovému stavu dobrovoľníctva a rovnako aj samotným mladým dobrovoľníkom a dobrovoľníčkam, čo zároveň považujeme aj za najväčší prínos predkladanej práce.

1.1. Dobrovoľníctvo v kontexte sociálnej práce

Dobrovoľníctvo je sociálny fenomén, ktorý je predmetom záujmu a skúmania viacerých vedných disciplín. Jednou z nich je sociálna práca. Paralely medzi dobrovoľníctvom a sociálnou prácou nachádzame v rovine sociálnej práce ako praktickej profesie, ako vedného odboru a aj ako študijného zamerania v historických i súčasných kontextoch. Sociálna práca a dobrovoľníctvo sú prepojené jednak historickými koreňmi, ale tiež filozofickým a etickým pozadím. Sociálna práca sa dlhý čas vykonávala „mimovoľným“ spôsobom. Ľudia dobrovoľne a obetavo pomáhali tým, ktorí to potrebovali, pretože sa nachádzali v ťažkých životných situáciách a to z rôznych dôvodov, ako napríklad sociálne alebo zdravotné znevýhodnenie, rôzne prírodné katastrofy a podobne. Samotné korene dobrovoľníctva v kontexte sociálnej práce môžeme hľadať aj v spojitosti s myšlienkami kresťanstva, v rámci ktorých dominovala pomoc bližným založená na báze dobrovoľnosti. V období, kedy nebol systém štátnych organizácií a štátnej pomoci pre občanov rozvinutý, bola sociálna pomoc poskytovaná na báze dobrovoľnosti pre mnohých ľudí otázkou jedinej pomoci. Sociálnu prácu môžeme považovať za profesiu, ktorej základy nachádzame v dobrovoľníctve. Havrdová (2007) uvádza, že aj profesia sociálnej práce sa spočiatku formovala na báze dobrovoľníctva.

Prvé sociálne pracovníčky získavali skúsenosti najskôr v rámci dobrovoľníckych aktivít a postupne sa ich služby profesionalizovali a boli poskytované širšiemu spektru ľudí. Činnosti, ktoré v minulosti zabezpečovala charita alebo dobrovoľníčky a dobrovoľníci, začala postupne plne zabezpečovať sociálna práca, ktorá ich v súčasnosti pokrýva v rámci svojich rôznorodých oblastí. Za podnet pre vznik novej profesie – sociálnej práce, môžeme považovať postupný rozpad pevných väzieb medzi ľuďmi. Dobrovoľná pomoc v minulosti bola pre mnoho ľudí samozrejماً aj z dôvodu prevládania iných vzťahov medzi občanmi. Vzťahy medzi ľuďmi boli osobnejšie, čo vychádzalo aj z lepších susedských, rodinných, kolegiálnych vzťahov a otvorenej komunikácie. Na druhej strane impulzom pre profesionalizáciu sociálnej práce bol nárast a výskyt nových problémov v spoločnosti, ktoré dovtedy neboli natoľko rozšírené alebo sa vôbec nevyskytovali. Išlo o problémy ako napríklad bezdomovectvo, drogové alebo iné závislosti

a pod. Uvedené problémy a situácie mali v spoločnosti vzrastajúcu tendenciu a dobrovoľníci a dobrovoľníčky nedisponovali dostatočnou kapacitou na ich riešenie.

Autorka Sherr (2008) pri nahliadnutí na históriu vzťahu medzi sociálnou prácou a dobrovoľníckou prácou poukazuje na tri etapy. Analýzu vnáša do amerického kontextu, napriek tomu je možné rovnaké podoby vzťahov medzi dobrovoľníctvom a sociálnou prácou identifikovať v európskom, a s menšími rozdielmi aj v slovenskom kontexte:

- *Dobrovoľníctvo ako základ pre formovanie sociálnej práce.* Profesia sociálnej práce vdáči za svoju existenciu z veľkej časti práve dobrovoľníctvu. Dobrovoľníci ako prví zakladali domovy pre deti, denné programy, rôzne združenia (napríklad pre rodiny s deťmi, atď). Dobrovoľníci predchádzali sociálnej práci takmer vo všetkých oblastiach praxe. Mnohé texty, ktoré sa venujú počiatkom sociálnej práce a sociálnej starostlivosti, uznávajú pôvod profesie sociálnej práce v dobrovoľníctve. Napríklad Morales a Sheafor (2004) opisujú začiatok sociálnej práce ako nachádzajúci sa v rozsiahlom dobrovoľníckom hnutí.
- *Úsilie sociálnej práce o profesionalizáciu a definovanie seba samej.* Túto etapu sprevádzala prebiehajúca diskusia o rozdieloch medzi charitatívnou a sociálnou prácou. Toto úsilie smerovalo k diferenciacii dobrovoľníctva a sociálnej práce. K profesionalizácii sociálnej práce takisto prispela aj narastajúca túžba a úsilie po vedeckých metódach vykonávania činností sociálnej práce a po uznaní potreby vzdelaných ľudí, ktorí by sociálnu prácu vykonávali. V kontexte tohto úsilia došlo k zmene jednak vzhľadu sociálnej práce a tiež k zmene vo vzťahu k dobrovoľníctvu (Brnula, 2012, Brozmanová Gregorová, Stachoň, 2014).
- *Harmonizácia vzťahov medzi sociálnou prácou a dobrovoľníctvom.*

V slovenskom kontexte môžeme za začiatky sociálnej práce ako profesie označiť koniec 19. storočia. Proces profesionalizácie sociálnej práce môžeme členiť do troch etáp:

- *Budovanie inštitúcií vychádzajúcich z filantropie a dobrovoľníctva:* v rámci prvej fázy dochádza k vzniku inštitúcií, v ktorých sa v budúcnosti bude sociálna práca realizovať, zabezpečovať a kontrolovať. V tomto období tiež dochádza ku klasifikácii oblastí sociálnej práce. V rámci prvej fázy sú pri budovaní inštitúcií stále

nápomocní jednotlivci – dobrovoľníci a dobrovoľníčky, ale aj rôzne dobrovoľnícke spolky.

- *Rozvoj špecializovaného vzdelávania orientovaného na oblasť sociálnej práce:* druhá fáza sa okrem orientácie na vzdelávanie v sociálnej práci orientuje aj na vedeckú činnosť, ktorá je dôležitou pre tvorbu teoretických základov sociálnej práce.
- *Cielené budovanie profesie:* pre poslednú fázu sociálnej práce ako profesie, bolo potrebné zaoberať sa legislatívou, ktorá by danú oblasť upravovala, rovnako dôležité bolo dbať na etiku, z čoho sa vytvorila potreba vzniku etického kódexu pre sociálnu prácu.

Je potrebné parafrázovať autorku v tom, že jednotlivé fázy nie je možné vnímať ako striktné oddelené vývojové fázy, ale naopak, ako procesy, ktoré sa vzájomne ovplyvňujú a dopĺňajú (Levická a kol., 2015).

Dnes už môžeme sociálnu prácu označiť za autonómnu profesiu, ktorá má vymedzený samostatný teoretický základ, nástroje, prostriedky práce a je legislatívne ukotvená v Zákone č.219/ 2014 Z. z. o sociálnej práci a o podmienkach na výkon niektorých odborných činností v oblasti sociálnych vecí a rodiny a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Napriek tomu, že sociálna práca je samostatnou profesiou, možno konštatovať, že nikdy nedošlo k úplnému pretrhnutiu vzťahu medzi dobrovoľníctvom a sociálnou prácou. Dobrovoľníctvo je možné v súčasnosti vnímať ako doplnkovú službu sociálnej práce a v kontexte sociálnej práce ako profesie je možné o ňom uvažovať v rôznych rovinách.

Už v 50.rokoch je práca dobrovoľníkov a dobrovoľníčok prínosom v oblasti sociálnej práce. V tomto období možno dobrovoľníkov považovať za tzv. pomocníkov pri rôznych činnostiach a aktivitách. Neskôr v 60.rokoch minulého storočia sa stretávame s tým, že dobrovoľníci začínajú pracovať priamo s klientmi na poli sociálnej práce (Brozmanová Gregorová, 2013). Ako ďalej uvádza autorka Brozmanová Gregorová (2013), veľký rozvoj v oblasti sociálnej práce a dobrovoľníctva prichádza na Slovensku po roku 1989, kedy sa sociálna práca rozvíja na všetkých úrovniach a v dobrovoľníctve dochádza taktiež k významným zmenám.

Vychádzajúc z histórie môžeme povedať, že fenomén dobrovoľníctva nie je produktom súčasnej spoločnosti, ale podstatnou časťou jej histórie. Pozitívom oproti minulosti je vznik formálnych organizácií, ktoré dobrovoľníctvo zastrešujú a poskytujú tak na jednej strane priestor pre aktívne angažovanie sa a na druhej strane umožňujú aktívnu a efektívnu spoluprácu s organizáciami a inštitúciami, ktoré poskytujú sociálne služby a tiež s prijímateľmi/prijímateľkami dobrovoľníckej činnosti. S dobrovoľníctvom ako súčasťou sociálnej práce sa tak v súčasnosti môžeme stretnúť v rámci rôznych organizácií a zariadení, ktoré pracujú priamo s klientmi v oblasti sociálnej práce. V niektorých zariadeniach je činnosť dobrovoľníkov a dobrovoľníčok vnímaná a zo strany kmeňových zamestnancov a vedenia považovaná už ako samozrejma a nenahraditeľná a to z dôvodu, že v súčasnosti dobrovoľníci v sociálnych službách zastávajú dôležité role a vykonávajú množstvo užitočnej práce. Činnosti dobrovoľníkov môžu zahŕňať širokú paletu rôznych aktivít od priamej práce s klientmi, cez pomocné a rôzne iné práce. Dobrovoľníci a dobrovoľníčky sa takisto môžu uplatniť v rámci sociálnej práce s rôznymi cieľovými skupinami a vekovými kategóriami. Akákoľvek práca dobrovoľníkov a dobrovoľníčok je pri dobrom koordinovaní pre organizáciu, klientov a samotných dobrovoľníkov prínosom a zdrojom nových inšpirácií. V našich podmienkach je takmer pravidlom, že počet klientov na jedného pracovníka je veľmi vysoký a aj z tohto dôvodu je prínosné spolupracovať s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami, ktorí môžu poskytnúť klientovi čas, ktorý mu z dôvodu množstva práce nemôže pravidelne poskytnúť profesionálny zamestnanec. Preto, ako uvádza Brueggemann (in Brozmanová Gregorová, Stachoň, 2014), je veľmi dôležité, aby sociálni pracovníci vnímali dobrovoľníkov a dobrovoľníčky ako partnerov a nie ako expertov, ktorí by ich mali nahradiť. Partnerstvo s dobrovoľníkmi je alternatívnym spôsobom, ako môžu sociálni pracovníci prispievať k rozvoju poskytovaných služieb. Mnohé organizácie, ktoré pracujú s dobrovoľníkmi, majú širokú paletu rôznych činností. Stretávame sa so skupinami dobrovoľníkov, ktorí predstavujú fungujúce profesionálne tímy poskytujúce pomoc tým, ktorí ju potrebujú. Dobrovoľníci v mnohých prípadoch predstavujú súčasť tímov odborných zamestnancov a súčasť zariadení.

Matulayová (2012) vychádzajúc z paradigiem sociálnej práce definovaných Paynom (2005), uvádza tieto aspekty vnímania dobrovoľníctva v kontexte sociálnej práce:

- „*Dobrovoľníctvo ako terapia*: sociálni pracovníci prostredníctvom vytvárania dobrovoľníckych príležitostí umožňujú vybraným klientom nadobudnúť sebavedomie, získať pocit užitočnosti, seberealizácie, uspokojiť psychologické a sociálne potreby a tak sa realizovať a obnoviť či získať zmysel života.
- *Dobrovoľníctvo ako súčasť sociálnych služieb a sociálna služba*: sociálni pracovníci usilujú o uschopnenie klientov a sprostredkovanie zdrojov. Vytváranie a organizovanie dobrovoľníckej práce je potom možné chápať ako samostatnú sociálnu službu, najmä ak sú vytvárané dobrovoľnícke programy pre vybrané špecifické skupiny dobrovoľníkov rešpektujúce ich osobitosti a potreby.
- *Dobrovoľníctvo ako nástroj sociálnej zmeny*: vychádza zo socialisticko-kolektivistického perspektívy zdôrazňujúcej koncept empowermentu, t.j. oslobodzovania klientov spod mocenského útlaku, posilňovania, zmocňovania a emancipácie, boj so sociálnou nespravodlivosťou a diskrimináciou. Povzbudzovanie obyvateľstva k dobrovoľníckym aktivitám v rámci komunitného vzdelávania, rozvoja a plánovania sa ukazuje ako významná aktivita sociálnych pracovníkov smerujúca k sociálnej zmene.“ (Matulayová, 2012, s. 8)

V kontexte sociálnej práce ako vedy je možné zaoberať sa aj výskumom dobrovoľníctva. Viacerí autori (Lyons a kol., 1998, Rochester, 2006, 2010, Frič a Pospíšilová, 2010) poukázali na perspektívy skúmania dobrovoľníctva v sociálnych vedách, medzi ktoré radia:

- *Nezisková perspektíva*: nahliada na dobrovoľníctvo ako na neplatenú činnosť, ktorá môže byť zdrojom pre tretí sektor.
- *Perspektíva občianskej spoločnosti*: v rámci danej perspektívy sa na dobrovoľníctvo nahliada ako na možnosť angažovať sa v rámci spoločnosti.
- *Voľnočasová perspektíva*: je výsledkom práce autora Roberta Stebbinsa. Stebbins (2006) diferencuje tri kategórie trávenia voľného času, a to serious leisure (seriózne voľnočasové aktivity), casual (príležitostné aktivity), a posledný typ project-based (projektové aktivity).

Prepojenie medzi dobrovoľníctvom a sociálnou prácou je možné identifikovať aj v rámci vzdelávania budúcich sociálnych pracovníkov a pracovníčok. Danej téme sa

venujú na Slovensku viacerí autori, napr. Beáta Balogová, Alžbeta Brozmanová Gregorová, Tatiana Matulayová, Eva Mydlíková, Alžbeta Mrázová, Lenka Vavrinčíková a iní. Mnoho dobrovoľníkov a dobrovoľníčok, ktorí sa angažujú v sociálnych službách, nachádzame aj medzi študentmi z odboru sociálnej práce. Brozmanová Gregorová (2011) uvádza, že dobrovoľníctvo by sme mohli považovať za vhodnú alternatívu, ktorá môže pozitívnym spôsobom prispievať k profesionalizácii budúcich sociálnych pracovníkov a sociálnych pracovníčok. Dobrovoľníctvo je možné do systému vzdelávania sociálnych pracovníkov a pracovníčok zaradiť napríklad ako formu odbornej praxe, čoho plusom je, že študenti a študentky môžu takýmto spôsobom naberať vedomosti, ale najmä cenné praktické skúsenosti v rámci práce s rôznymi cieľovými skupinami, s ktorými by mali v budúcnosti sami pracovať. Prepojenie dobrovoľníctva so vzdelávaním sociálnych pracovníkov je možné zabezpečiť aj začlenením výberového predmetu, ktorý sa venuje dobrovoľníctvu do ponuky študijných predmetov. V súčasnosti je možné vo vzdelávaní sociálnych pracovníkov a pracovníčok využiť aj stratégiu servicelearning, ktorú môžeme definovať ako vyučovaciu a učebnú stratégiu, prostredníctvom ktorej dochádza k prepojeniu dobrovoľníckej služby so vzdelávaním a reflexiou (Brozmanová Gregorová, 2011). Prepojenie dobrovoľníctva a sociálnej práce v systéme vzdelávania považujeme v súčasnosti za vysoko efektívny prvok, ktorý prispieva ku skvalitňovaniu budúcich sociálnych pracovníkov a pracovníčok.

Na súčasný rozvoj sociálnej práce a dobrovoľníctva vplýva širší spoločenský kontext, v ktorom sa obe oblasti rozvíjajú. Spoločnosť je ovplyvnená trendmi, ktoré sú výsledkom procesov globalizácie, modernizácie alebo individualizácie. Postindustriálna spoločnosť a jej modernizačné procesy ovplyvňujú a zasahujú oblasť dobrovoľníctva aj oblasť sociálnej práce, avšak vplývajú aj na vzájomný vzťah oboch disciplín. V literatúre sa môžeme stretnúť s názormi, ktoré prezentujú, že sociálna práca by mala zaniknúť, nakoľko jej vznik sa datuje v období industrializácie a zmeškala prechod na súčasnú postindustriálnu spoločnosť (Stoesz, 1997, Chytil, 2007). Dvojica autorov Brozmanová Gregorová, Stachoň (2014) však naopak argumentujú rozvojom komunitnej práce a jej preventívnym a rozvojovým potenciálom vo vzťahu k rôznym cieľovým skupinám a rôznym oblastiam sociálnej praxe. Poukazujú na hodnoty sociálnej práce založené na

ľudských právach a sociálnej spravodlivosti, ktoré sú obzvlášť dôležité v období postmodernej spoločnosti.

V dôsledku modernizácie sa hovorí aj o hrozbe pre oblasť dobrovoľníctva. Objavuje sa úsilie hľadať príčiny narastajúceho individualizmu, zmeny tradičných spoločenských vzťahov, zmenšujúcich sa väzieb na náboženstvo a podobne. Poukazuje sa však na to, že modernizačné procesy sa v kontexte dobrovoľníctva prejavujú najmä v zmenených vzorcoch dobrovoľníctva. V dobrovoľníctve narastá potreba profesionalizácie dobrovoľníctva a to najmä z hľadiska formálnej dobrovoľníckej práce, zameranej na riadenie. Taktiež nastáva rozvoj komunitného dobrovoľníctva v rámci komunitnej sociálnej práce, kde sa objavuje tzv. „návrat ku komunitě“ a dochádza k rozvoju neformálnych dobrovoľníckych aktivít (Frič, Vávra, 2012). Oba uvedené aspekty dobrovoľníctva sa môžu odraziť v kontexte sociálnej práce. „Formálne riadené dobrovoľníctvo je súčasťou teoretickej, výskumnej a praktickej roviny individuálnej a skupinovej sociálnej práce. Naopak, neformálne dobrovoľníctvo je súčasťou teoretických, výskumných a praktických reflexií najmä komunitnej sociálnej práce.“ (Brozmanová Gregorová, 2013, s.38).

1.2. Vplyv modernizácie a individualizácie na dobrovoľníctvo

Zmeny v spoločnosti súvisiace s globalizáciou, modernizáciou a individualizáciou, ktorým sa venujú viacerí autori (Bauman, 1999, 2002, Beck, 2007, Giddens, 1998, Mezřický, 2003), majú dopad na všetky oblasti života našej spoločnosti, dobrovoľníctvo nevynímajúc. Viacerí autori (Macháček, 2008, Ondrejko, 2002) konštatujú, že práve mládež je sociálna skupina, ktorú procesy modernizácie a individualizácie zasahujú najvýznamnejšie. Ich následkom môže byť negatívny obraz o dnešných mladých ľuďoch, ktorí môžu byť, ako uvádza Hustinx (2001), vnímaní ako egocentrickí, ľahostajní a materialistickí. Tento obraz sa následne môže premietnuť do charakteristík dobrovoľníctva mladých ľudí. Túto premenu môžeme na jednej strane považovať za výsledok zložitého vzájomného pôsobenia zmien prostredia, ktoré vplyvajú na oblasť dobrovoľníctva, na druhej strane sú dôsledkom zmien, ktoré sa odohrávajú na úrovni dobrovoľníka. Podľa Betchera (in Hustinx 2001) štruktúrny kontext dobrovoľníctva spočíva tak v individuálnej životnej situácii, ako aj vo vzťahu k subjektívnemu odrazu sociálnych štruktúr a realít a inštitucionálnom alebo organizačnom prostredí, v ktorom sa uskutočňuje dobrovoľnícka činnosť. Považujeme za prirodzené, že aj oblasť dobrovoľníctva podlieha zmenám, ktoré sa odohrávajú na úrovni spoločnosti.

S procesom globalizácie sa stretávame na všetkých úrovniach nášho života. Autor Bauman (1999) definuje pojem globalizácia ako nepríjemný dojem, že sa nám veci vymykajú z rúk. V najhlbšom slova zmysle definuje globalizáciu ako proces, ktorý odráža neurčitosť a neusporiadanosť svetovej situácie. Je dôležité povedať, že globalizácia, ako uvádza Mezřický (2003), je od svojho počiatku spontánnym a neriadeným procesom, ktorý nie je možné korigovať.

Proces globalizácie má širokospektrálne dôsledky, ktoré môžeme vnímať v pozitívnom a zároveň v negatívnom slova zmysle. Globalizácia prispela k rozvoju v rôznych oblastiach, či už v oblasti ekonomiky, vedy a techniky, kultúry, zároveň prispela ku skvalitneniu života tým, že poskytla obrovský nárast možností pre ľudí. Na globalizáciu môžeme nahliadať aj z opačnej strany, ktorá nám ukazuje skôr negatívne dôsledky tohto procesu. Nárast chudoby, rozmach násilia v spoločnosti, a zvyšujúca sa konzumná spoločnosť, sú niekoľkými príkladmi negatívnych dôsledkov. Vychádzajúc z autorky

Kudláčovej (2007) môžeme problémy, ktoré súvisia s procesom globalizácie, typologicky rozčleniť na ekologické, sociálne, ekonomické, etické a náboženské. Pri ekologickom probléme dochádza k odcudzeniu človeka od prírody, čo v súčasnosti môžeme považovať za veľmi aktuálnu tému a problém, s ktorým sa aj naša spoločnosť stretáva veľmi často. Sociálne problémy zahŕňajú nižšiu kvalitu života, zvyšujúcu sa kriminalitu, problémy s drogami, migráciu obyvateľstva. A práve sociálne problémy sú aj odrazom zmeny funkcie rodiny, ktorá mala v minulosti prioritnú úlohu. Etické a náboženské problémy zahŕňajú zvyšujúci sa vplyv masmédií, ktoré výrazným spôsobom zasahujú do života ľudí a môžu negatívne formovať ich hodnoty a názory. Ďalej sem môžeme zaradiť rozpad tradičných hodnôt, novovznikajúce etnické problémy a podobne. Môžeme konštatovať, že globalizácia je jednoznačne procesom ambivalentným, ktorý priniesol a prináša tak pozitívne ako aj negatívne dôsledky.

Pri definovaní globalizácie sa v literatúre stretávame s definovaním základných znakov tohto procesu. Jedným z týchto znakov je zmena chápania priestoru a času v živote ľudstva. Autorka Kosová (2015) uvádza, že pre ľudí je v súčasnosti takmer bezproblémové nahliadať na celosvetový priestor a to či už reálne alebo prostredníctvom rôznych technológií, médií a podobne – teda virtuálne. Práve daný znak globalizácie sa odráža v trendoch dobrovoľníctva mladých ľudí. Súčasní dobrovoľníci majú oproti predchádzajúcim dobrovoľníkom obrovský nárast možností dobrovoľníckych príležitostí, ktoré sú oveľa ľahšie dostupné. Dobrovoľníci sa môžu inšpirovať v rôznych oblastiach dobrovoľníctva prostredníctvom virtuálnych sietí dobrovoľníckych centier, alebo môžu priamo skúsiť dobrovoľnícku činnosť mimo svojej krajiny vycestovaním, ktoré je oveľa jednoduchšie a dostupnejšie ako v minulosti. V dobrovoľníctve je už bežným javom, že dobrovoľníci, ktorí počas roka vykonávajú dobrovoľnícku činnosť vo svojej domovskej organizácii, vycestujú na určité obdobie do ktorejkoľvek časti sveta skúsiť iné dobrovoľnícke činnosti, čím sa rozvíjajú a naberajú nové skúsenosti. Ďalšie prepojenie s procesom globalizácie a dobrovoľníctvom by sme mohli nájsť aj v tzv. rozklade prirodzených lokálnych a národných spoločenstiev a informatizácii spoločnosti. V literatúre (Keller, 2010) sa stretávame s názormi, že tradičná spoločnosť kládla dôraz na priame bezprostredné kontakty medzi jednotlivcami, spoločnosť bola založená na

vzájomnej dôvere medzi ľuďmi. V súčasnosti pozorujeme v spoločnosti zmeny, ktoré sa prejavujú oslabenými vzťahmi a dôverou medzi ľuďmi. Príčinami môžu byť napríklad nedostatočná komunikácia, nezáujem o druhých ľudí a celkové vytratenie vzájomnej súdržnosti. Informatizáciou spoločnosti rozumieme rýchly vznik a vývoj rôznych moderných technológií, ktoré využívame na komunikáciu alebo majú informačný charakter. Autor Heger (2012) uvádza, že prostredie internetu veľmi výrazným spôsobom pôsobí na správanie ľudí a prispieva k zmene jeho vzorcov u všetkých generácií. V dobrovoľníctve to badáme predovšetkým u generácie mladých dobrovoľníkov. Fakt, že sa v značnej miere do popredia dostali rôzne informačné a komunikačné technológie, spôsobuje zmeny vo výkone konkrétnych dobrovoľníckych aktivít. To, že súčasní dobrovoľníci a dobrovoľníčky majú k dispozícii najrôznejšie druhy technológií (ako napr. mobilné telefóny, počítače, sociálne siete, webové stránky a podobne), ovplyvňuje na jednej strane spôsob, ako sa dobrovoľníci k dobrovoľníctvu dostanú, a na druhej strane to vplýva na samotný výkon dobrovoľníctva. Ako uvádza autorka Gáliková Tolnaiová (2007), čoraz častejšie sa stretávame s technickými náhradami priameho ľudského kontaktu, postupne badať slabnúci záujem o medziľudskú komunikáciu, čoho výsledkom je rastúca kyberkultúra. Keď sa chcel človek zapojiť do dobrovoľníctva v minulosti, okolnosti ho donútili navštíviť konkrétne organizácie alebo ľudí, ktorí sa v danej oblasti pohybovali. Už prvotný osobný kontakt bol základom pre budovanie pevných a súdržných vzťahov medzi dobrovoľníkom a organizáciou. Súčasná doba umožňuje vybrať si dobrovoľnícku organizáciu, resp. dobrovoľnícke aktivity priamo z pohodlia domova, čo môže mať za následok vytratenie budovania pevných väzieb. V dobrovoľníctve sa tiež často stretávame s tým, že najmä mladšia skupina dobrovoľníkov a dobrovoľníčok intenzívne využíva moderné technológie pri výkone dobrovoľníckych činností, v dôsledku čoho menej volia a využívajú osobné stretnutia, čoho následkom môže byť opäť neupevňovanie a nerozvíjanie osobných vzťahov. V praxi to znamená, že niektorí mladí dobrovoľníci využívajú moderné technológie na všetky činnosti, ktoré prostredníctvom nich vedia zrealizovať – namiesto priameho, osobného kontaktu.

V súvislosti s informatizáciou spoločnosti však považujeme za potrebné uviesť, že ju nevnímame v kontexte dobrovoľníctva ako vyslovene negatívnu. Moderné technológie

významným spôsobom prispeli k rozvoju dobrovoľníctva, k zvýšeniu jeho propagácie, k rozvoju povedomia o dobrovoľníctve u širokej verejnosti, k rozvoju spolupráce a podobne. Takisto organizácie, ktoré združujú dobrovoľníkov a pracujú s nimi, sú už v dnešnej dobe takpovediac „nútené“ využívať aj moderné technológie, aby sa priblížili k potenciálnym dobrovoľníkom a dobrovoľníckam.

Oblasť dobrovoľníctva ovplyvňujú aj demografické trendy súvisiace so starnutím populácie a modernizáciou. Pod pojmom modernizácia si nepredstavujeme len vlny technologického pokroku, zmeny v práci a organizácii, ale aj zmeny životných štýlov, foriem lásky, sociálnych charakteristík, vplyvu a moci a podobne (Beck, 2011). Modernizačná teória tak poukazuje na to, že je potrebné venovať veľkú pozornosť kontextu, v ktorom sa dobrovoľníctvo odohráva. Autori Evans a Saxton (2005) sa snažili zohľadniť najdôležitejšie trendy, ktoré súvisia s procesom modernizácie spoločnosti a následne môžu ovplyvňovať dobrovoľníctvo:

- zmeny v štruktúre rodiny a pomerov v domácnosti (napr. menej detí, nárast jedno až dvojčlenných domácností);
- rast vzdelania a oddaľovanie finančnej samostatnosti mladých ľudí smeruje k vytváraniu špecifického segmentu mladej populácie v spoločnosti;
- starnutie populácie;
- obrovský nárast možností výberu naprieč všetkými aspektmi spoločnosti ako dôsledok vysokej konkurencie, deregulácie a využívania nových technológií;
- nové spôsoby života spojené s informačnou a komunikačnou revolúciou;
- vysoké a stále rastúce aspirácie občanov vzhľadom k dĺžke a spôsobu využívania voľného času, a pod.

V kontexte modernizácie môžeme povedať, že život sa stáva viac neistým a nepredvídateľným v dôsledku vysokej miery dynamiky. Aj samotný rozvoj dobrovoľníctva sa stáva modernizačným trendom súčasnej doby. Frič a Pospíšilová (2010) to vysvetľujú tak, že dobrovoľnícka práca sa z okrajovej činnosti presúva do dôležitejšej pozície vo svete práce a dochádza k stieraniu hraníc medzi platenou a dobrovoľníckou prácou.

Za ďalší jav, ktorý ovplyvňuje dobrovoľníctvo, môžeme označiť zvyšujúcu sa individualizáciu. V článku od Hustinx (2001) je individualizácia opísaná ako kultúrny fenomén, ktorý sa vo všeobecnosti považuje za najnebezpečnejšiu hrozbu pre dobrovoľníctvo, a to najmä z dôvodov hrozby znižujúcej sa solidarity medzi občanmi. V súvislosti s rastúcou a čoraz viac badateľnou individualizáciou sa začalo hovoriť aj o postmodernej spoločnosti. Tradičnú, respektíve modernú spoločnosť môžeme definovať ako vedenú zdieľanými hodnotami, rôznymi spoločenskými normami a sociálnou kontrolou. Na druhej strane postmodernú spoločnosť môžeme charakterizovať ako oveľa premenlivejšiu, neistejšiu a v určitom slova zmysle rizikovejšiu. Francúzsky sociológ Gilles Lipovetsky popísal postmoderného človeka ako tvora, ktorý má možnosť experimentovať so svojimi konzumnými zážitkami a bez pevnejšieho plánu môže prechádzať z jednej činnosti na druhú. Postmodernu chápe ako realitu, v ktorej namiesto donútenia nastupuje zvädzanie, namiesto šetrenia výdavky a namiesto sľubov do budúcnosti vychutnávanie prítomnosti (Keller, 2010).

Môžeme povedať, že v postmodernej dobe predstavuje dobrovoľníctvo reálne sociálne hnutie. Individualizáciu môžeme definovať ako „zameranie sa na seba“ a podľa autorky Kosovej (2015) ide o orientáciu na osobné a individuálne záležitosti, pričom dochádza k odklonu a strate tradičných prvkov, ako napríklad hodnôt. Toto začína byť citeľné pri súčasných dobrovoľníkoch a dobrovoľníčkach, kde postupne môžeme pozorovať odklon od tradičných hodnôt. Napríklad pri motivácii dobrovoľníkov a dobrovoľníčok dochádza k odklonu od normatívnej až altruistickej, k motivácii, ktorú môžeme označiť ako egoistickú až pôžitkársku. Táto egoistická/pôžitkárska motivácia znamená, že súčasní dobrovoľníci sa pri výkone dobrovoľníckych aktivít stále viac zamýšľajú nad tým, čo dobrovoľníctvom získajú, než nad tým, čím by oni samotní mohli prispieť. Výsledkom je, že naša vlastná voľba prevažuje nad potrebami, naše prania nad povinnosťami a naša osobná inklinácia nad vonkajšími „tlakmi“. Vo všeobecnosti sa tak môže zdať, že individualizácia v súčasnej postmodernej dobe vedie skôr k povrchným prístupom a pohľadom na rôzne javy a situácie v každodennom živote.

Individualizácia znamená na jednej strane väčší pocit slobody, na druhej strane však znamená aj neistotu, nové formy nátlaku, závislosť. Autor Rommel (1997 in Hustinx,

2001) naznačuje, že individualizácia sa môže v oblasti dobrovoľníctva prejavíť v špecifickom type dobrovoľníctva, ktorý sa odlišuje od tradičných modelov. Je potrebné si uvedomiť, že každý človek je jedinečný a tým pádom každý dobrovoľník/dobrovoľníčka môže prinášať do tejto oblasti zmeny, ktoré pramenia z jeho osobnosti, povahy, záujmov, hodnôt a podobne. Je tak pravdepodobné, že mladí dobrovoľníci prinášajú do oblasti dobrovoľníctva zmeny, ktoré vyplývajú z charakteristík tejto cieľovej skupiny. Preto, aby sme úplne pochopili prevládajúce obrazy dobrovoľníctva mladých ľudí, je potrebné zohľadňovať nielen špecifiká tejto skupiny, ale aj súčasné aspekty ich života, ktoré sú ovplyvnené širšími sociálnymi transformáciami posledných desaťročí, v dôsledku procesov modernizácie, globalizácie a individualizácie.

1.3. Trendy v dobrovoľníctve

Trendom v oblasti dobrovoľníctva sa venujú viacerí autori (Hustinx, 2001, Merrill, 2003, Evans, Saxton, 2005, Rochester a kol., 2009, Frič, Pospíšilová, 2010, a iní). Trendy, ktoré sa do oblasti dobrovoľníctva dostávajú, sú dôsledkom vyššie opísaných procesov modernizácie spoločnosti a individualizácie. Daní autori zdôrazňujú, že výsledkom týchto trendov nie je pokles ľudí zapojených v dobrovoľníctve, ale zmeny vo vzorcoch dobrovoľníctva. Samotných dobrovoľníkov a dobrovoľníčky môžeme v súčasnosti vnímať v spoločnosti ako určité menšie skupiny, respektíve komunity, ktoré sa vyznačujú určitým „typom“ správania a uznávaním hodnôt, noriem a pravidiel, ktoré sú pre túto skupinu prijateľné a typické. V tejto súvislosti môžeme nadviazať na teóriu Putmana (2000) *Generation theory*, ktorá poukazuje na to, že každá generácia dobrovoľníkov a dobrovoľníčok je ovplyvnená širšími spoločenskými kontextami, ktoré na ňu vplyvajú a môžu mať dopad na pohľad a postoj k dobrovoľníctvu. Autori Evans a Saxton (2005) identifikovali trendy, ktoré môžu v najbližších desiatkach rokov vplyvať na obraz dobrovoľníctva:

- Prvý trend poukazuje na nárast tzv. „znalostných dobrovoľníkov a dobrovoľníčok“. Takýto dobrovoľníci chcú vedieť, čo im dobrovoľníctvo priniesie (pracovné skúsenosti, uplatnenie svojich zručností, nové kontakty, a pod.), čo sa následne odzrkadľuje v tom, že dobrovoľníci a dobrovoľníčky kladú väčší dôraz na výber

takých dobrovoľníckych činností, ktoré naplnia ich očakávania. S daným trendom súhlasia aj Dekker a Halman (2003), ktorí hovoria o tom, že namiesto toho, aby sa dobrovoľníctvo vykonávalo pre určitú „príčinu“, ľudia v dobrovoľníctve čoraz viac hľadajú špecifické skúsenosti a odmeny.

- Dnešná uponáhľaná doba „prispela“ aj k vzniku ďalšieho trendu v dobrovoľníctve, nárastu tzv. „cause – driven“ (vecne stimulovaných) dobrovoľníkov a k poklesu „time-driven“ (časovo stimulovaných) dobrovoľníkov. Ľudia v súčasnosti disponujú menším množstvom voľného času a z tohto dôvodu si dávajú viac záležať na tom, ako svoj voľný čas budú tráviť. Dnes existuje široká škála výberu rôznaných oblastí, v ktorých sa môžu dobrovoľníci a dobrovoľníčky angažovať. Dnešní dobrovoľníci si vyberajú komu a kde svoj voľný čas poskytnú.
- Trend tzv. „sebeckého dobrovoľníctva“ môžeme definovať ako fakt, že dobrovoľníci sa vo väčšej miere zamýšľajú na jednej strane nad prínosmi a nad tým, čo môžu dobrovoľníctvom získať, a na druhej strane nad tým, čo môžu dať.
- Zvyšujúca sa potreba profesionalizácie riadenia dobrovoľníkov.
- Dobrovoľníctvo sa stáva príležitosťou na rozširovanie alebo získavanie kontaktov, kamarátskych vzťahov a pod.
- Mladí dobrovoľníci by v súčasnosti mohli byť označení ako aktivisti, a to z dôvodu, že mladí ľudia chcú byť zároveň aktívnymi občanmi, ktorí sa usilujú o dosiahnutie zmeny.
- To, či sa človek rozhodne angažovať sa v dobrovoľníctve, častokrát závisí aj od životnej etapy človeka. Niektorí sa rozhodnú venovať dobrovoľníctvu svoj čas, iní peniaze.
- Produktizácia dobrovoľníctva je posledným trendom, ktorý prezentuje, že „organizácie, ktoré pracujú s dobrovoľníkmi, by mali dobrovoľnícke príležitosti ponúkať ako produkty a urobiť z nich súčasť svojej marketinkovej stratégie.“ (Brožmanová Gregorová a kol., 2012, s. 25)

Autorka Merrillová (2003) vychádzajúc zo štúdia trendov v dobrovoľníctve takisto poukázala na nasledovné:

- Rastie záujem o čas, ktorý ľudia trávia v tejto oblasti.

- Samotný pojem „dobrovoľníctvo“ má rôzne vysvetlenie a ponímanie v rôznych častiach sveta. Môžeme konštatovať, že neexistuje celosvetovo akceptovaná a jednotná definícia dobrovoľníctva. V niektorých kultúrach dobrovoľníctvo zahŕňa neštruktúrované, neformálne aktivity, ktoré sú zamerané na vzájomnú susedskú pomoc, zatiaľ čo v iných krajinách ide o formalizovaný systém reciprocitu a kolektívnej práce. Inde je zas dobrovoľníctvo vnímané ako synonymum občianskej angažovanosti.
- Smerovanie dobrovoľníckych programov na jednej strane na mladých ľudí, na strane druhej na seniorov v dôsledku demografických zmien. V niektorých krajinách je na základe demografických ukazovateľov predpoklad starnúceho obyvateľstva, čo by malo viesť k zvýšenému dôrazu dobrovoľníckych programov smerovaných na oslovenie vekovej skupiny starších ľudí, resp. seniorov. Naopak, v krajinách, ktoré majú vysoké percento mladých ľudí, je kladený dôraz na vytváranie dobrovoľníckych aktivít a programov, ktoré priťahujú a zapájajú mladých ľudí.
- Reálne rastúca potreba manažmentu dobrovoľníkov a pluralistického prístupu k ich náboru.
- Uvedomenie si a uznanie prínosov dobrovoľníctva nielen v prospech jednotlivca, ale aj v prospech komunity, spoločnosti.
- Zvyšujúce sa poslanie rôznych informačných médií a technológií v prospech výmeny informácií v oblasti dobrovoľníctva.
- Podporovanie dobrovoľníctva zo strany štátu je odlišné v rôznych častiach sveta.

Často diskutovaným je narastajúci trend virtuálneho dobrovoľníctva, ktorý vo svojich prácach identifikovali napríklad autori (Murray, Harrison, 2005, Ellis, 2005, Merrill, 2003, Esmond, 2010, Frič a Pospíšilová, 2010, Rochester, 2018). Uvedení autori sa zhodujú v tom, že virtuálne dobrovoľníctvo je jedným z najviac narastajúcich trendov, ktorý sa bude do budúcnosti čoraz viac rozširovať. Sme presvedčení o tom, že vznik virtuálneho dobrovoľníctva na jednej strane podmienil predovšetkým nárast rôznych komunikačných technológií, na druhej strane aj väčšia inklinácia mladých ľudí k týmto typom technológií. Trend virtuálneho dobrovoľníctva môžeme nájsť aj pod označením „online dobrovoľníctvo“ alebo „dobrovoľníctvo vykonávané v pyžame“. Mladí ľudia sú

čoraz viac otvorení pre virtuálne dobrovoľníctvo alebo službu online, ktorá im umožňuje vykonávať dobrovoľnícku prácu aj z pohodlia domova. Virtuálne dobrovoľníctvo zahŕňa dobrovoľnú neplatenú prácu, ktorú dobrovoľníci a dobrovoľníčky vykonávajú prostredníctvom internetu. Takéto dobrovoľníctvo môže zahŕňať činnosti ako napr. spravovanie webových stránok, preklady dokumentov, korektúry textov, reklamné kampane a mnoho iného. Rochester (2018) tento trend definuje ako „dobrovoľníctvo v digitálnej spoločnosti“. Hovorí o radikálnej zmene spôsobu vykonávania dobrovoľníctva, čo je spôsobené vplyvom „digitálnej spoločnosti“. V súvislosti s virtuálnym dobrovoľníctvom je tu predpoklad, že v budúcnosti sa rozvinie celková alternatívna forma tohto typu dobrovoľníctva a dôjde k vytvoreniu novej generácie digitálnych dobrovoľníkov. Myslíme si, že je samozrejmé, že organizácie zastrešujúce alebo pracujúce s dobrovoľníkmi, a tiež samotní dobrovoľníci a dobrovoľníčky, sa prispôbili novým technológiám súčasnej doby. Technológie sú v súčasnosti dôležitý nástroj, ktorý umožňuje a prináša spôsoby ako komunikovať správy o možnostiach dobrovoľníctva okamžite a na veľké množstvo ľudí. Internet v súčasnosti ponúka príležitosti na uľahčenie získania alebo výmeny informácií o dobrovoľníctve a dobrovoľníckych príležitostiach, na zdieľanie nápadov a inšpirácií. Virtuálne siete môžu prispievať k zvyšovaniu povedomia o dobrovoľníctve, problémoch alebo trendoch, ktoré sa v danej oblasti objavujú. Autori Rochester, Paine, Howlett (2010) v súvislosti s virtuálnym dobrovoľníctvom vyzdvihujú jeho mimoriadnu užitočnosť pre ľudí so zdravotným postihnutím a pre tých, ktorí majú problémy s mobilitou alebo cestovaním. Takisto vyzdvihujú to, že tento typ dobrovoľníctva môže umožniť dobrovoľníkom a dobrovoľníčkam pomôcť konkrétnym organizáciám a to napriek absencii priamych dobrovoľníckych príležitostí v mieste svojho bydliska, vo svojej lokalite. Môže tiež poskytnúť niekomu, kto je už zapojený do organizácie, príležitosť prispieť k svojej práci aj inými spôsobmi.

V nadväznosti na trend virtuálneho dobrovoľníctva môžeme poznamenať, že s nárastom najrôznejších technológií, ktoré ľuďom uľahčujú život, bolo možné predpokladať a očakávať, že technológie prispievajú k väčšiemu množstvu voľného času, menšiemu stresu a uvoľnenejšiemu životnému štýlu. Súhlasíme s autorkou Esmond (2010), ktorá zastáva názor, že nastal pravý opak. S nárastom najrôznejšej technológie sme sa stali

neustále obklopení a zastihnutelní. Keď k tomu pridáme skutočnosť, že ľudia pracujú ťažšie v snahe zarobiť si na živobytie, podporu rodín a udržiavanie základnej životnej úrovne, výsledkom je trend, ktorý naznačuje, že ľudia sa stávajú „chudobní na čas“. Tento trend je možné nájsť pod označením „zmiznutie času“ (Merrill, 2002). V súčasnosti sa aj z tohto dôvodu stretávame s tým, že ľudia v snahe vyvážiť profesionálny tlak, rodinu a priateľov majú čoraz vyššie nároky na spôsob, akým budú tráviť svoj voľný čas. Zatiaľ čo hodnota dobrovoľníctva ostáva vysoká, rastie obava z klesajúceho času, ktorý ľudia trávia v dobrovoľníctve. Čas, ktorý ľudia venujú dobrovoľníctvu znamená v mnohých prípadoch na druhej strane čas, ktorý strávia bez svojej rodiny a priateľov. Z tohto dôvodu je dôležité, aby organizácie boli ochotné a schopné vytvárať také dobrovoľnícke príležitosti, ktoré umožnia ľuďom cítiť sa obohatení časom, ktorý venujú dobrovoľníctvu. V tejto súvislosti napr. autorka Ellis (2005) odporúča organizáciám, ktoré s dobrovoľníkmi pracujú, zväžiť dobrovoľnícke činnosti pre celé rodiny alebo pre priateľov. Dôraz však kladie na pozornosť pri definovaní rodiny, a to v súvislosti so zmenami súčasnej rodiny (jednorodičovské rodiny, zmiešané rodiny, páry rovnakého pohlavia, bezdetné rodiny a iné variácie). Považujeme za prirodzené, že dobrovoľníci majú vysoké ambície na spôsob trávenia svojho voľného času a na výber takých dobrovoľníckych činností, ktoré im budú prinášať radosť, osoh a dobrý pocit. Preto je dôležité, aby potencionálni dobrovoľníci a dobrovoľníčky našli v širokom spektre dobrovoľníckych ponúk činnosti, ktoré ich oslovia a zaujmú. V nadväznosti sa dostávame k ďalšiemu trendu, ktorý hovorí o tom, že v súčasnosti si mnohí dobrovoľníci vyberajú viac „trendy“ príčiny pre výkon dobrovoľníctva, ktoré súvisia napríklad s témami HIV/AIDS, utečencami, právami zvierat a podobne, v porovnaní s viac tradičnými príčinami ako napríklad starostlivosť o chorých, seniorov (Hustinx, Lammertyn, 2003).

Ďalší trend, ktorý sa v oblasti dobrovoľníctva objavuje, je trend krátkodobého dobrovoľníctva, ktorý môžeme nájsť v niektorých informačných zdrojoch aj pod označením epizodické dobrovoľníctvo (Macduff, 2005, Ellis 2005, Handy a kol., 2006, Rochester, Paine, Howlett 2010). Tento druh dobrovoľníctva môžeme považovať za fenomén, ktorý má stúpajúcu tendenciu. Mnohí dobrovoľníci a dobrovoľníčky majú záujem participovať v oblasti dobrovoľníctva, avšak uprednostňujú krátkodobé

dobrovoľníckej činnosti a úlohy. Epizodické dobrovoľníctvo predstavuje na jednej strane jeden zo spôsobov, ako môžu ľudia využívať svoj voľný čas. Na druhej strane je obmedzené rozsahom a množstvom času dobrovoľníka, pričom dobrovoľníci majú aj v tomto prípade očakávania, že ich dobrovoľnícka činnosť bude pre nich zároveň obohacujúca. Autori Macduff, Handy a kol. (2005, 2005) uvádzajú, že spôsoby, akými sa dobrovoľníci a dobrovoľníčky zúčastňujú na epizodickej dobrovoľníckej činnosti, sa môžu značne líšiť. Niektorí dobrovoľníci môžu participovať na dohodnutý čas pri jednej konkrétnej príležitosti, iní sa môžu v dohodnutom časovom úseku zapojiť do série dobrovoľníckych udalostí a tretia skupina môže svoju epizodickú dobrovoľnícku prácu spojiť s dlhodobým zapojením sa do programu rovnakej alebo inej organizácie. Medzi poslednú formu epizodického dobrovoľníctva môžeme, vychádzajúc z autorky Jones (2017), zaradiť tzv. mikro-dobrovoľníctvo. Mikro dobrovoľníctvo vychádza z jednoduchej myšlienky, že ľudia s väčšou pravdepodobnosťou dobrovoľne poskytnú svoj čas na kratší časový úsek. Tento typ dobrovoľníctva ponúka dobrovoľníkom rad ľahkých úloh, ktoré je možné vykonať kedykoľvek, kdekoľvek, podľa vlastných podmienok. Takéto dobrovoľníctvo môže zahŕňať čokoľvek (od podpisovania petície cez počítanie vtákov v záhradách). Jedinými požiadavkami sú, že dobrovoľníci nemusia prejsť žiadosťou alebo tréningovým procesom, úlohy trvajú len pár minút, kým sa dokončia a nevyžadujú si žiadny trvalý záväzok. Prínosom tohto dobrovoľníctva je flexibilita a časová nenáročnosť. Mikro dobrovoľníctvo je populárne hlavne medzi mladým ľuďmi v Spojenom kráľovstve, kde prevažná väčšina – viac ako 80% mikro dobrovoľníckej činnosti, prebehla v roku 2016 online spôsobom.

Pri identifikovaní nových trendov, ktoré sa do oblasti dobrovoľníctva dostávajú, môžeme naraziť aj na trend pod názvom „sporné obavy“. Tento trend pramení z predpokladu, že spoločnosť sa v budúcnosti stane spornejšia a rizikovejšia a dobrovoľníci tak môžu naraziť na isté obavy. Preto je potrebné, aby boli dobrovoľníci a dobrovoľníčky uistení, že sa na nich vzťahuje poisťovná zmluva (osobné nehody, verejná zodpovednosť, profesionálna zodpovednosť) (Esmond, 2010).

Medzinárodné dobrovoľníctvo môžeme považovať za ďalší trend, ktorý sa v tejto oblasti rozvíja. Ide o pohyb dobrovoľníkov z jednej krajiny do druhej za účelom získavania

a vymieňania si dobrovoľníckych skúseností. Autor Brewis (2008) uvádza, že dobrovoľníctvo v zahraničí bolo dávnejšie propagované ako alternatíva a náhrada za vojenskú službu pre mladých ľudí. V posledných rokoch sa však medzinárodné dobrovoľníctvo stáva čoraz bežnejšou praxou mladých ľudí, ktorí túto možnosť využívajú v rámci prechodu zo školy na univerzitu alebo na trh práce. Autori Rochester a Hutchison (2002) zdôrazňujú, že medzinárodné dobrovoľníctvo nie je už len doménou mladých ľudí, ale čoraz častejšie sa ho zúčastňujú aj ľudia v produktívnom veku, ktorí si potrebujú urobiť „prestávku“ v kariére. Sme toho názoru, že medzinárodné dobrovoľníctvo sa dostáva do popredia aj z toho dôvodu, že je možné ho vnímať ako lacný spôsob cestovania, objavovania nových kultúr, zaujímavostí, nadväzovania nových kontaktov a podobne.

Dobrovoľníctvo podporované zamestnávateľom, resp. firemné dobrovoľníctvo takisto radíme medzi trendy objavujúce sa v dobrovoľníctve. Tento typ dobrovoľníctva je však špecifický. Špecifikom je to, že takéto dobrovoľníctvo sa najčastejšie vzťahuje na ľudí v produktívnom veku. Autori Frič a Pospíšilová (2010) z tohto dôvodu poukazujú na fakt, že tento typ dobrovoľníctva nesúvisí s nástupom mladých ľudí do tejto oblasti, pretože sa dotýka skôr starších vekových kategórií, a preto firemné dobrovoľníctvo nemôžeme zaradiť medzi nový vzorec dobrovoľníctva, na ktorý by mala priamy vplyv práve mladá generácia dobrovoľníkov. Rochester, Paine a Howlett (2010) hovoria o možných spôsoboch, ktorými môžu zamestnávatelia podporovať dobrovoľníctvo svojich zamestnancov. Jedným zo spôsobov je, že zamestnávateľ môže poskytnúť zamestnancom voľno pre dobrovoľnícke činnosti, čo môže mať napríklad formu poskytnutia určitého počtu hodín alebo dní v roku na výkon dobrovoľníctva. Ďalším spôsobom je umožniť zamestnancom odísť skôr z práce v prospech vykonávania dobrovoľníckych činností a aktivít. Druhým prostriedkom podpory dobrovoľníctva je sprostredkovanie, ktoré obnáša to, že zamestnávateľ môže nájsť príležitosti dobrovoľníctva pre svojich zamestnancov, zabezpečiť tímové výzvy alebo vyslať zamestnanca dobrovoľníckej agentúry pre svojich zamestnancov.

Posledný trend, ktorý priblížime, sa týka zvyšujúcej sa potreby profesionalizácie riadenia dobrovoľníkov a teda celkového manažmentu dobrovoľníkov. Daný trend identifikovali už spomínaní autori Evans a Saxton (2005) a takisto autorka Merrillová

(2003). Vychádzajúc z množstva trendov, ktoré sa v oblasti dobrovoľníctva objavujú, považujeme trend zvyšujúcej sa potreby profesionalizácie riadenia a manažmentu dobrovoľníkov ako „nutný“ dôsledok všetkých trendov. Sme toho názoru, že keby organizácie a pracovníci, ktorí zastrešujú a pracujú s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami, mali informácie a prehľad o trendoch, ktoré sa do oblasti dobrovoľníctva dostávajú, boli by schopní lepšie porozumieť tomu, kto vlastne dnešní dobrovoľníci sú a čo potrebujú. Na jednej strane by teda lepšie porozumeli samotným dobrovoľníkom a na druhej strane by boli schopní reagovať na zladenie potrieb a očakávaní vlastnej organizácie a potrieb dobrovoľníkov a dobrovoľníčok. Kvalitný a efektívny manažment môže prispievať k pozitívnej atmosfére, ku skvalitneniu dobrovoľníckych činností, ale aj k posilneniu pozitívneho vnímania dobrovoľníctva, či už zo strany verejnosti alebo zo strany dobrovoľníkov. Manažment dobrovoľníctva zahŕňa širokú škálu rôznych činností, ide o plánovanie, nábor, výber, výcvik dobrovoľníkov, pravidelné stretnutia, supervízie, oceňovanie dobrovoľníckej práce a podobne. Autorka Brozmanová Gregorová a kol. (2014) uvádza, že pri manažmente dobrovoľníctva mladých ľudí je dôležité prispôbovať činnosti schopnostiam, možnostiam, potrebám, ale aj veku mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok. Pri mladých dobrovoľníkoch je zároveň väčšia pravdepodobnosť straty motivácie, čomu je potrebné prispôbiť spoluprácu s dobrovoľníkmi. Odporúčajú sa pravidelnejšie neformálne stretnutia, väčšia miera flexibility, motivácia a časté povzbudzovanie.

Autori Rochester, Paine a Howlett (2010) definovali zoznam položiek, ktorými by sa mala každá organizácia, ktorá chce rozvinúť určitú stratégiu riadenia a práce s dobrovoľníkmi zaoberať:

- výber/skríning,
- rovnaké možnosti,
- popisy práce pre dobrovoľníkov/usmernenia,
- pravidelná podpora a supervízia,
- možnosť hovoriť o problémoch a klásť otázky,
- zdravie a bezpečnosť a iné.

Všetky uvedené zložky vnímame ako dôležitý prvok efektívne fungujúceho manažmentu. Práve efektívny manažment môže prispieť k celkovému skvalitneniu dobrovoľníckych činností.

Dôležité je však poznamenať, že trendy nie sú stabilné, ale menia sa, z tohto dôvodu musia byť organizácie pracujúce s dobrovoľníkmi schopné flexibilne reagovať. Autorka Esmond (2010) uvádza, že riadenie dobrovoľníkov znamená uvedomiť si spoločenské trendy dobrovoľníctva a dobrovoľníckeho náboru. Ak pochopíme spoločenské trendy, ktoré sa vyskytujú okolo nás, uvidíme budúcnosť dobrovoľníctva.

Fenomén dobrovoľníctva podlieha rôznym zmenám, ktoré ho ovplyvňujú a formujú jeho súčasnú a budúcu podobu. Výrazom uvedených trendov je tzv. metamorfóza súčasných dobrovoľníkov a dobrovoľníčok. Tento pojem znamená, že v spoločnosti je postupne možné pozorovať určitý „prerod“ dobrovoľníkov a dobrovoľníčok a teda, že v dobrovoľníctve pozorujeme rozdiely, ktoré prináša najmä nová generácia mladých dobrovoľníkov. Zmeny v dobrovoľníctve sa následne odzrkadľujú vo výkone dobrovoľníckych činností a aktivít, v spôsobe zapájania sa do týchto aktivít a v ďalších aspektoch dobrovoľníctva. Výsledkom nových trendov objavujúcich sa v dobrovoľníctve sú zmeny vo vzorcoch dobrovoľníctva, priblíženiu ktorých sa vo svojich prácach venujú viacerí autori (Hustinx, 2001, Hustinx a Lammertyn, 2003, Haddad, 2006, Frič a Pospíšilová, 2010 a iní). Prostredníctvom pojmu „vzorec dobrovoľníctva“ sa autori snažia vyjadriť komplexnosť fenoménu dobrovoľníctva, ktorý nie je len chaotickým zhlukom rôznych aktivít, ale obsahuje v sebe istú logiku, ktorá ovplyvňuje dobrovoľnícke činnosti v konkrétnej krajine alebo regióne. Štrukturálne vzorce vznikajú v interakcii jednotlivcov v určitom spoločenskom prostredí. Opakovaním jednotlivých aktov správania sú generované určité očakávania a pravidlá, ktoré následne prerastajú v istý typ inštitúcií a zakoreňujú sa do sociálnej štruktúry a kultúry danej spoločnosti. Vzorce dobrovoľníctva majú slúžiť ako nástroj pre identifikáciu konkrétneho modelu dobrovoľníctva v danej spoločnosti. Vzorec dobrovoľníctva má na jednej strane schopnosť odhaľovať kontrasty, teda odlišovať rôzne prejavy fenoménu dobrovoľníctva, a na druhej strane umožňuje vyjadriť opakovanie, podobnosť a variabilitu štruktúry tohto fenoménu v rozmanitých prostrediach a podmienkach (Frič, Pospíšilová, 2010). V dobrovoľníctve sa tak v súčasnej dobe môžeme

stretnúť s klasifikáciou dobrovoľníkov, ktorých by sme mohli zaradiť na jednej strane pod „klasický vzorec“, a na druhej strane pod „moderný vzorec dobrovoľníctva“. Napríklad autori Hustinx a Lammertyn (2003, 2004) rozlišujú medzi klasickým a moderným vzorcom dobrovoľníctva, pričom tradičné dobrovoľníctvo definujú ako stabilnejšie, koherentnejšie a v širšom ponímaní stálejšie. Naopak, nový vzorec dobrovoľníctva sa vyznačuje nižšou mierou stability a takéto dobrovoľnícke úsilie je vnímané ako viac sporadickejšie. Kolektívny, resp. tradičný vzorec dobrovoľníctva definovali ako typ dobrovoľníctva, v rámci ktorého sa dobrovoľník „viaže“ ku konkrétnej organizácii a pracuje pre ňu takpovediac „automaticky“, pričom sa detailne nezaobrá dôvodmi svojej dobrovoľníckej činnosti. Naopak, reflexívne dobrovoľníctvo vnímajú ako individualizované, v rámci ktorého sa dobrovoľníci orientujú viac tým, čo chcú oni samotní. Rovnako aj autori Frič a Pospíšilová (2010) poukázali na prebiehajúce zmeny v oblasti dobrovoľníctva. Tradičný vzorec dobrovoľníctva vnímajú a definujú ako typ dobrovoľníctva, pre ktorý je charakteristická stabilita a tento typ dobrovoľníctva považujú za formu dobrovoľníctva, ktorá nachádza inšpiráciu v tradičných rolách a v kolektívnych identitách. Nový vzorec dobrovoľníctva definujú, naopak, ako nestálu formu zapájania sa.

Pre objasnenie uvádzame, že pojem „klasický vzorec dobrovoľníctva“ môžeme nájsť v rôznych zdrojoch napríklad aj pod označením „tradičný“, „starý“ alebo „kolektívny“. Naopak „moderný vzorec dobrovoľníctva“ môže mať označenie „nový“ alebo tiež „reflexívny“ vzorec dobrovoľníctva.

Vyplývajúc z uvedených klasifikácii dobrovoľníctva je zrejmé, že v oblasti dobrovoľníctva dochádza k určitej premene, respektíve skôr k nárastu nového vzorca dobrovoľníctva (moderný vzorec). Klasifikácia a priblíženie vzorcov dobrovoľníctva nám umožňuje na samotné dobrovoľníctvo nahliadnúť z rôznych perspektív a pochopiť zmeny, ktoré sa v dobrovoľníctve odohrávajú a ovplyvňujú jeho podobu. Stotožňujeme sa s názormi, ktoré hovoria o prebiehajúcej metamorfóze súčasných dobrovoľníkov a dobrovoľníčok. Považujeme za samozrejmé, že aj oblasť dobrovoľníctva podlieha zmenám, ktoré sa dejú v spoločnosti a rovnako tak súhlasíme s tvrdením autorky Hustinx (2001), že dobrovoľníctvo je ovplyvňované samotným dobrovoľníkom, resp. mladou generáciou dobrovoľníkov. Považujeme však za potrebné zdôrazniť, že nedochádza

k úplnému „pretrhnutiu“ medzi klasickým a moderným vzorcom dobrovoľníctva, resp. medzi klasickým a moderným vzorcom dobrovoľníkov, ale skôr k vytváraniu zmesi oboch vzorcov dobrovoľníctva, čo potvrdzuje aj Hustinx a Lammertyn (2003), ktorí uvádzajú, že na rozdiel od polarizácie medzi tradičným a moderným vzorcom dobrovoľníkov je prevládajúci predpoklad radikálnej pluralizácie súčasných foriem dobrovoľníckej angažovanosti a môžeme hovoriť o tzv. vznikajúcom „kokteily“ oboch vzorcov dobrovoľníctva.

1.4. Dimenzie skúmania dobrovoľníctva

Viacerí autori dospeli k záveru, že pre skúmanie prevládajúceho vzorca dobrovoľníctva je potrebné vytvoriť nový analytický rámec. Z tohto dôvodu boli pre skúmanie tradičného a nového vzorca dobrovoľníctva vytvorené klasifikácie tzv. dimenzií, prostredníctvom ktorých môžeme identifikovať prevládajúci vzorec dobrovoľníctva. Medzi dimenziami navrhnutými jednotlivými autormi nachádzame isté odlišnosti. Kolektív autorov Rommel, Opdebeck a Lammertyn (in Hustinx, 2001) identifikovali tieto dimenzie: *kultúra dobrovoľníkov, výber organizácie, výber oblasti participácie, výber aktivity, dĺžka a intenzita angažovanosti, vzťah k prijímateľovi*. Hustinx a Lammertyn (2003) v dôsledku roztriešteného obrazu súčasných dobrovoľníkov navrhli klasifikáciu, ktorá je založená na dimenziách: *biografický referenčný rámec, motivačná štruktúra, smer a intenzita angažovanosti, organizačné prostredie, výber aktivity, vzťah k plateným zamestnancom*. Dvojica autorov Frič, Pospíšilová (2010) identifikovali šesť kľúčových dimenzií, ktoré zahŕňajú: *štýl dobrovoľníckej participácie, motivácia dobrovoľníkov a dobrovoľníčok, sociálny kapitál, organizácia dobrovoľníctva, kultúrny rámec dobrovoľníctva, spoločenská hodnota/význam dobrovoľníctva a podpora dobrovoľníctva*.

Klasifikácie dimenzií uvedených autorov považujeme za veľmi prínosné, nakoľko prostredníctvom jednotlivých dimenzií je skúmanie kolektívnych a reflexívnych dobrovoľníkov a dobrovoľníčok ľahšie uchopiteľné. Vo výskumnej časti našej práce sme vychádzali z klasifikácie dimenzií od autorov Frič, Pospíšilová (2010). V ďalšom texte bližšie identifikujeme základné charakteristiky vybraných dimenzií. Charakteristiky jednotlivých dimenzií prepájame s existujúcimi výskumnými zisteniami. V našej práci

vychádzame predovšetkým z najnovšieho výskumu, ktorý bol realizovaný v roku 2017 na Slovensku, a ktorého výsledky sú zhrnuté v monografii *Dobrovoľníctvo mládeže na Slovensku – aktuálny stav a trendy* (Brozmanová Gregorová a kol., 2018). Autorka práce na výskume participovala. Hlavným cieľom výskumu bolo získanie obrazu o dobrovoľníctve mladých ľudí na Slovensku a jeho vybraných dimenziách. Objektom výskumu bola cieľová skupina mladých ľudí vo veku od 15 do 30 rokov. Výskumnú vzorku tvorilo 806 mladých ľudí a zber údajov bol zabezpečený metódou osobných rozhovorov. Ďalší relevantný výskum, ktorý sa vzťahuje k téme našej práce, bol taktiež realizovaný na Slovensku a to v roku 2011. Výsledky tohto výskumu boli zhrnuté v monografii, pod názvom *Dobrovoľníctvo na Slovensku – výskumné reflexie* (Brozmanová Gregorová a kol., 2012). Výskumnú vzorku tvorilo 973 občanov vo veku od 15 rokov, žijúcich na Slovensku. V texte poukazujeme aj na výsledky výskumu, ktorý bol zrealizovaný v Českej republike. Výsledky tohto výskumu je možné nájsť v publikácii od autorov Friča a Pospíšilovej (2010) pod názvom *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Cieľom výskumu bolo zistiť, aké vzorce dobrovoľníctva prevažujú v českom prostredí. Kvantitatívny výskum sa uskutočnil na vzorke 3811 občanov ČR starších ako 14 rokov. V texte poukazujeme aj na ďalšie výskumné zistenia týkajúce sa trendov v oblasti dobrovoľníctva, ktoré boli zrealizované v zahraničí.

V rámci prvej dimenzie *štýl dobrovoľníckej participácie* je možné zamerať sa na rozsah (koľko hodín), intenzitu (ako často), stabilitu (ako dlho pre jednu organizáciu) a štruktúru (formálna, neformálna) dobrovoľníctva. Pre lepšiu predstavu uvádzame typické charakteristiky, ktoré sa v rámci danej dimenzie vzťahujú jednak na tradičných dobrovoľníkov a následne na nový typ dobrovoľníkov a dobrovoľníčok.

Tab. č. 1 Dimenzia: štýl dobrovoľníckej participácie

<i>DIMENZIA</i>	<i>Tradičný vzorec dobrovoľníctva</i>	<i>Nový vzorec dobrovoľníctva</i>
Štýl dobrovoľníckej participácie	Dlhodobosť	Krátkodobosť
	Stabilita	Nestabilita
	Pravidelnosť	Nepravidelnosť
	Spojenie s organizáciou a členstvom v organizácii	Odpojenie od členstva

Zdroj: Frič, Pospíšilová, 2010, s. 38

O dlhodobom angažovaní sa v dobrovoľníctve hovoríme v prípade, že sa dobrovoľníci zúčastňujú na dobrovoľníckych aktivitách po dobu viac ako jedného roka. O pravidelnom dobrovoľníctve hovoríme v prípade, že sa dobrovoľníci na dobrovoľníckych činnostiach zúčastňujú minimálne jedenkrát za mesiac a častejšie.

Výsledky na Slovensku z roku 2011 (Brozmanová Gregorová, Matulayová, a kol., 2012) poukázali na prevahu dlhodobých formálnych dobrovoľníkov (88,4%). Zastúpenie krátkodobých dobrovoľníkov bolo v pomere 11,6%. Z hľadiska pravidelnosti dominovala skupina pravidelných dobrovoľníkov v pomere 71,3% ku skupine nepravidelných dobrovoľníkov, ktorá mala 28,7 percentné zastúpenie. Dané údaje je možné z časti porovnať s výskumom European Social Survey, vo výsledkoch ktorého sa môžeme dočítať o 33% angažovaní sa slovenskej populácie (nad 15r.) v dobrovoľníckych činnostiach v prospech organizácie v roku 2006 (Eurobarometer, European Social Reality, 2007). Výsledky výskumu medzi mládežou ukázali, že aj v roku 2017 mali prevahu dlhodobí dobrovoľníci (79,7%) v porovnaní s krátkodobými dobrovoľníkmi (20,3%). Z hľadiska pravidelnosti prevládali dobrovoľníci pravidelní (62,7%). Nepravidelne sa na dobrovoľníckych činnostiach zúčastňuje 37,3% mladých dobrovoľníkov. Rovnako v oblasti neformálneho mládežníckeho dobrovoľníctva sa častejšie stretávame s dobrovoľníkmi, ktorých dobrovoľnícka činnosť je pravidelná, a to v pomere 63,7% ku 36,3% v prospech pravidelného dobrovoľníctva. Stabilita a frekvencia vykonávania dobrovoľníctva poukazuje na dlhodobé a zároveň pravidelné angažovania sa dobrovoľníkov. Môžeme konštatovať, že s odstupom rokov nenachádzame v prostredí slovenského dobrovoľníctva výrazné odlišnosti pri porovnávaní výsledkov z oboch výskumov. Je možné poukázať na mierny vzostup nepravidelných dobrovoľníkov. Z hľadiska tradičného a nového vzorca dobrovoľníctva môžeme konštatovať, že pre Slovensko je typický skôr tradičný, resp. kolektívny vzorec dobrovoľníctva v dimenzii štýl dobrovoľníckej participácie. Skúmaním danej dimenzie sa zaoberal aj výskum v Českej republike (Frič, Pospíšilová, 2010). Vychádzajúc z výsledkov výskumu možno povedať, že aj v prostredí českého dobrovoľníctva je možné nájsť v rámci skúmanej dimenzie tak kolektívny ako aj reflexívny vzorec dobrovoľníctva. Výsledky ukázali výraznú prepojenosť kolektívnych dobrovoľníkov s členstvom v organizácii. Až 91% formálnych

dobrovoľníkov je zároveň členmi organizácií, pre ktorú sa dobrovoľne angažujú. Pre týchto dobrovoľníkov je rovnako typickejšie pravidelné a dlhodobé dobrovoľnícke angažovanie sa. Toto zistenie sa zhoduje s charakteristikami kolektívneho vzorca dobrovoľníctva. Reflexívny vzorec dobrovoľníctva v českom prostredí napovedá, že skupinu dobrovoľníkov, ktorí nie sú členmi organizácií, pre ktoré dobrovoľne pracujú, nachádzame skôr medzi krátkodobými a príležitostnými dobrovoľníkmi. V danej časti, v ktorej sa venujeme štýlu dobrovoľníckej participácie by sme poukázali aj na výskum realizovaný v Spojených štátoch. Daný výskum poukazuje na klasické zapájanie sa do dobrovoľníctva, ktoré je v štúdiu označované ako off-line dobrovoľníctvo, pričom poukazuje na klasické aspekty, ako napríklad dlhodobosť, stabilita. V rámci štúdie sa však poukazuje aj na tzv. on-line dobrovoľníctvo, ktoré je možné vnímať ako virtuálne dobrovoľníctvo, ktorému sme sa venovali v rámci podkapitoly s názvom Trendy v dobrovoľníctve. Vychádzajúc zo štúdie *Classifying and Relating Different Types of Online and Offline volunteering* (Ihm, 2017) uvádzame výsledky výskumu, ktorý sa zameril na angažovanie sa dobrovoľníkov v online a offline dobrovoľníctve. Výskum bol uskutočnený v roku 2015 v Spojených štátoch. Cieľom výskumu bolo identifikovať rôzne kontexty a typy on-line a offline dobrovoľníctva. Vzorku tvorilo 816 respondentov (18rokov a viac), ktorí sa v období posledných troch mesiacov zapojili do dobrovoľníctva. Výsledky štúdie naznačujú, že dobrovoľníci si udržiavajú, resp. zastávajú štyri odlišné typy offline dobrovoľníctva a tri odlišné typy dobrovoľníctva online. Typ dobrovoľníctva offline na nízkej úrovni zahŕňa najväčšiu časť offline dobrovoľníkov (57%). Táto skupina dobrovoľníkov je charakteristická tým, že participuje v najmenšom počte organizácií, dobrovoľne odpracuje najmenší počet hodín za mesiac, najmenej dní v mesiaci a rovnako sa vyznačujú najmenším počtom rokov v dobrovoľníctve. Typ dobrovoľníctva offline na strednej úrovni predstavuje druhú najväčšiu časť offline dobrovoľníkov (26%). Posledné dva typy offline dobrovoľníctva: dobrovoľníctvo na vysokej úrovni (12%) a celoživotné dobrovoľníctvo (5%) sa skladajú z aktívnych dobrovoľníkov, ktorí participovali v najväčšom počte dobrovoľníckych organizácií a tiež sa vyznačovali najvyšším počtom hodín za mesiac v porovnaní s predchádzajúcimi typmi offline dobrovoľníkov. Nízka úroveň typu online dobrovoľníctva sa vyznačuje tým, že dobrovoľníci participujú v

najmenšom počte organizácií, najmenšom počte hodín za mesiac a tiež je pre túto skupinu charakteristický najnižší počet rokov v dobrovoľníctve. Tento typ však zahŕňa najväčší počet online dobrovoľníkov (63%). Dobrovoľníctvo on-line na strednej úrovni zahŕňa 25% online dobrovoľníkov. Typ dobrovoľníctva online na vysokej úrovni pozostáva z aktívnych účastníkov, ktorých stupeň dobrovoľníctva je najvyšší z troch uvedených typov. Títo jedinci však predstavujú najmenšie percento dobrovoľníkov online (11%). Z výsledkov daného výskumu môžeme konštatovať, že v dobrovoľníctve sa skutočne stretávame s trendom virtuálneho dobrovoľníctva, ktorému sme sa venovali v predchádzajúcich častiach práce.

Dimenzia *motivácia dobrovoľníkov a dobrovoľníčok* umožňuje priblížiť sa k hodnotám jednotlivých dobrovoľníkov. Daná dimenzia vyjadruje charakter a typickú štruktúru hodnôt, ktoré stoja v pozadí rozhodnutia dobrovoľníkov a dobrovoľníčok zapojiť sa, ale aj pokračovať v dobrovoľníckej činnosti. Skúmaním motivácie môžeme zistiť, čo je pre jednotlivých dobrovoľníkov a dobrovoľníčky tou hybnou silou, ktorá ich motivuje k angažovaniu sa v oblasti dobrovoľníctva. Motívy jednotlivých dobrovoľníkov sa môžu značne odlišovať, a to z dôvodu, že každý človek je jedinečnou bytosťou a každého na jednej strane poháňajú, a na strane druhej uspokojujú rôzne pohnútky a motivácie.

V rôznych literárnych zdrojoch (Reykowski, 1977, Frič, Pospíšilová, 2010, Brozmanová Gregorová, Matulayová, 2013, Matulayová, Jurníčková, Doležal, 2016, a iní) sa stretávame s rozlíšením dvoch základných prístupov v rámci skúmania motivácie k dobrovoľníctvu, a to psychologický prístup a sociologický prístup. V rámci psychologického prístupu sa predpokladá, že ľudí motivuje ich presvedčenie, že angažovanie sa v dobrovoľníctve môže uspokojiť ich psychické potreby. Sociologická perspektíva skúmania motivácie v dobrovoľníctve poukazuje na vplyv sociálneho a kultúrneho prostredia, teda na spoločenský kontext dôvodov, prečo ľudia pomáhajú. Je dôležité poznamenať, že oba prístupy ku skúmaniu motivácie je potrebné vnímať ako vzájomne sa doplňujúce.

Tab. č. 2 Dimenzia: motivácia dobrovoľníkov a dobrovoľníčok

<i>DIMENZIA</i>	<i>Tradičný vzorec dobrovoľníctva</i>	<i>Nový vzorec dobrovoľníctva</i>
Motivácia dobrovoľníkov a dobrovoľníčok	Normatívna, altruistická	Egoistická až pôžitkárska

Zdroj: Frič, Pospíšilová, 2010, s. 41

Pod tradičný vzorec dobrovoľníctva autori zaraďujú skôr normatívnu a altruistickú motiváciu. Pod altruistickou motiváciou si môžeme predstaviť pohnútky dobrovoľníkov, ako napr. láska k blížnemu, solidarita k chudobným alebo menej šťastným, záujem konať vo verejný prospech a pod. Pre nový vzorec dobrovoľníctva je príznačnejšia egoistická motivácia, v prípade ktorej sa poukazuje na skutočnosť, že altruizmus dobrovoľníkov je miešaný s egoizmom. Andreoni (1990) prišiel s myšlienkou pomenovať túto skutočnosť ako „impure altruism“, čo v preklade znamená „nie celkom čistý altruizmus“ (Andreoni in Frič, Pospíšilová, 2010). Práve prostredníctvom klasifikácie rôznych motivácií v rámci vzorcov dobrovoľníctva, pristupujú autori k skúmaniu motivácie dobrovoľníkov a dobrovoľníčok. Skúmaním motivácie dobrovoľníkov a dobrovoľníčok sa zaoberali viacerí autori, (Frič, Pospíšilová, 2010, Brozmanová Gregorová, Matulayová a kol., 2012, Matulayová, Jurníčková, Doležal, 2016, Brozmanová Gregorová a kol., 2018, Hustinx, Lammertyn, 2003, Evnas, Saxton, 2005, Merrill, 2006, Klug, Toner, Fabisch, Priebe, 2018) ktorí sa vo svojich výskumoch zamerali na identifikáciu motívov, resp. pohnútok vedúcich k angažovaniu sa v dobrovoľníctve. Vo výskume realizovanom na Slovensku v roku 2011 (Brozmanová Gregorová, Matulayová a kol., 2012) výsledky poukázali na to, že pre dobrovoľníkov boli najväčšími motívmi k angažovaniu sa v dobrovoľníctve hodnoty (3,99), čo znamená, že dobrovoľníci považujú za dôležité poskytnutie pomoci niekomu inému. Významným motivačným faktorom dobrovoľníkov boli aj sociálne interakcie (3,87), čo poukazuje najmä na záujem dobrovoľníkov o rozvíjanie sociálnych kontaktov, priateľských a kamarátskych vzťahov. Vychádzajúc z tohto výsledku je možné poukázať na zhodu s novým trendom, ktorý hovorí, že dobrovoľníctvo sa čoraz viac stáva príležitosťou rozširovania alebo získavania nových kontaktov alebo kamarátskych vzťahov (Evans, Saxton, 2005). Ako ďalšie dôležité motivačné faktory sa ukázali: pochopenie, reciprocita, sebaúcta, rozvoj kariéry a uznanie. Na skúmanie motivácie sa zamerail aj

výskum realizovaný v roku 2017 na Slovensku (Brozmanová Gregorová, a kol, 2018). Výsledky tohto výskumu poukázali na výrazné zastúpenie altruistickej motivácie (3,96), ktorá vyjadruje, že súčasných mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčky k dobrovoľníctvu vedie najmä túžba pomôcť niekomu inému. Napriek pomerne vysokému skóre, ktoré dosiahla altruistická motivácia, nemožno konštatovať, že v rámci dimenzie motivácie by prevažoval medzi súčasnými dobrovoľníkmi tradičný vzorec dobrovoľníctva. Dôvodom je výrazné zastúpenie egoistickej motivácie (3,89), ktorá je radená skôr medzi nový vzorec dobrovoľníctva. Egoistická motivácia prezentuje u dobrovoľníkov motívy, ako napríklad získanie nových skúseností, zručností, nadväzovanie priateľstiev a podobne. Práve egoistická motivácia je odrazom nových trendov. Najnižšie skóre dosiahla normatívna motivácia (2,84), ktorá zahŕňa napríklad motív občianskej povinnosti, náboženského presvedčenia alebo túžby splatiť dlh spoločenstvu. Možno konštatovať, že do oblasti dobrovoľníctva na Slovensku prenikajú aj nové trendy v rámci egoistickej motivácie, ktoré však nepovažujeme za natoľko výrazné a to z dôvodu, že medzi dobrovoľníkmi je stále vo výraznej miere zastúpená aj altruistická motivácia. V rámci dimenzie motivácie dochádza na Slovensku k prelínaniu oboch vzorcov dobrovoľníctva. Výskum venujúci sa skúmaniu motivácie sa uskutočnil aj v Českej republike (Frič, Pospíšilová, 2010). Z výsledkov tohto výskumu vyplynulo, že českí dobrovoľníci a dobrovoľníčky sú najviac motivovaní tým, že sa môžu realizovať pre vec, ktorá je pre nich dôležitá (89%). Tento výrok môžeme zaradiť do altruistickej motivácie. Ďalším motívom dobrovoľníkov bolo vykonávať dobrovoľnícku prácu preto, že to človeka jednoducho baví (85%). Druhý výrok spadá do egoistickej, resp. hedonistickej motivácie. Podobne, ako na Slovensku, tak aj v Českej republike bolo skóre altruistickej a egoistickej motivácie pomerne vyrovnané. Najnižšie skóre aj tu dosiahla normatívna motivácia. Ďalej poukážeme na výsledky výskumu, ktorý bol zrealizovaný v Rakúsku (Klug, Toner, Fabisch, Priebe, 2018). Cieľom výskumu bolo zamerať sa na motiváciu dobrovoľníkov a dobrovoľníčok zapojiť sa do dobrovoľníckych programov, ktoré sú zamerané na poskytovanie individuálnej podpory pre ľudí s duševnými poruchami, a to v rôznych regiónoch Rakúska. Na prieskume sa zúčastnilo päť veľkých dobrovoľníckych organizácií. V rámci výskumu bola použitá metóda dotazníkov, ktoré boli distribuované zúčastnenými organizáciami 663 dobrovoľníkom a dobrovoľníčkam.

Dotazníky vyplnilo a vrátilo 360 dobrovoľníkov. Výsledky týkajúce sa motivácie ukazujú, že z 19 výrokov motivácií bolo 5 výrokov hodnotených viac ako polovicou výskumnej vzorky. Daných päť výrokov by sme mohli rozčleniť na tri oblasti motivácie a to altruistickú, do ktorej spadá výrok: „*cítim zodpovednosť pomáhať druhým*“ (72,5%), egoistickú: „*zvýšiť svoje vedomie o otázkach duševného zdravia*“ (61,2%), „*získať nové zručnosti*“ (56,1), a normatívnu motiváciu s výrokom: „*dať niečo späť*“ (50,4%). Pomerne vysoké percento získali aj ďalšie dva výroky: „*chcel som urobiť niečo užitočné vo svojom voľnom čase*“ (33,7) a „*možnosť stretnúť nových ľudí*“ (22,7). Uvádžame dva výroky, ktoré získali najnižšie skóre: „*byť prijatý a obľúbený*“ (3,0) a „*v minulosti som dostal dobrovoľnú pomoc a chcel som niečo vrátiť*“ (2,1).

Vychádzajúc z výskumných zistení domácich ale aj zahraničných výskumov v rámci motivácie je možné konštatovať, že dochádza k prelínaniu jednotlivých druhov motivácie. Výsledky výskumov nepriniesli výraznú prevahu či už normatívnej, altruistickej alebo egoistickej motivácie. Motívy dobrovoľníkov a dobrovoľníčok poukazujú na zastúpenie všetkých druhov motivácie, aj keď altruistická a egoistická motivácia dosiahla v najnovšom výskume na Slovensku, vyššie skóre ako motívy spadajúce do normatívnej motivácie.

Získať ucelenejší prehľad o obraze dobrovoľníctva v danej spoločnosti nám umožňuje aj skúmanie ďalšej dimenzie *oblasti a zameranie dobrovoľníckych aktivít*. V rámci danej dimenzie je možné skúmať počet organizácií, v rámci ktorých dobrovoľníci pôsobil, typ organizácie, pre ktorú dobrovoľníci vykonávali dobrovoľnícku činnosť, konkrétne oblasti, do ktorých sa dobrovoľníci a dobrovoľníčky zapájajú.

Tab. č. 3 Dimenzia: oblasti a zameranie dobrovoľníckych aktivít

<i>DIMENZIA</i>	<i>Tradičný vzorec dobrovoľníctva</i>	<i>Nový vzorec dobrovoľníctva</i>
Oblasti a zameranie dobrovoľníckych aktivít	Vzájomne prospešné organizácie poskytujúce služby	Advokačné organizácie zamerané na verejný prospech

Zdroj: vlastné spracovanie

Vychádzajúc z charakteristík niektorých autorov (Frič, Pospíšilová, 2010, Brozmanová Gregorová, a kol., 2018) je predpoklad, že nový vzorec dobrovoľníctva sa v rámci danej dimenzie prejaví tým, že dobrovoľníci budú vo vyššej miere angažovaní v advokačných verejnoprospešných organizáciách. Medzi činnosti takýchto organizácií môžeme zaradiť napríklad oblasť sociálnych služieb, zdravia, vzdelávania a pomoci v prípade rôznych humanitárnych alebo prírodných katastrof. Naopak, medzi činnosti vzájomne prospešných organizácií môžeme zaradiť šport, rekreáciu a realizáciu záujmov, kultúru, detské a mládežnícke organizácie alebo náboženské a cirkevné aktivity.

Prvenstvo vo výskume v roku 2011 na Slovensku (Brozmanová Gregorová, Matulayová a kol., 2012) v oblasti pôsobenia dobrovoľníkov získala oblasť sociálnych služieb. Vyplývajúc z výsledkov z roku 2017 môžeme konštatovať, že nastali isté odlišnosti. Dobrovoľníci sa najviac angažovali v oblasti životného prostredia (14,9%), športu (14,2%), zdravia (13,2%) a takisto bola výrazne zastúpená oblasť sociálnych služieb (13,2%). Zastúpenie mala aj oblasť umenia a kultúry, rekreácie a realizácie záujmov, vzdelávania a výskumu. Z výsledkov výskumných zistení na Slovensku môžeme vyvodit', že oblasti, v ktorých sa dobrovoľníci v rámci organizácií angažujú, poukazujú viac na tradičný vzorec dobrovoľníctva, z dôvodu, že väčšia časť dobrovoľníkov je zastúpená vo vzájomne prospešných organizáciách (39,9%). Rovnako aj v rámci dobrovoľníckych aktivít môžeme poukázať skôr na tradičný vzorec dobrovoľníctva. V ďalšej časti uvádzame výsledky z prípadovej štúdie, ktorá bola zameraná na dobrovoľníctvo mladých ľudí (Hustinx, 2001). Štúdia bola založená na kvalitatívnej analýze. Hĺbkové rozhovory boli vykonané s dvadsiatimi dobrovoľníkmi z dobrovoľníckej organizácie VIA. VIA organizuje krátkodobé medzinárodné pracovné tábory počas leta a dlhodobé dobrovoľníctvo prostredníctvom ročných výmenných programov. Z danej štúdie poukazujeme na výsledky v rámci dimenzie výber oblasti činnosti a výber činnosti. Väčšina z dobrovoľníkov sa zúčastňuje medzinárodných pracovných táborov a jasne rozlišuje medzi „zjavnými“ a „latentnými“ funkciami týchto táborov. Okrem svojich praktických výsledkov by dobrovoľníctvo malo slúžiť aj ako spôsob prínosu individuálnej a spoločenskej zmeny. Mnohí respondenti zľahčovali konkrétne výsledky svojho dobrovoľníctva – niektorí nimi boli dokonca sklamaní a vyzdvihli hodnotu, ktorú dobrovoľníctvo prinieslo im osobne.

Väčšine respondentov sa páčil intenzívny spoločenský život v pracovných táboroch a poukázali na to, že každodenný pracovný život viedol k vzniku nových pocitov podobnosti. Napriek škále spoločenských a kultúrnych pozadí sa napokon často úzko stotožnili s dobrovoľníckou skupinou. Menej pravdepodobné bolo ich stotožnenie s istou cieľovou skupinou alebo s riešením konkrétneho problému. Mladí dobrovoľníci tiež považujú za dôležité, že VIA má medzinárodné zameranie, no zároveň je tiež prepojená s tým, čo je miestne, osobné a známe. Ďalšou charakteristikou nového vzorca dobrovoľníctva je, že dobrovoľníci si vyberajú (alebo naopak odmietajú) oblasť činnosti na základe pragmatizmu. Vyhýbajú sa aktivitám, ktoré sú príliš vágne či zdĺhavé. Pri výbere činnosti boli respondenti vo svojom výbere činnosti veľmi selektívni. Používali kritériá ako prítlačivosť, pohodlnosť a rozličnosť. V prvom rade si vyberali činnosti, ktoré naozaj radi robili a s ktorými už boli oboznámení. Vyhýbali sa úlohám, ktoré by nezvládli, alebo ktoré im pripadali odradzujúce. Napokon tiež radi neustále experimentovali so zameraním svojej činnosti. Využili širokú škálu dobrovoľníctva, ktorá bola v ponuke, aby si užili čo najviac rozličných zážitkov. Títo mladí ľudia si teda robili analýzu nákladov a prínosov ponúkaných dobrovoľníckych aktivít. Vyhýbali sa vlastným nadmerným nákladom tým, že opatrne zvažovali vhodnosť úloh. Niektorí dobrovoľníci však súhlasili s vykonaním istých úloh len pre prínos organizácie – čo je typickejšou charakteristikou klasického vzorca dobrovoľníctva.

Dimenziu *sociálneho kapitálu* môžeme vysvetliť tak, že každý dobrovoľník je svojim spôsobom zakorenený do prostredia, v ktorom pôsobí. Dimenzia sociálneho kapitálu zachytáva silu a charakter sociálnych väzieb dobrovoľníka na organizáciu, pre ktorú pracuje a tiež na komunitu. Predpokladom je, že dobrovoľníci, ktorých miera sociálneho kapitálu je nízka, budú reprezentovať nový vzorec dobrovoľníctva.

Tab. č. 4 Dimenzia: sociálny kapitál

<i>DIMENZIA</i>	<i>Tradičný vzorec dobrovoľníctva</i>	<i>Nový vzorec dobrovoľníctva</i>
Sociálny kapitál	Silné väzby k organizácii a k spolupracovníkom	Slabé väzby k organizácii a k spolupracovníkom
	Silné väzby k miestnej komunite	Slabé väzby ku komunite
	Viac angažovaní v tradičných servisných organizáciách	Viac angažovaní v advokačných organizáciách
	Pracujú v organizácii, ktorá má silnú väzbu na miestnu komunitu, alebo takúto väzbu považuje za potrebnú	Pracujú v organizácii, ktorá má slabú väzbu na miestnu komunitu a zároveň takúto väzbu neoceňuje
	Pravdepodobne starší	Pravdepodobne mladší, viac inklinujú a využívajú moderné a informačné technológie

Zdroj: Frič, Pospíšilová, 2010

Dimenzia sociálneho kapitálu bola skúmaná v rámci výskumu v Českej republike. Frič a Pospíšilová (2010) pri skúmaní sociálneho kapitálu očakávali, že tradičný typ dobrovoľníka sa bude vyznačovať silnou väzbou na komunitu a taktiež vysokou mierou emocionálne podfarbených vzťahov na členov organizácie. Ďalšou očakávanou charakteristikou tradičného dobrovoľníka bola nižšia miera generalizovanej dôvery. Pri novom vzorci dobrovoľníctva boli predpokladané opačné charakteristiky. Výsledky ukázali, že dobrovoľníci, ktorí sú členmi tradičných záujmových a cirkevných organizácií, sa vyznačujú silnejšími väzbami na komunitu. Títo dobrovoľníci sú aj častejšie motivovaní k dobrovoľníckej aktivite členmi organizácií, pre ktoré pracujú. Výsledky poukázali na to, že väčšinu dobrovoľníkov je možné považovať skôr za nositeľov tradičného vzorca dobrovoľníctva, a to vrátane dobrovoľníkov, ktorí sa angažujú v tzv. nových/ advokačných

organizáciách. Prekvapivým zistením bolo, že intenzita kontaktov v nových servisných a advokačných organizáciách sa ukázala vyššia ako v starých. Z čoho vyplýva, že aj dobrovoľníci, ktorí pracujú v nových organizáciách, považujú sociálnu sieť v danej organizácii za dôležitú.

V rámci dimenzie *vzťah k prijímateľovi* taktiež nachádzame odlišnosti medzi klasickým a moderným typom dobrovoľníkov a dobrovoľníčok. Klasickí dobrovoľníci sa „zasvätia“ komunitě, skupine alebo osobe v mene ideológie organizácie. Klasické dobrovoľníctvo je často zakotvené v náboženskej tradícii altruizmu. Prevažuje čisto obetavý model dobrovoľníctva. Vzťah s príjemcom je v tomto prípade jednosmerný, čo znamená, že dobrovoľníci neočakávajú nič za svoje úsilie. Dobrovoľníci kombinujú solidaritu s hľadáním osobného naplnenia sa a identity. Nové dobrovoľníctvo je záležitosť dávania a tiež prijímania. Vzťah medzi novými dobrovoľníkmi a príjemcami je v tomto prípade vzájomný, založený na reciprocite. Tento posun vyžaduje, aby sme prehodnotili tradičnú polaritu egoizmu a altruizmu v zmysle kontinua. Dobrovoľníci nie sú "narodení altruisti", môžu prijať akúkoľvek pozíciu na kontinuu medzi čistým altruizmom a čistým egoizmom (Hustinx, 2001).

Tab. č. 5 Dimenzia: vzťah k prijímateľovi

<i>DIMENZIA</i>	<i>Tradičný vzorec dobrovoľníctva</i>	<i>Nový vzorec dobrovoľníctva</i>
Vzťah s príjemcom	Jednostranný	Recipročný
	Altruistický	
	Nesebecký	

Zdroj: Hustinx, 2001, s. 65

Prípadová štúdia (Hustinx, 2001) zameraná na dobrovoľníctvo mladých ľudí, sa zameriavala aj na dimenziu *vzťah k prijímateľovi*. Výsledky ukázali, že takmer žiadni dobrovoľníci sa nevyjadrili, že ich dobrovoľníctvo bolo motivované altruizmom. Úplná nezištnosť je pre nich nereálnym staromódnym pojmom, nedokážu si predstaviť, že by z dobrovoľníctva nemali niečo aj pre seba. Môžeme povedať, že v tomto ohľade ide v prípade tejto skupiny jasne o nových dobrovoľníkov. Reciprocita však dobrovoľníctvu vlastná nie je. Niektorí respondenti zdôraznili, že aby dobrovoľníci získali osobný prospech, musia sa snažiť pomôcť príjemcovi. Na rozdiel od situácie v tradičnom

paternalizme, dobrovoľník musí vstúpiť do rovnocenného vzťahu s príjemcom. Je zrejmé, že vychádzajúc z danej prípadovej štúdie možno hovoriť o výskyte oboch vzorcov dobrovoľníctva v rámci dimenzie *vzťah s príjemcom*.

Posledná dimenzia, ktorú v rámci danej podkapitoly priblížime, je dimenzia hodnoty, respektíve *spoločenskej hodnoty/významu dobrovoľníctva*. Možno konštatovať, že význam dobrovoľníctva môže byť vnímaný v rôznych spoločnostiach odlišne. Zatiaľ čo v jednej spoločnosti sa môže na dobrovoľníctvo nahliadať ako na niečo, čo môže mať skutočný pozitívny význam a vplyv na rôzne aspekty spoločenského života, v iných spoločnostiach sa môže na dobrovoľníctvo nahliadať ako na niečo, čo má pre spoločnosť minimálny význam.

Tab. č. 6 Dimenzia: Význam/hodnota dobrovoľníctva pre spoločnosť

<i>DIMENZIA</i>	<i>Tradičný vzorec dobrovoľníctva</i>	<i>Nový vzorec dobrovoľníctva</i>
Význam/hodnota dobrovoľníctva pre spoločnosť	Reziduálny prístup – kompenzačný a komplementárny pohľad na dobrovoľníctvo	Emancipačný prístup - dobrovoľníctvo ako preferovaná hodnota

Zdroj: Frič, Pospíšilová, 2010, s. 41

Tabuľka č. 6 približuje charakteristiky tradičného a nového vzorca dobrovoľníctva v rámci danej dimenzie. Kompenzačný a komplementárny pohľad na význam dobrovoľníctva je príznačný pre tradičný vzorec dobrovoľníctva, ktorý je spätý skôr s industriálnou érou vývoja západných spoločností. Ako ďalej uvádza dvojica autorov Frič, Pospíšilová (2010), s nástupom nových modernizačných trendov postindustriálnej spoločnosti sa chápanie dobrovoľníctva ako samostatného sektoru spoločnosti dostáva stále viac do popredia pozornosti. Ide o pohľad, ktorý neprezentuje dobrovoľníctvo ako „všielik“ na rôzne sociálne problémy, ale zdôrazňuje, že jeho prístup k riešeniu týchto problémov nemôže byť ničím iným nahradený. A práve tento pohľad korešponduje s reflexívnym, resp. novým vzorcom dobrovoľníctva.

Výskum realizovaný v Českej republike (Frič, Pospíšilová, 2010) sa v časti kvantitatívneho výskumu sa autori zamerali na to, ako je spoločenský význam dobrovoľníctva vnímaný českou verejnosťou. Výsledky ukázali jednoznačnú prevahu

príklonu k emancipačnému pohľadu na význam dobrovoľníctva. Dôležité je však povedať, že v odpovediach respondentov sa oba pohľady na význam dobrovoľníctva vzájomne nevylučovali, ale naopak, vysoko medzi sebou korelovali. Väčšina (69%) respondentov kombinuje buď vysoký emancipačný a vysoký reziduálny význam, alebo nízky emancipačný a nízky reziduálny význam. Je teda oprávnené domnievať sa, že u väčšiny respondentov dochádza k splývaniu oboch významov dobrovoľníctva. Výskum zaoberajúci sa témou hodnôt dobrovoľníctva bol realizovaný aj v období október 2016 – máj 2017 v Holandsku (Philine van Overbeeke, 2017). Daný výskum skúmal typy hodnôt, ktoré môžu dobrovoľníci priniesť organizácii na rozdiel od platených zamestnancov. Zrealizovaných bolo osem fokusových skupín, ktorých sa zúčastnilo 70 dobrovoľníkov, z toho 21 mužov a 49 žien. Účastníci fokusových skupín boli po vysvetlení niektorých hodnôt požiadaní, aby premýšľali o hodnotách, ktoré považujú za najdôležitejšie. Potom boli požiadaní, aby vo dvojiciach diskutovali o svojich najvyšších hodnotách a vytvorili top trojku hodnôt. Následne diskutovali všetci účastníci fokusových skupín o vytvorení najdôležitejších hodnôt. Hodnoty boli následne importované a kódované v programe Atlas.ti. Výsledky tohto výskumu prezentujú, že dobrovoľníci môžu skutočne pridať organizácii hodnoty, ktoré platení zamestnanci nemôžu. Ide o nasledovných sedem hodnôt: dôveryhodnosť, efekt siete, rozmanitosť, blízkosť, zdroj spätnej väzby, inovácie a dobrá vôľa. Skúmaniu danej dimenzie sa venoval aj výskum realizovaný na Slovensku v roku 2017 (Brozmanová Gregorová a kol., 2018). Emancipačný pohľad na dobrovoľníctvo zastupovali výroky, ktoré vyzdvihovali hodnotu a význam dobrovoľníctva ako alternatívy k sociálnemu štátu, ceste k altruizmu a tiež k budovaniu spoločnosti, ktorá je založená na demokracii. Naopak, reziduálny pohľad na dobrovoľníctvo zastupovali výroky, ktoré na dobrovoľníctvo poukazovali ako na spôsob riešenia, bez ktorého by spoločnosť nefungovala, druhý výrok vyjadroval nepotrebnosť dobrovoľníkov v prípade plnenia všetkých povinností štátom. Výsledky tohto výskumu ukázali, že medzi oboma pohľadmi (emancipačným, reziduálnym) na dobrovoľníctvo sa u mladých ľudí nepreukázali významné rozdiely, ale dochádza k splývaniu oboch pohľadov. Avšak pri mladých ľuďoch, ktorí sa angažovali vo formálnom dobrovoľníctve výrazne dominoval práve emancipačný pohľad na dobrovoľníctvo, čo odzrkadľuje, že táto skupina mladých ľudí

považujú dobrovoľníctvo za cestu, akou je možné dospieť k vytváraniu demokratickej a altruistickej spoločnosti.

1.5. Výskumný problém

Ako sme prezentovali v predchádzajúcich častiach textu, téma dobrovoľníctva mladých ľudí sa dostáva do popredia záujmu a to tak v rovine teoretického, ako aj praktického bádania. Dobrovoľníctvo mladých ľudí ovplyvňujú rôzne aspekty, ktoré by sme mohli rozdeliť na jednej strane na spoločenské procesy, konkrétne na už spomínané procesy modernizácie spoločnosti a individualizácie. A na druhej strane je dobrovoľníctvo mládeže ovplyvnené aj charakteristikami tejto cieľovej skupiny, ktoré vyplývajú jednak z jej veku, ale aj z individuálnych charakteristík konkrétnych mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok. Všetky aspekty, ktoré ovplyvňujú dobrovoľníctvo mladých ľudí je možné skúmať a to prostredníctvom tzv. dimenzií dobrovoľníctva. Pri skúmaní dimenzií dobrovoľníctva mladých ľudí sa vieme priblížiť k celkovému obrazu o dobrovoľníctve mladých ľudí, k jeho špecifikám a charakteristikám, ktoré nám umožňujú lepšie pochopiť prevládajúce obrazy dobrovoľníctva mladých ľudí. Z tohto dôvodu sme vychádzajúc z teoretických a empirických východísk stanovili tento výskumný problém: *Vybrané dimenzie dobrovoľníctva mládeže na Slovensku v súvislosti s prebiehajúcimi procesmi modernizácie a individualizácie.*

1.6. Cieľ výskumu a výskumné otázky

Hlavným cieľom výskumu bola identifikácia, popis a analýza vzorca dobrovoľníctva mládeže na Slovensku vo vybraných dimenziách v súvislosti s aktuálnymi trendmi v oblasti dobrovoľníctva.

Hlavná výskumná otázka č.1:

- Aké premeny dobrovoľníctva súvisiace s modernizáciou a individualizáciou identifikujú pracovníci organizácií vo vybraných dimenziách dobrovoľníctva mládeže? Aký vzorec dobrovoľníctva v jednotlivých dimenziách z ich pohľadu prevláda?

Čiastkové výskumné otázky týkajúce sa vybraných dimenzií dobrovoľníctva:

- Ako sa mení štýl dobrovoľníckej participácie mladých ľudí z hľadiska dĺžky a intenzity dobrovoľníckej angažovanosti z pohľadu pracovníkov pracujúcich s mladými dobrovoľníkmi ?
- Aké premeny identifikujú pracovníci v oblasti motivácie mladých ľudí k dobrovoľníctvu?
- Aký je posun v prístupe dobrovoľníkov k organizácii a v prístupe organizácie k dobrovoľníkom?
 - K akej interpretácii vývoja prístupu organizácií k dobrovoľníctvu sa pracovníci organizácií prikláňajú? Dochádza k stále väčšej profesionalizácii alebo si organizácie udržiavajú tradičný spôsob fungovania založený na vzťahoch?
 - Dochádza z pohľadu pracovníkov k väčšej individualizácii prístupu dobrovoľníkov k ich práci pre organizáciu (dobrovoľníci vedia, čo chcú, dožadujú sa priestoru pre sebarealizáciu?)
 - Musia sa organizácie, na rozdiel od minulosti viac prispôbovať požiadavkám dobrovoľníkov alebo je to naopak?
- Aký význam/hodnotu prezentuje dobrovoľníctvo pre súčasnú slovenskú spoločnosť a ktoré hodnoty považujú predstavitelia organizácií za najdôležitejšie?

Hlavná výskumná otázka č.2:

- Aké premeny dobrovoľníctva súvisiace s modernizáciou a individualizáciou je možné identifikovať vo vybraných dimenziách dobrovoľníckej činnosti z pohľadu mladých ľudí zapojených do dobrovoľníctva? Aký vzorec dobrovoľníctva v jednotlivých dimenziách z ich pohľadu prevláda?

Čiastkové výskumné otázky týkajúce sa vybraných dimenzií dobrovoľníctva:

- Ako sa mení štýl dobrovoľníckej participácie mladých ľudí z hľadiska dĺžky a intenzity dobrovoľníckej angažovanosti z pohľadu mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok?

- Aké premeny identifikujú mladí dobrovoľníci/čky v oblasti motivácie mladých ľudí k dobrovoľníctvu?
- Aký je posun v prístupe dobrovoľníkov k organizácii a v prístupe organizácie k nim, ako k dobrovoľníkom?
- Aký význam/hodnotu prezentuje dobrovoľníctvo pre súčasnú slovenskú spoločnosť a ktoré hodnoty považujú mladí dobrovoľníci a dobrovoľníčky za najdôležitejšie?

2. METÓDY

Vo výskume dizertačnej práce sme sa priklonili k využitiu kvalitatívnej výskumnej stratégie. Aj napriek tomu, že v minulosti prevažoval názor, v ktorom sa o kvalitatívnom výskume diskutovalo len ako o doplnku kvantitatívnych stratégií, v súčasnosti už možno kvalitatívnemu výskumu pripísať rovnocenné postavenie. Kvalitatívnu výskumnou stratégiou je možné skúmať široké spektrum tém. Kvalitatívny výskum je orientovaný na pochopenie zmyslu. Autor Creswell (1998) opísal kvalitatívny výskum ako proces, ktorý je zameraný na hľadanie porozumenia založený na rôznych metodologických tradíciách skúmania daného sociálneho alebo ľudského problému. Autor Hendl (2005) opisuje kvalitatívnu stratégiu ako postup, na začiatku ktorého výskumník pristupuje k stanoveniu výskumnej témy a následne k stanoveniu výskumných otázok. Tento typ výskumu sa vyznačuje pružnosťou, ktorá umožňuje počas výskumu napríklad dopĺňovať alebo modifikovať otázky. Podstatou kvalitatívneho výskumu je skúmanie javov, analyzovanie príčin, vzťahov a súvislostí na menšom počte zástupcov cieľovej skupiny. Uvedený výskum popisuje kauzalitu javov a tiež skryté prejavy správania a konania ľudí ako sú napríklad motivácie, hodnotové orientácie a podobne.

Pri realizácii kvalitatívneho výskumu bola využitá *procedúra konštantnej komparácie*, ktorá je zložená z týchto bodov:

- prvý krok obsahoval voľbu výskumného problému – výber prípadov alebo osôb s bohatou základňou informácií,
- hľadanie spoločných, rozdielnych znakov v údajoch, získanie kategórií javov,
- ďalšie zbieranie údajov na spresnenie kategórií. V tomto kroku sa nevhodné kategórie vylučujú a prijímajú sa nové kategórie,
- spresnenie, identifikácia spoločných znakov a pravidielností,
- vysvetlenie, pochopenie javov (Švec, 1998).

Pri samotnej realizácii kvalitatívneho výskumu sme sa pridržali jednotlivých krokov, ktoré sa odporúčajú dodržiavať pri vedecko-výskumných prácach. V ďalšej časti uvádzame časový harmonogram, ktorý zahŕňa stručný popis fáz výskumu, a to od samotného počiatku:

Január – jún 2018

- zhromažďovanie a štúdium potrebnej literatúry a dokumentov,
- dôkladná teoretická analýza problematiky,
- tvorba prehľadovej štúdie,

Júl - august 2018

- tvorba scenáru fokusových skupín,
- tvorba scenáru pološtrukturovaných rozhovorov,

September 2018 – február 2019

- príprava projektu výskumu s teoretickými východiskami na dizertačnú skúšku,
- dizertačná skúška,

Marec – júl 2019

- výber participantov a participantiek na realizáciu fokusových skupín,
- kontaktovanie participantov/tiek,
- zber údajov medzi predstaviteľmi organizácií: samotná realizácia fokusových skupín,
- priebežný prepis fokusových skupín,

August – november 2019

- výber participantov a participantiek na realizáciu rozhovorov,
- kontaktovanie participantov/tiek,
- zber údajov: samotná realizácia rozhovorov,
- priebežný prepis rozhovorov,

December – marec 2020

- analýza prepisov fokusových skupín,
- analýza prepisov individuálnych rozhovorov,
- tvorba prvých výstupov,
- komparácia získaných empirických údajov z jednotlivých častí výskumu,
- finalizácia teórie o vzorci dobrovoľníckej participácie mládeže na Slovensku,

Apríl – máj 2020

- formálna úprava dizertačnej práce,
- príprava na obhajobu dizertačnej práce.

2.1. Popis a kritériá výberu výskumnej vzorky

Výskumná vzorka pozostávala z dvoch skupín participantov a participantiek. V prvej časti výskumu, ktorá predstavovala realizáciu fokusových skupín, tvorili výskumnú vzorku predstavitelia vybraných organizácií, ktorí aktívne a pravidelne pracovali s mladými dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami. Konkrétne išlo o koordinátorov a koordinátorky, ktorí mali bohaté skúsenosti s výberom, zaškoľovaním a celkovým vedením mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok. Pri uvedenej výskumnej vzorke boli stanovené tieto kritériá pre zahrnutie do výskumu:

- Participant/ka bol v čase výskumu aktívnym koordinátorom dobrovoľníkov.
- Participant/ka mal skúsenosti s koordinovaním mladých dobrovoľníkov/čok vo vekovom rozmedzí 15 – 30 rokov.
- Koordinovanie dobrovoľníkov bolo realizované v hlavnom meste Bratislava.

Celkový počet účastníkov fokusových skupín predstavuje sumárne číslo 16, z čoho bolo dvanásť žien a štyria muži.

Výskumná vzorka v druhej časti výskumu, v časti realizácie pološtruktúrovaných rozhovorov bola tvorená mladými ľuďmi, aktívnymi dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami. Kritériá pre zahrnutie do výskumu boli nasledovné:

- Vek dobrovoľníka/čky v rozmedzí 15- 30 rokov.
- Aktívna účasť v dobrovoľníckych aktivitách v posledných 12 mesiacoch.
- Angažovanie sa v dobrovoľníctve prebiehalo v Bratislave.

Pri výbere participantov sme sa riadili tzv. pravidlom „nasýtenosti“, ktoré hovorí o tom, že zber dát je ukončený vtedy, ak už výskumníkovi neprináša nové zistenia (Skutil a kol., 2011). Celkovo boli rozhovory zrealizované so 7 dobrovoľníkmi, z ktorých bolo šesť žien a jeden muž.

Pre potreby nášho výskumu podliehal výber výskumnej vzorky v oboch prípadoch *zámernému výberu*. Pri zámernom výbere sme stanovili relevantné znaky pre výskum, ktoré sme si vopred určili a ktoré zodpovedali stanoveným kritériám pre zahrnutie participantov do výskumu.

V danej časti považujeme za potrebné uviesť, že na základe vlastných skúseností s dobrovoľníctvom, ako aj na základe konzultácie s členkou Platformy dobrovoľníckych

centier a organizácií sme rozhodli, že jedným z kritérií pre zaradenie participantov a participantiek do výskumu bude ich pôsobenie v hlavnom meste Bratislava. Dôvodom tohto kroku je skutočnosť, že nové trendy v dobrovoľníctve sú viac viditeľné vo veľkom meste. Rovnako aj samotný proces modernizácie a individualizácie je v Bratislave výraznejší v porovnaní s inými regiónmi na Slovensku.

2.2. Použité výskumné metódy

Výskumná časť dizertačnej práce pozostávala z dvoch častí, ktoré disponovali odlišnou výskumnou vzorkou a rovnako odlišnými výskumnými metódami. Na získanie empirických údajov sme v prvej časti výskumu využili metódu fokusových skupín. Táto časť výskumu reflektuje pohľad predstaviteľov a predstaviteľiek organizácií, v ktorých mladí ľudia pôsobili ako dobrovoľníci a dobrovoľníčky. V danej časti považujeme za potrebné uviesť, že pri zvolenej metóde fokusových skupín sme sa čiastočne inšpirovali návrhom výskumu od dvojice autorov Frič, Pospíšilová (2010) v Českej republike. Uvedení autori v danom návrhu výskumu pre fokusové skupiny navrhli predostrieť účastníkom tri okruhy tém (individuálna motivácia dobrovoľníkov, vzťah organizácie a dobrovoľníkov, hodnota dobrovoľníctva pre spoločnosť). Vo výskume dizertačnej práce sme rozšírili okruh tém na štyri.

Metóda fokusových skupín patrí medzi najprogresívnejšie metódy kvalitatívneho výskumu. Ako uvádza Morgan (2001), metóda fokusových skupín sa využíva v dizajne kvalitatívneho výskumu ako forma skupinového rozhovoru, v rámci ktorého je dôležitá najmä interakcia jednotlivých členov skupiny, a to na stanovené témy, ktoré predkladá výskumník, respektíve moderátor. Autor Sedláček (in Švaříček, Šed'ová, 2007) uvádza, že podstatou ohniskovej skupiny je téma, tzv. ohnisko, ktoré sa odvíja od výskumného problému, a tiež od otázok výskumníka. Danú metódu je možné vo výskumoch aplikovať ako samostatnú, doplnkovú alebo ako kombinovanú metódu. Medzi prednosti danej metódy môžeme, vychádzajúc z viacerých autorov (Fern, 1982, Morgan, Krueger, 1993, Morgan, 2001, Sedláček, 2007), zaradiť tieto:

- možnosť získať veľké množstvo dát súčasne od viacerých participantov,
- za pomerne krátky čas,

- vzájomné podnecovanie účastníkov skupinovou interakciou, ktorá môže zvyšovať kvalitu získaných dát. Účastníci sa navzájom konfrontujú, podporujú, takže ich názory sú v určitej rovnováhe a navyše sa sami navzájom kontrolujú, čím sa zvyšuje vierohodnosť jednotlivých výpovedí,
- fokusové skupiny môžu byť pre účastníkov atraktívnejšie oproti individuálnym rozhovorom.

Pre úspech fokusových skupín bolo potrebné venovať náležitú pozornosť tak prípravnej, ako aj realizačnej fáze. V rámci prípravnej fázy sme spolupracovali s Dobrovoľníckym centrom v Bratislave, ktoré bolo nápomocné v etape vytypovania a oslovovania vhodných účastníkov fokusových skupín. Jednotlivých účastníkov sme v dostatočnom časovom predstihu telefonicky alebo prostredníctvom e-mailu oslovili a oboznámili s predmetom výskumu a s informáciami, ktoré boli podstatné. Po potvrdení ich účasti na fokusových skupinách boli účastníci ešte raz kontaktovaní, a to krátko pred realizáciou fokusových skupín, kvôli opätovnému a záväznému potvrdeniu svojej účasti. V nasledovnom kroku sme sa zamerali na zabezpečenie ďalších potrebných náležitostí, ako napríklad: miesto realizácie fokusových skupín, prezenčné listiny, informované súhlasy pre účastníkov, občerstvenie, pomôcky a audio-záznam. V literatúre venujúcej sa metóde fokusových skupín (Morgan, 2001) sa zdôrazňuje rola moderátora, ktorá je kľúčová pre celkový úspech fokusovej skupiny. Úlohou moderátora je podnecovať a povzbudzovať účastníkov do zapojenia sa, pomáhať im vo vyjadrovaní názorov a pocitov, ale nie ich riadiť a hodnotiť. Moderovanie fokusovej skupiny môže prebiehať dvoma základnými spôsobmi, medzi ktoré patrí moderovanie s vysokým stupňom, alebo moderovanie s nízkym stupňom zapájania sa moderátora do diskusie, ako tomu bolo v našom prípade. Autor Miovský (2006) uvádza, že vo fokusovej skupine by sa mal nachádzať aj pozorovateľ, ktorý si píše poznámky a obsluhuje audiovizuálne pomôcky pre nahrávanie diskusie. V rámci zrealizovaných fokusových skupín bola rola moderátora zastávaná osobou výskumníčky, ktorá rovnako zabezpečovala a obsluhovala audio pomôcky. Pri samotnom vedení fokusových skupín sme sa snažili rešpektovať a dodržiavať odporúčané pravidlá a techniky pre vedenie fokusových skupín, ktoré sme si vopred z dostupnej literatúry našťudovali. Na začiatku diskusie sme využili techniku „topenia ľadov“, ktorá

prispela k uvoľneniu účastníkov, ako aj k celkovej uvoľnenejšej atmosfére. Účastníci boli oboznámení s témou diskusie, s úlohou výskumníčky a s mierou jej zapájania sa do diskusie, s odhadovaným časovým intervalom trvania diskusie, boli stanovené základné pravidlá a zdôraznená zodpovednosť účastníkov za generovanie a priebeh diskusie. Pri stanovení základných pravidiel sme vychádzali z autora Miovského (2006), a s účastníkmi fokusových skupín sme sa zhodli na týchto:

- hovorí vždy iba jedna osoba,
- v skupine nemá nikto dominantné postavenie,
- každý má právo vyjadriť svoj názor,
- každý má právo vyjadriť sa k názoru ostatných, ale nemá právo názory iných odsudzovať alebo iným spôsobom dehonestovať,
- každý má právo odmietnuť odpovedať, resp. zastaviť svoju odpoveď.

Pri fokusových skupinách s nízkym stupňom moderátorovho zapojenia sa existuje zvyčajne súbor niekoľkých hlavných tém, resp. hlavných otázok. V hlavnej časti fokusových skupín sme prešli k hlavným témam, tzv. ohnisku diskusie. Účastníkom sme predostreli štyri hlavné široké okruhy tém a podľa potrebnosti moderátorka zasahovala do diskusie, aby kládla potrebné doplňujúce otázky, alebo otvárala témy na diskusiu. V danej časti moderátorka vychádzala z vopred pripraveného scenára, ktorého však, ako je typické pre fokusové skupiny, nie je možné sa striktne držať. Počas hlavnej časti diskusie bolo potrebné efektívne pracovať s časom, a to takým spôsobom, aby účastníci nemali pocit, že sa musia alebo naopak nestíhajú vyjadriť k daným témam. Podľa odporúčania literatúry sme sa snažili o plynulý a najmä prirodzený priebeh diskusie. Na záver diskusie bol účastníkom ponúknutý priestor na pripomienky alebo prípadné postrehy. Samozrejmosťou v rámci posledného kroku bolo poďakovanie účastníkom za ich aktívnu účasť na diskusii. Pri realizácii fokusových skupín sme sa snažili dodržať odporúčaný optimálny počet účastníkov, ktorý je 5 – 8 v rámci jednej fokusovej skupiny. Zrealizované boli tri fokusové skupiny s počtom účastníkov päť, v rámci dvoch skupín, a s počtom účastníkov šesť v rámci poslednej fokusovej skupiny. Každá fokusová skupina trvala v priemere 90 minút.

V druhej časti výskumu sme zvolili metódu individuálnych pološtrukturovaných rozhovorov. Pološtruktúrované rozhovory boli zrealizované s mladými aktívnymi

dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami. Jednotlivých dobrovoľníkov/čky sme vybrali opäť v spolupráci s Dobrovoľníckym centrom v Bratislave, ako aj v spolupráci s účastníkmi fokusových skupín, ktorí boli nápomocní pri odporúčaní aktívnych dobrovoľníkov. Metóda pološtruktúrovaného rozhovoru je pomerne častou metódou v kvalitatívnom výskume. Výhodou je možnosť kombinovať štruktúrované prístupy s otvoreným, neštruktúrovaným, diskusným štýlom. Autorka Brozmanová Gregorová (2016) opisuje danú metódu ako pomerne flexibilnú, ktorá umožňuje výskumníkovi reagovať na neočakávané alebo zaujímavé skutočnosti, ktoré môžu prispieť k lepšiemu objasneniu výskumného problému. Pološtruktúrovaný rozhovor tak môžeme vnímať ako akýsi kompromis medzi štruktúrovaným a neštruktúrovaným typom rozhovoru. Metódu rozhovoru môžeme označiť za pomerne náročnú metódu a to najmä z organizačného a časového hľadiska. Na druhej strane má veľa výhod, z ktorých by sme, vychádzajúc z autora Gavoru (1999), spomenuli tieto:

- priama osobná interakcia medzi výskumníkom a participantom,
- možnosť prispôbiť terminológiu tak, aby participant rozumel a necítil sa nekomfortne,
- možnosť overiť si, či participant rozumie kladeným otázkam,
- možnosť vysvetliť význam tém, respektíve kladených otázok,
- možnosť preniknúť hlbšie do názorov, postojov a stanovísk participanta.

Rovnako, ako pri fokusových skupinách, sme sa aj pri využití metódy pološtruktúrovaného rozhovoru snažili dodržiavať základné odporúčané pravidlá pre jeho správne a efektívne vedenie. Pri výbere jednotlivých miest, na ktorých individuálne rozhovory prebiehali, sme dbali na to, aby z hľadiska dostupnosti vyhovovali samotným participantom a rovnako, aby bolo možné vytvoriť bezpečnú atmosféru a nerušne použiť audiozáznam. Samozrejmosťou bola vopred premyslená štruktúra, resp. kostra rozhovoru, ktorá pozostávala zo stanovených hlavných okruhov. Vychádzajúc z autora Hendla (2005) sme v úvode rozhovoru venovali špeciálnu pozornosť jeho začiatku. Na začiatku rozhovoru sme sa zamerali na prelomenie prípadných psychických bariér, ktoré by mohli narušiť a ovplyvniť ďalší priebeh rozhovoru. Opäť sme využili techniku „topenia ľadov“. Následne sme zaistili súhlas so záznamom rozhovoru a participanta oboznámili s témou

rozhovoru a s odhadovanou dĺžkou trvania rozhovoru. V hlavnej časti rozhovoru sme sa zamerali na získanie informácií, ktoré boli kľúčové pre zodpovedanie stanovených výskumných otázok. Počas celého priebehu rozhovoru sme sa snažili, aby kladené otázky boli zrozumiteľné a jasné, pozorne sme počúvali a prejavovali záujem o vypovedané, participantom sme nechávali primeraný čas na odpoveď a udržiavali sme neutrálny postoj k obsahu vypovedaného. Podľa odporúčania literatúry sme demografické a identifikačné otázky kládli na záver rozhovoru.

Počas fokusových skupín, ako aj individuálnych rozhovorov, sme sa zamerali na rozvíjanie týchto hlavných tém:

1. *Štýl dobrovoľníckej participácie mladých ľudí (intenzita, dlhodobosť).*
2. *Motivácia mladých ľudí k dobrovoľníctvu.*
3. *Vzťah medzi organizáciou a dobrovoľníkmi.*
4. *Význam/hodnota dobrovoľníctva pre spoločnosť.*

Pri využití oboch metód v rámci výskumu dizertačnej práce boli diskusie z fokusových skupín, ako aj individuálne rozhovory, zaznamenávané na audiozáznam a to za účelom ich následného prepisu, tzv. doslovnej transkripcie. Ako uvádza autor Hendl (2005), technikou doslovnej transkripcie rozumieme prevod hovoreného slova z rozhovoru alebo skupinovej diskusie do písomnej podoby. Ide o časovo veľmi náročnú procedúru, ktorá je však pre podrobné vyhodnotenie dát podmienkou. Prevedenie hovoreného slova do textovej podoby následne výskumníkovi umožňuje ďalej pracovať s textom, zdôrazňovať dôležité miesta, podčiarkovať, komentovať, vytvárať zoznamy, nachádzať podobnosti, kategórie a porovnávať jednotlivé miesta textu. V prípade našich dát sme po kroku doslovnej transkripcie pristúpili ku kódovaniu, ktoré sme realizovali pomocou programu Atlas ti. Program Atlas ti. je počítačový program, ktorý umožňuje sofistikovanú analýzu údajov a to predovšetkým v kvalitatívnom výskume. V procese kódovania sme zvolili cestu otvoreného kódovania, pomocou ktorého je možné v dátach odhaľovať určité témy, ktoré majú vzťah k položeným výskumným otázkam a priraďovať im označenia – kódy. Lee a Fielding (2004, in Švaříček, Šedřová, 2007) definujú kód ako slovo alebo krátku frázu, ktorá určitým spôsobom vystihuje určitý typ, čím ho odlišuje od ostatných. Otvorené kódovanie je technika, ktorá je vďaka svojej účinnosti používaná v širokej škále

kvalitatívnych výskumov. Ako uvádza Hendl (2005) otvorené kódovanie je možné aplikovať viacerými spôsobmi. Výskumník môže kódovať slovo po slovo, po odstavcoch, alebo podľa celých textov a prípadov. Akýkoľvek spôsob však smeruje k tematickému rozkrývaniu textu, čo bolo vo fáze kódovania aj našim cieľom. V procese kódovania sme sa, vychádzajúc z dvojice autorov Glasera a Straussa (1978), zamerali na tri hlavné kroky:

- postrehnutie relevantných javov,
- zhromaždenie príkladov týchto javov,
- ich následná analýza za účelom hľadania spoločných črt, rozdielov, pravidelností, vzorcov.

Po etape kódovania, respektíve súbežne s kódovaním sme pristúpili ku kategorizácii. Ako uvádza Švaříček, Šed'ová (2007), po časti otvoreného kódovania a kategorizácie môže výskumník využiť viacero postupov, ktoré môžu výsledky otvoreného kódovania doviest' ešte ďalej. My sme zvolili postup konštantnej komparácie, ktorý sme už v úvode načrtli. Konštantnú komparáciu možno považovať za jeden zo základných metodologických postupov zakotvenej teórie, ktorá sa však stala všeobecne používanou aj mimo tohto výskumného dizajnu (Straus, 1987 in Švaříček, Šed'ová, 2007). V tomto kroku dochádza k neustálemu porovnávaní, hľadaniu podobností a rozdielov. Podľa odporúčania Charmazovej (2006) sme pristúpili k hľadaniu podobností, resp. rozdielov najprv v rámci jedného dátového zdroja. To znamená, že najprv sme postup konštantnej komparácie pri analýze fokusových skupín realizovali postupne, teda jednu fokusovú skupinu po druhej. Rovnako sme postupovali aj pri individuálnych rozhovoroch. Následne sme pristúpili k porovnávaní rôznych dátových zdrojov navzájom. Uvedená autorka hovorí, že týmto spôsobom dochádza k zisťovaniu konzistencie jednotlivých prípadov, ktoré sú porovnávané medzi sebou, čo následne môže smerovať k vytváraniu prvotnej typológie prípadov/javov, ale takisto k rozpoznávaniu podmienok, ktoré vedú k vzniku odlišných typov prípadov/javov.

Aj v rámci kvalitatívneho výskumu je potrebné venovať pozornosť kritériám kvality zrealizovaného výskumu. V literatúre sa môžeme stretnúť s názormi, ktoré hovoria, že kvalitatívny výskum je často kritizovaný kvôli jeho neobjektívnosti, nezovšeobeciteľnosti a podobne. Z tohto dôvodu postupne vznikali v kvalitatívnom výskume rôzne nové

koncepty, ktoré niekedy zahŕňali len premenovanie kvantitatívnych konceptov. V súčasnosti sa výskumníci vo fáze „dokazovania“ kvality kvalitatívneho výskumu stále ocitajú v náročných situáciách, kedy musia hľadať vhodné cesty v množstve navzájom si odporujúcich pozícií. Feysabend (2001, in Švaříček, Šeďová, 2007) uvádza, že je dôležité uvedomiť si, že neexistuje žiadna správna technika, ktorá by zaručovala kvalitu kvalitatívneho prístupu. Každý kvalitatívny výskumník má právo vybrať si určité kritériá, niektoré odmietnuť, alebo naopak, vyjadriť sa vo svojom výskume ku všetkým. Vo výskume dizertačnej práce sme si preto zvolili vybrané všeobecne používané a akceptované základné kritéria kvalitatívneho výskumu, ktoré sme čerpali z autorov Švaříček (2007), Silverman (2005), Cohen (2000). Prvým kritériom je dôveryhodnosť, ktorú zvyšujú rôzne techniky. Pre naplnenie kritéria dôveryhodnosti výskumu sme využívali techniku *reflexie kolegov* a to konkrétne pravidelné konzultácie so školiteľkou dizertačnej práce. Dôveryhodnosť výskumu tiež zvyšuje technika *starostlivý výber účastníkov výskumu*. Dvojica autorov Rubin a Rubinová (2005 in Švaříček, Šeďová, 2007) upozorňujú na to, že účastníci výskumu musia mať bohaté skúsenosti so skúmaným javom. Z tohto dôvodu uvádzame správny výber účastníkov výskumu ako ďalšie kritérium dôveryhodnosti výskumu, nakoľko toto kritérium bolo v rámci účastníkov výskumu dizertačnej práce naplnené. Ako poslednú techniku, ktorá zvyšuje dôveryhodnosť nášho výskumu, uvádzame *priame citácie*, ktoré sú uvedené v ďalších častiach práce. V publikácii od dvojice autorov Švaříček a Šeďová (2007) sa v rámci kvalitatívneho výskumu stretávame aj s technikami, ktoré zaisťujú jeho prenositeľnosť. Pričom za najdôležitejšiu techniku označujú *zdokumentovanie celého výskumného procesu*, ktoré napríklad zahŕňa zdôvodnenie výberu zvolených metód. Z tohto dôvodu sme od začiatku pristúpili k podrobnému opisu výskumného procesu. Ďalšou technikou k zaisteniu prenositeľnosti je popísanie *limitov výskumu*. Limitom výskumu sa venujeme v štvrtej kapitole dizertačnej práce. Poslednou technikou je *spojenie záverov výskumu a odbornej literatúry*. Tento krok zahŕňa porovnávanie záverov vlastného výskumu s inými výskumami, čomu sa rovnako venujeme v ďalších kapitolách dizertačnej práce. Pre zaistenie spoľahlivosti (reliability) bola pri fokusových skupinách, ako aj pri individuálnych rozhovoroch potrebná:

- *Konzistencia otázok:* zahŕňa napríklad nutnosť overovania si, ako jednotlivým otázkam rozumejú rôzni účastníci.
- *Presný prepis nahrávky z diskusie:* rôzni autori (Silverman, 2005, Rubin, Rubinová, 2005) zdôrazňujú nevyhnutnosť presného prepisu nahrávok z rozhovorov, ktorý slúži jednak k uchovaniu pôvodných nazbieraných dát a rovnako môže byť užitočný pre výskumníka, ktorému presný prepis umožňuje čo najlepšie si spomenúť na rôzne aspekty rozhovoru.
- *Konzistencia pri kódovaní:* zahŕňa nutnosť zachovania konzistencie v zaradovaní vecí pod jednotlivé kódy. Kódovanie vo veľkej miere ovplyvňuje interpretáciu získaných dát (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007). Konzistencia pri kódovaní bola v našom prípade zjednodušená využitím počítačového programu Atlas.

2.3. Etické aspekty výskumu

Pri realizácii výskumu sme od začiatku dbali na zabezpečenie a dodržiavanie etických zásad, ktoré považujeme za nevyhnutnú súčasť vedeckého skúmania. Prvým potrebným krokom bolo zdôrazniť, že účasť jednotlivých participantov a participantiek na výskume je dobrovoľná. Dôležitým kritériom bolo zabezpečiť s každým participantom a participantkou nášho výskumu informovaný súhlas, ktorý slúžil k potvrdeniu dobrovoľnej účasti vo výskume. Pred týmto krokom boli účastníci fokusových skupín, a takisto jednotliví dobrovoľníci a dobrovoľníčky plne informovaní o ich úlohe v rámci výskumu, o zámere výskumu, časových podmienkach a o iných potrebných informáciách týkajúcich sa ich účasti vo výskume. Pre potreby analýzy získaných dát sme v rámci fokusových skupín, ako aj pri realizácii jednotlivých rozhovorov využívali audio-záznam. Pred samotným nahrávaním diskusie a rozhovorov, boli participanti oboznámení s účelom, na ktorý bude audio-záznam slúžiť a takisto boli informovaní, že bude zachovaná ich anonymita a dáta budú spracované korektným spôsobom. Následne sme od každého zabezpečili súhlas s nahrávaním diskusie a následným použitím rozhovoru. Kritérium dôvernosti sme zabezpečili tým, že pri spracovaní dát sme neuvádzali žiadne mená participantov fokusových skupín ani individuálnych rozhovorov. Pre zachovanie anonymity v práci neuvádzame ani žiadne názvy organizácií, v ktorých pôsobili

koordinátori/ky, resp. dobrovoľníci/čky. Nakoľko sa participanti počas realizácie výskumu informovali o možnosti nahliadnutia na konečné výsledky, uvádzame posledné kritérium týkajúce sa etických dimenzií výskumu a to sprístupnenie práce účastníkom výskumu. Konečná verzia práce bola účastníkom, ktorí mali záujem, sprístupnená a zaslaná v elektronickej verzii prostredníctvom e-mailových adries.

3. VÝSLEDKY

V kapitole prinášame komentovaný prehľad výsledkov jednotlivých výskumných zistení. Kapitulu sme kvôli lepšej prehľadnosti a orientácii v texte členili na podkapitoly prezentujúce jednotlivé dimenzie dobrovoľníctva, ktoré boli predmetom skúmania našej dizertačnej práce. V rámci každej podkapitoly prezentujeme výsledky z pohľadu predstaviteľov a predstaviteľiek fokusových skupín, ako aj z pohľadu mladých ľudí, ktorí sa zúčastnili individuálnych rozhovorov.

3.1. Štýl dobrovoľníckej participácie

Štýl dobrovoľníckej participácie mladých ľudí je možné skúmať z viacerých hľadísk. Pre potreby dizertačnej práce sme sa vo výskumnej časti zamerali na dva aspekty, a to na dĺžku (dlhodobo, krátkodobo) a intenzitu (pravidelne, nepravidelne) angažovania sa mladých ľudí v dobrovoľníctve. Zároveň analyzujeme špecifické znaky štýlu dobrovoľníckej participácie, ktoré súvisia s novými trendmi v dobrovoľníctve.

3.1.1. Štýl dobrovoľníckej participácie z hľadiska dĺžky angažovania sa

Z hľadiska dĺžky angažovania sme v rámci fokusových skupín s koordinátormi a koordinátorkami dobrovoľníkov zaznamenali skúsenosti, ktoré sa viažu ku krátkodobému, ako aj dlhodobému dobrovoľníctvu. Dlhodobé dobrovoľníctvo sa v tomto prípade viaže aj na konkrétnu organizáciu:

„...v rámci tej dĺžky, dlhodobosti musím konštatovať, že naozaj máme veľa dobrovoľníkov, ktorí sú s nami viac ako rok a dlhšie.“ – M1/2

„Čiže u nás sú tie vzťahy dlhodobé, najdlhší máme teraz myslím, že jedenásťročný.“ – Ž1/3

„Naša generácia cca 27 – 30, to má naozaj tak dlhodobo, že postupne prirastiem k tej organizácii“. M2/2

Vo výpovediach participantov z radov dobrovoľníkov je možné identifikovať jednak ich vlastnú skúsenosť z dobrovoľníctva, ale aj skúsenosť s dobrovoľníctvom iných mladých ľudí. Táto skúsenosť mladých ľudí hovorí o prevažujúcom dlhodobom type dobrovoľníctva, a to z oboch pohľadov:

„...som sa tam stretla s tými ľuďmi, tak oni tam ten program XY, je práve o tom, že je to dlhodobé. Tam sa nemôžu pri tých deckách striedať stále iní ľudia a je pravda, že tam boli práve ľudia, ktorí vydržali dlho.“ – D2

„Súčasných mladých dobrovoľníkov považujem určite skôr za dlhodobých dobrovoľníkov, nakoľko sama sa stretávam s mnohými mladými ľuďmi, ktorí sa dobrovoľníctvu venujú naozaj dlhodobo už niekoľko rokov a je to pre nich už aj istým spôsobom životný štýl.“ – D5

„Ja patríam alebo teda myslím, že patríam tiež do skupiny dlhodobých dobrovoľníkov, keďže sa tomu venujem už od konca strednej školy, čo je niekoľko rokov.“ – D5

„...čo som sa rozprávala s niektorými, tak som bola prekvapená, že sa tomu venujú už tak dlho aj viac ako niekoľko rokov. Sama som zapojená aktívne už niekoľko rokov.“ – D6

Subjektívne koordinátori a koordinátorky síce hodnotili aj to, že dobrovoľnícka činnosť v ich organizácii sa skrátila, ale z hľadiska typológie ide o dobrovoľníkov dlhodobých:

„Ja som chcel povedať, že u nás sa skrátila tá dobrovoľnícka činnosť na dva až tri roky, ale ako tu počúvam, tak to vôbec nie je tak málo.“ – M2/2

Je tiež zrejmé, že v prípade dlhodobého dobrovoľníctva je táto dlhodobosť spojená aj s úsilím organizácie o udržanie dobrovoľníkov, t.j. so systémom jej práce, nielen s individuálnymi charakteristikami dobrovoľníkov:

„My to riešime skôr tak dlhodobo, lebo u nás naozaj, už keď ten človek má nejaké kurzy a výcviky a tak, tak chceme, aby ostal dlhšie.“ – Ž2/2

Koordinátori a koordinátorky poukazovali na ich skúsenosti s dobrovoľníkmi, ktoré sa týkajú toho, že za dlhodobejších dobrovoľníkov považujú tých, ktorých život je už stabilnejší, a to napríklad v zmysle bydliska alebo stabilnej práce:

„Ja keď si to tak zhrniem v hlave mne sa zdá, že aspoň čo sa týka nášho centra, tak dlhodobejšie pracujú skôr tí, ktorí sú starší, ktorí už majú nejaký stabilnejší život, predvídateľný, typu práca.“ – D1/1

„...aj nám sa ukazuje naozaj, že je lepšia tá stabilita v tom živote, keď už človek rozbehol tú svoju kariéru – teda z dlhodobého pohľadu.“ – Ž2/3

Na druhej strane spektra dĺžky vykonávania dobrovoľníctva sú krátkodobí dobrovoľníci. Zástupcovia organizácií prezentovali skúsenosti aj s týmto typom dobrovoľníkov a dobrovoľníčok:

„Väčšina z nich teda sa nejako angažuje do toho roka, že to je také, ako keby maximum.“ - Ž3/2

„...väčšina sa tam skôr tak obmieňa.“ - Ž3/2

„...ale takých klasických dobrovoľníkov máme tak tri mesiace, štyri, päť.“ - Ž4/3

Z hľadiska dĺžky angažovania sa mladých ľudí v dobrovoľníctve sme zaznamenali skôr názory mladých ľudí na to, čo si myslia, aké je dobrovoľníctvo mladých ľudí a nie reálne prežitú skúsenosť:

„Ja si skôr myslím, že sú tí krátkodobí.“ - D3

„Ale myslím, že je menej takých, čo sú dlhodobo.“ - D3

Krátkodobé dobrovoľníctvo je pritom spojené rovnako, ako dlhodobé, aj s typom dobrovoľníckeho programu alebo príležitosti a rovnako je potom atraktívne pre ľudí, ktorí takúto príležitosť hľadajú:

„...tak máme aj taký menej intenzívny program a to je, že dobrovoľník pri takých komunitných podujatiach, čo je v podstate taká krátkodobejšia záležitosť. A mám pocit, že keď vyberám ľudí na tento program, tak im sa tak uľaví, že nie sú až tak dlhodobo viazaní, že je to také, že no tak toto zvládnem.“ - A1/1.

V krátkodobom dobrovoľníctve môžeme identifikovať aj špecifické typy dobrovoľníkov z radov študentov, u ktorých sa dobrovoľnícka činnosť spája aj s akademickým alebo školským rokom:

„A teda dĺžka je viazaná presne na to, že keď ukončí nejaký ten semester, alebo ja neviem prejde škola, tak oni obyčajne končia aj u nás.“ - Ž4/2

„Stále sa to mení, že napríklad študenti, ktorí prídu na letný alebo zimný semester, často krát cez leto idú na brigády, alebo idú domov, takže tam akoby nemá zmysel ich držať, aby chodili do Bratislavy, keď už sú zo stredného Slovenska alebo z východu.“ - Ž4/3

Vo vzťahu k dĺžke dobrovoľníckej angažovanosti participanti fokusových skupín identifikovali fenomén, ktorý sme nazvali **kríza záväzku**. Tento fenomén sa spája so

strachom z dlhodobejších záväzkov mladých ľudí a to aj smerom k dobrovoľníctvu. Výroky, ktoré na tzv. krízu záväzku poukazujú sú tieto:

„...som si všimol skôr taký ten strach z tých záväzkov, že nechcú ísť do dlhodobých záväzkov.“ – M1/3

„Aj možno záväzok, že nechcú tak dlhodobý záväzok, že skôr tak aktuálne riešiť to, čo prichádza, než povedať, že o pol roka budem tu a tu v tom a v tom čase.“ – Ž1/2

„Ja ak by som ešte mohol, tak mne sa skôr zdá, že teraz mladí ľudia sa strašne boja tých záväzkov. Tých dlhodobých hlavne hovorím, že ich najviac odstrašuje to, že oni nevedia sami čo za dva roky bude a teraz sa majú na dva roky napríklad upísať nejakej organizácii.“ – M1/3

„...je to taká ako keby nezávislosť, že vlastne keď má človek aj veľa iných záujmových aktivít a podobne, tak mu vyhovuje, že je napríklad nejaký projekt, kde hľadajú povedzme niečo ako rozdávanie informácií, alebo tak, že proste človek si môže povedať, že tento víkend mám čas, tak môžem. Ale není to napríklad také, že každý týždeň musím tam a tam prísť a teraz náhodou mám veľa školy alebo musím odcestovať, že nie je to taký záväzok, ako už napríklad povolanie.“ – D4

Na základe analýzy výsledkov fokusových skupín môžeme poukázať na ďalšiu charakteristiku, ktorá sa vzťahuje k súčasnej mladej generácii dobrovoľníkov a dobrovoľníčok – a to **premenlivosť**. Premenlivosť pri súčasnej generácii mladých dobrovoľníkov poukazuje napríklad na rýchlo sa meniace preferencie, záujmy, životný štýl, partie, ale takisto možno poukázať na premenlivosť prostredia, ktoré sa obzvlášť pri mladých ľuďoch mení častejšie, ako pri ľuďoch, ktorí už majú v živote určitú stabilitu:

„Ja by som hlavne aspoň u tých mladších čo sa týka, tak je tam hlavne to, že tí mladí, hlavne tí tínedžeri, tak ide o to, že strašne rýchlo sa im menia tie preferencie, že to, čo ich bavilo teraz ich nemusí baviť za pol roka. Že tam ten životný štýl je taký, že stále skúšajú nové veci. Možno bol dobrovoľníkom v organizácii a ide si vyskúšať dobrovoľníctvo do inej organizácie, lebo tam mu to neseďí, alebo to možno není jeho šálka kávy. Druhá vec je, že tam sa potom ide na strednú, potom sa ide na výšku. Ľudia menia stále prostredie, partie, takže to je také, že sa im ani nečudujem, že potom nejak sa snažia zaviazať skôr na to kratšie dobrovoľníctvo, že nechcú byť takí dlhodobí.“ – M1/1

3.1.2. Štýl dobrovoľníckej participácie z hľadiska intenzity angažovania sa

Na základe analýzy výsledkov fokusových skupín môžeme konštatovať, že koordinátori a koordinátorky dobrovoľníkov majú skúsenosti s dobrovoľníkmi, ktorí sa angažujú pravidelne, ako aj skôr s príležitostnými a nepravidelnými dobrovoľníkmi. Aj v tomto prípade je možné identifikovať determinovanosť intenzity na jednej strane systémom práce s dobrovoľníkmi, a teda ponukou samotného dobrovoľníckeho programu. Pravidelnosť v dobrovoľníctve prezentujú napríklad tieto výroky:

„Čo sa týka nášho centra, tak u nás to z pravidla býva raz týždenne a myslím, že aj nám to vyhovuje aj tým dobrovoľníkom to vyhovuje.“ – D1/1

„A čo sa týka intenzity, v rámci našej organizácie fungujeme vlastne na týždennej báze, čiže každý týždeň je nejaký ten termín, kedy dobrovoľník navštívi oddelenie.“ – M1/2

„No a intenzita je, že väčšinou raz týždenne prebiehajú tieto stretnutia.“ – M2/3

„A intenzita stretávania sa s deťmi je minimálne dva razy do mesiaca.“ – M1/3

Vo výpovediach participantov z radov dobrovoľníkov je možné pri intenzite identifikovať rovnako, ako pri dĺžke dobrovoľníckeho angažovania sa, dva pohľady, ktoré zachytávajú na jednej strane ich vlastnú skúsenosť s dobrovoľníctvom, a tiež skúsenosť s dobrovoľníctvom iných mladých ľudí. Na základe analýzy výsledkov individuálnych rozhovorov možno povedať, že pri participantoch sme zaznamenali existenciu tak pravidelného, ako aj nepravidelného, resp. príležitostného dobrovoľníctva mladých ľudí. Pravidelnosť v dobrovoľníctve prezentujú výroky:

„...chodia často každý týždeň až každé dva týždne.“ – D1

„...ale dobrovoľne pomáham tak aspoň raz dva krát do týždňa.“ – D1

„...a posledné dva roky môžem povedať, že ja pravidelne a to jeden krát za dva týždne.“ – D5

„Ja sa snažím tiež pravidelne zapájať, čo sa mi aj celkom darí.“ – D6

Na druhej strane výpovede participantov fokusových skupín svedčia aj o skúsenostiach s určitými individuálnymi charakteristikami dobrovoľníkov viazucimi sa k pravidelnej angažovanosti, ktorá sa spája, podobne ako v prípade dlhodobosti, s určitým záväzkom:

„...že oni proste sú ochotní robiť pomaly ako na plný úväzok a chcú to prežiť tak intenzívne.“ – M2/2

Skúsenosti predstaviteľov organizácií ako aj mladých ľudí z radov dobrovoľníkov s nepravidelným, respektíve príležitostným dobrovoľníctvom mladých ľudí prezentujú napríklad tieto výroky:

„No a potom sú tí dobrovoľníci, ktorí nie sú pravidelní a nemusia chodiť pravidelne, a to sú napríklad vedúci na tábor, keď zháňame, že to sú jednorazové aktivity počas roka, samozrejme, že dobrovoľníci na koncerty.“ – M1/3

„...je to skôr akoby o tých jednorazových aktivitách.“ – Ž3/3

„Mladých vnímam určite skôr ako nepravidelných.“ – D2

„...že proste nie som do nejakej pravidelnej akcie zapojená, tak sa vlastne nezapájam pravidelne. Čo sa týka pravidelnosti, som určite nepravidelná, sú mesiace kedy sa nezapojím ani raz za mesiac.“ – D2

„...sú nepravidelní skôr by som povedala.“ – D3

„A za posledný rok som skôr nepravidelná dobrovoľníčka.“ – D4

Výroky participantov a participantiek fokusových skupín sa vzťahovali aj k ich špecifickým skúsenostiam s nepravidelnou angažovanosťou, ktorá súvisí s charakteristikami súčasnej mládeže:

„...nedokážu ako keby dodržiavať tú pravidelnosť.“ – Ž4/3

„...že z jednej strany to robia, z druhej strany akože tiež myslím si, že im vyhovuje skôr také príležitostné dobrovoľníctvo. Takže máme aj takých.“ – M1/1.

„...alebo, že by pravidelne sa niečomu venovali to je pre nich už také náročné.“ – M1/1

Na základe analýzy výsledkov fokusových skupín je možné poukázať aj na ďalšie špecifikum v rámci štýlu dobrovoľníckej angažovanosti mladých ľudí, ktoré súvisí s intenzitou angažovania sa, a to konkrétne na **pokles zodpovednosti** u generácie súčasných mladých dobrovoľníkov. Koordinátori dobrovoľníkov uvádzali, že majú skúsenosti so súčasnými mladými dobrovoľníkmi, ktorí majú problém s dodržiavaním termínov, čo považujú za zmenu v porovnaní s dobrovoľníkmi v minulosti:

„Dneska tí mladí nemajú takú zodpovednosť a prístup k tej práci, alebo aj k tomu dobrovoľníctvu, lebo aj to dobrovoľníctvo je svojim spôsobom práca, ktorú treba vykonávať s nejakým nasadením. Čiže tá zmena tam určite je, z môjho pohľadu.“ – M1/2

„Myslím si, že určite tá zodpovednosť bola kedysi vyššia. Aj keď sa dohodneme na nejakej prednáške, tak je väčšie percento tých, čo neprídu v dnešnej dobe, ako kedysi. Čiže tá zodpovednosť a taká tá, povedal by som sto percentný prístup k veci, naozaj ak sa dohodneme na nejakom termíne, tak prídem a to sa dneska pri tých mladých väčšinou povedal by som vytráca.“ – M1/1

Nepravidelnú angažovanosť mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok spájajú koordinátori najmä s časovými možnosťami mladých dobrovoľníkov:

„...teraz to vnímam, že tí vysokoškoláci popri škole skoro vždy pracujú a tým pádom ako keby pre nich je výhodnejšie naozaj mať nejaké, že oni radi pomôžu, veľmi radi aj chcú ale skôr príležitostne.“ – M1/1

„Ale inak mám pocit, že celkovo skôr hľadajú také jednorazové možnosti, že teraz mám čas, tak idem niečo dobré spraviť. Takže chodia nepravidelne.“ – Ž1/2

„...chodia ako na tábor, pomáhať variť, fotiť, robiť zdravotníka. Takže pre nich je to také, že teraz mám čas, viem si vyhradiť týždeň v roku alebo na víkendovku prísť pomôcť.“ – M2/2

Podobne ako predstavitelia organizácií, tak aj participanti individuálnych rozhovorov spájajú nepravidelné angažovanie sa v dobrovoľníctve so svojimi časovými možnosťami, resp. s časovými možnosťami iných mladých dobrovoľníkov:

„...a nie je tam stále čas venovať sa tomu.“ – D2

„Možno kvôli času...“ – D2

„Ja osobne kvôli času sa zapájam skôr tak nepravidelne, príležitostne, niekoľko krát za rok sa mi to ale vždy podarí.“ – D3

„...ale tak nepravidelne. Možno nie je to tak, že raz za mesiac, ale môže to byť niekedy, že raz za rok alebo tak. Lebo ja som vlastne minulý rok som začala študovať v Nemecku, čiže som akože úplne odišla do zahraničia, tam som nemala na to moc priestor a čas.“ – D4

Participanti individuálnych rozhovorov poukazovali na fakt, že mnohí mladí ľudia majú veľa záujmov a rôznych aktivít, ktoré im neumožňujú zapájať sa do dobrovoľníctva

pravidelne. V tejto súvislosti je možné poukázať na zvyšujúci sa fenomén nárastu rôznych príležitostí pre mladých ľudí a to nielen dobrovoľníckych:

„Veľa z nich má určite veľa aktivít cez týždeň, čo im následne zabraňuje zapájať sa do dobrovoľníctva pravidelne.“ – D1

„že majú veľa záujmov, tak zapoja sa a potom sa rozhodnú skončiť lebo ich to nebaví alebo si nájdu krúžok, alebo príde leto a idú tam a tam, takže na pravidelné dobrovoľníctvo neostáva čas.“ – D5

3.1.3. Špecifické znaky štýlu dobrovoľníckej participácie mládeže

Na základe analýzy výsledkov fokusových skupín, ako aj individuálnych rozhovorov sme identifikovali ďalšie špecifické znaky, ktoré sa týkajú štýlu dobrovoľníckej participácie mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok.

Na základe analýzy výsledkov individuálnych rozhovorov možno poukázať na to, že mladí ľudia vnímajú v súčasnosti **vzostup mladých ľudí v zapájaní sa do dobrovoľníctva**.

„Tak podľa mňa je skôr vzostup v zapájaní sa do dobrovoľníctva, teda že postupom rokov to ide smerom hore a viac mladých ľudí sa zapája.“ – D1

„Oproti minulosti vnímam zmenu, že skôr vidím, že tých dobrovoľníkov je viac.“ – D5

„...mám pocit, že dobrovoľníkov je ako keby oveľa viac, že sa s nimi ako keby roztrhlo vrece a zrazu každý chce byť dobrovoľníkom, čo je akože super. Len v minulosti som to takto neevidovala.“ – D6

Predstavitelia organizácií, ako aj participanti z radov dobrovoľníkov sa pri zmene dobrovoľníckeho štýlu vyjadrovali k tomu, že počty dobrovoľníkov možno výrazne neklesajú, avšak v súčasnosti **dochádza k výraznému nárastu výberu rôznych možností** vo všetkých oblastiach života, čo sa pri mladej generácii dotýka aj oblasti dobrovoľníctva. Súčasná generácia mladých dobrovoľníkov má široký výber možností v rôznych oblastiach, ako aj dobrovoľníckych príležitostí, v ktorých sa môžu angažovať, čo je možné vnímať z dvoch strán. Na jednej strane pre mladých dobrovoľníkov môže byť veľkým plusom, že si môžu vybrať na základe vlastných záujmov a preferencií, čomu sa budú v rámci svojej dobrovoľníckej činnosti venovať. Na druhej strane však koordinátori zo

svojich skúseností poukazujú na skutočnosť, že práve toto môže byť problematické. Skutočnosť, že mladí ľudia majú širokú paletu výberu možností v rôznych oblastiach, môže v konečnom dôsledku spôsobiť, že generácia mladých bude striedať činnosti bez toho, že by sa nejakej venovali aj dlhšie, čo súvisí už s vyššie opísaným fenoménom premenlivosti:

„Mne sa možno zdá, že toho bolo v minulosti menej príležitostí... Že teraz je také veľké, aj to je super, že je veľký výber vecí, ale zároveň ako všetko v živote je teraz také, že človek skúša a nechá a urobí a nechá a uvidí, tak možno tak aj niekedy v tom dobrovoľníctve to je, nehovorím, že vždy, ale že proste podľa mňa na nich čiha omnoho viac rozptyľovacích vecí, ako možno predtým.“ – A1/1

„Stavajú sa skôr k tomu takto, že tých možností, čo čo už aj XY predtým povedal je strašne veľa, čiže neberú to ako keby, ako nejakú možnosť alebo nejaké privilégium, že pre nich je to len, ako keby nejaký strávený čas. Čiže toto je veľký problém.“ – Ž3/2

„...zároveň je viac dobrovoľníckych príležitostí, až si niekedy myslím, že je taký boj o nás dobrovoľníkov.“ – D5

Za ďalší dôvod vzostupu mladých ľudí v dobrovoľníctve považujú aj väčšiu propagáciu dobrovoľníctva, čo môže podľa nich znamenať, že dochádza k oslovovaniu väčšieho počtu mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok:

„...ale napríklad teraz je taký väčší bum v sociálnych médiách aj čo sa promujú tie dobrovoľnícke organizácie.“ – D1

„...že sa viac propaguje to dobrovoľníctvo, viac sa o ňom hovorí.“ – D6

Zmena týkajúca sa štýlu dobrovoľníckej participácie bola oproti minulosti identifikovaná aj v spôsobe, ako sa môžu mladí ľudia o dobrovoľníctve dozvedieť, resp. zapojiť sa. **Nárast moderných technológií** je jedným z trendov, ktorý má vplyv aj na štýl dobrovoľníctva mladých ľudí:

„...dnes je internet dostupný pre každého, aj tam si môžu vyhľadať dobrovoľnícke príležitosti.“ – D5

„Aj vlastne tie organizácie môžu robiť nábory už aj on-line, čo kedysi nebolo možné. Je to také rýchlejšie, pohodlnejšie a možno aj efektívnejšie niekedy.“ – D6

Ďalším trendom, ktorý sme identifikovali v štýle dobrovoľníckej participácie mládeže, je **narastajúci trend virtuálneho dobrovoľníctva**. Účastníci výskumu vychádzajúc zo svojich skúseností poukázali, že daný trend začínajú vnímať pri mladých ľuďoch a vyjadrili predpoklad, že do budúca sa bude virtuálne dobrovoľníctvo rozširovať. „...treba vnímať aj zmenu, sociálne siete ako virtuálnu realitu, že podľa mňa dochádza k takému, no aj štúdie ukázali, že mladí prestali rozlišovať reálny svet a virtuálny, že pre nich je to to isté. Keď malému dieťaťu povie, prečo nie si s kamarátmi a on si s nimi píše na whats up-e, on nerozlišuje a nechápe prečo mu to hovoríte, lebo som s kamarátmi. Takže podľa mňa sa preklápa, ako by aj virtuálne dobrovoľníctvo. Ja si občas robím srandu, že zdieľaním piatich článkov o umierajúcich korytnačkách ešte svet nezmeníš, ale oni si to tak ako keby nespájajú, že si neuvedomujú, že zmena musí prísť v reálnom svete a nie hádať sa vo virtuálnom. Podľa mňa bude také virtuálne dobrovoľníctvo časom.“ – M2/2

„A tiež to, že sú také on-line možnosti ako dobrovoľníčiť, že môžeme už aj z domu pomáhať.“ – D4

Koordinátori dobrovoľníkov vychádzajúc zo svojich skúseností opísali aj **rastúci trend firemného dobrovoľníctva**. Firemné dobrovoľníctvo, resp. dobrovoľníctvo podporované zamestnávateľom opísal napríklad autor Rochester a kol. (2010) ako budúci trend, ktorý sa bude v dobrovoľníctve dostávať stále viac do popredia. Výroky prezentujúce firemné dobrovoľníctvo sú tieto:

„Mám pocit, že to firemné dobrovoľníctvo sa v tom bratislavskom kraji najmä tak veľmi rozmohlo.“ – Ž4/3

„Mám pocit, že posledné roky minimálne rastie trend firemného dobrovoľníctva.“ – Ž3/3

„A my máme skúsenosť aj s tým fenoménom firemného dobrovoľníctva, čo my naozaj tých firemných dobrovoľníkov máme neúrekom počas celého roka, lebo máme obrovský areál a naozaj nám veľmi pomáhajú.“ – Ž1/2

V rámci fokusových skupín bolo identifikované aj **expertné dobrovoľníctvo**. Expertné dobrovoľníctvo má tak, ako aj iné formy dobrovoľníctva, výhody pre všetky zúčastnené strany. Na jednej strane umožňuje dobrovoľníkovi využiť svoje vedomosti,

zručnosti a odbornosť, a na druhej strane je osožné pre organizáciu, resp. ľudí pôsobiacich v danej organizácii:

„...a pretavujú tie svoje zručnosti do expertného dobrovoľníctva. Že radšej spravia nejakú odbornú prednášku, web stránku. Takže takéto expertné dobrovoľníctvo začali niektoré organizácie kultivovať a to je podľa mňa super, taká iná tá zmena toho dobrovoľníctva.“ – M2/2

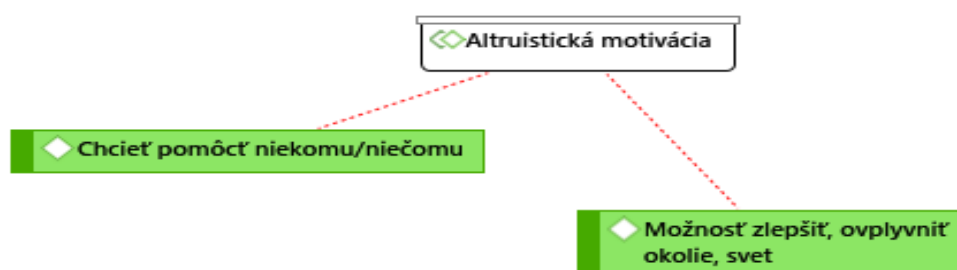
3.2. Motivácia dobrovoľníkov a dobrovoľníčok

Pri kódovaní výpovedí týkajúcich sa motivácie respondentov a respondentiek sme nevytvárali kategórie, ale výroky sme zoskupovali podľa troch už existujúcich kategórií. Tieto kategórie tvorili tri typy motivácií: altruistická motivácia, egoistická motivácia a normatívna motivácia. Uvedené tri typy motivácie je možné priradiť k jednotlivým vzorcom dobrovoľníctva, a to buď k tradičnému alebo modernému vzorcu. Predstavitelia organizácií, ako aj zástupcovia mladých ľudí z radov dobrovoľníkov uvádzali širokú paletu konkrétnych motívov, ktoré mladých ľudí vedú k zapájaniu sa do dobrovoľníckych činností a aktivít.

3.2.1. Altruistická motivácia z pohľadu účastníkov fokusových skupín a mladých ľudí

Na základe analýzy výsledkov fokusových skupín a individuálnych rozhovorov sme v etape kódovania altruistickej motivácie z pohľadu účastníkov a účastníčok výskumu identifikovali dve podkategórie, spadajúce pod tento typ motivácie.

Obrázok č. 1: grafické znázornenie: Altruistická motivácia

Zdroj: vlastné spracovanie vytvorené v programe Atlas.ti

Obrázok č.1 prezentuje dve identifikované podkategórie altruistickej motivácie, a to: **chciet' pomôcť niekomu, resp. niečomu a možnosť zlepšiť, ovplyvniť svoje okolie, resp. svet.**

Motív **pomoc iným** predstavuje z pohľadu participantov **uvedomovanie si hodnoty dobrovoľnej pomoci pre ľudí, ktorí túto pomoc potrebujú:**

„Je to hlavne o tom, že chcú pomôcť.“ – Ž4/3

„...nájde sa mnoho takých, čo naozaj to robia len preto, aby niekomu pomohli a nie je za tým žiadny sebecký úmysel.“ – D1/1

„...väčšina z tých dobrovoľníkov sú tými altruistami, že urobia niečo dobré a dajú z toho času niečo druhým, tým čo ho potrebujú viac.“ – M1/2

„...a tiež záujem pomôcť niekomu, kto to naozaj potreboval.“ – D5

Motív pomoc iným sa vzťahuje vo vnímaní participantov aj na cieľovú skupinu a životnú situáciu, v ktorej sa prijímatelia dobrovoľníckej činnosti nachádzajú. Tento motív tak v sebe zahŕňal aj snahu dobrovoľníkov **skvalitniť život ľudí**, ktorí to majú v živote ťažšie:

„...keď sa povedia deti, ktoré zažili domáce násilie, tak je to naozaj hrozná téma a naozaj tí ľudia majú potrebu im pomôcť.“ – D1/1

„...a že chcú niekomu pomôcť a prispieť k tomu, aby skvalitnili aspoň malým kúskom života iných.“ – D5

„...často aj ten pohľad, že možno poznali to naozaj iba z nejakých správ a teda mali pocit, že sú to ľudia, ktorí sú v strašnej situácii a oni chcú pomôcť.“ – A1/1

Motív pomoci iným v sebe z pohľadu predstaviteľov organizácií a mladých ľudí zahŕňal aj túžbu dobrovoľníkov dosiahnuť intenzívnu zmenu v živote tých, ktorým pomáhajú. Tento motív v sebe odráža túžbu, ktorú účastníci výskumu nazvali ako **snahu spasit' svet:**

„...že oni niekedy tak čakajú, že tak budú môcť intenzívne pomôcť, tak zmenia ten život.“ – A1/1

„...často to proste spadá do takých tých spásiteľských sklonov. A teda u nás s našou cieľovou skupinou to je veľmi často také, že to k tomu smeruje veľa dobrovoľníkov, lebo

oni sú niekedy tak trošku aj frustrovaní, keď není ten človek úplne, že zomiera rovno.“ – A1/1

„...že proste stále viac mladých ľudí okolo 20 a po škole, sú takí tí, neviem ako to nazvať slniečkári, že ideme spasit' svet, to je podľa mňa taká veľká motivácia.“ – D2

Pomoc iným bola orientovaná aj na snahu dosiahnuť, respektíve **pomôcť zabezpečiť niečo, čo považoval dobrovoľník za dôležité:**

„...a tiež som chcela vypomôcť v niektorých veciach, kde neboli financie napríklad na zaplatenie pracovníkov, ale chcela som, aby sa uskutočnila tá akcia.“ – D1

Pod altruistickú motiváciu bol zaradený aj motív **možnosť zlepšiť, respektíve ovplyvniť svoje okolie, svet:**

„Podľa mňa to dobrovoľníctvo, že keď si ho vyskúšajú, vidia, že má to dopad, zlepšujú tým svet.“ - M2/3

„Zároveň to podľa mňa má naozaj taký ten atraktívny punc toho, že robím niečo dobré, zlepšujem tento svet.“ – Ž2/3

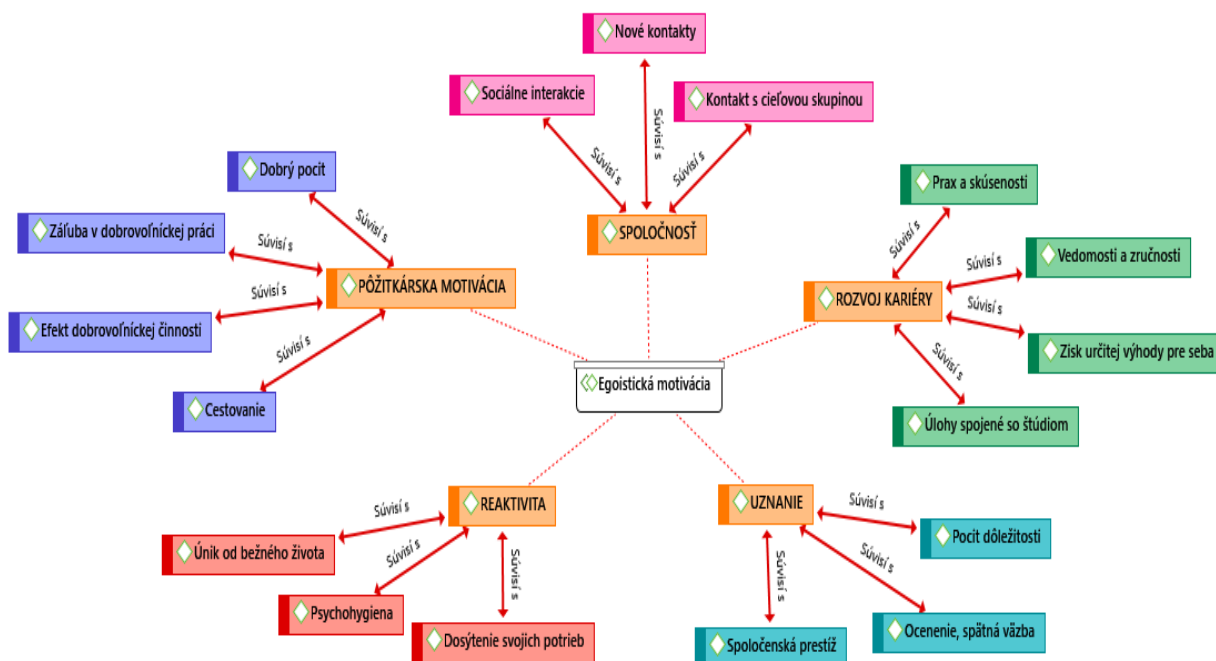
„...aj možno chcú nejakú zmenu, že aj zmeniť to prostredie.“ - M1/1

„Možno aj taký väčší príklon k prírode a k takým pro eko aktivitám v súčasnosti.“ – M2/2

3.2.2. Egoistická motivácia z pohľadu účastníkov fokusových skupín a mladých ľudí

V procese analýzy a kódovania egoistickej motivácie z pohľadu predstaviteľov organizácií a mladých ľudí, sme identifikovali päť podkategórií spadajúcich pod egoistický typ motivácie. Uvádzame ich na obrázku č. 2.

Obrázok č. 2: grafické znázornenie: Egoistická motivácia

Zdroj: vlastné spracovanie vytvorené v programe Atlas.ti

Na obrázku č. 2 je znázornených päť identifikovaných podkategórií egoistickej motivácie, ktoré sú vyznačené oranžovou farbou – **spoločnosť**, **rozvoj kariéry**, **uznanie**, **reaktivita**, **pôžitkárska motivácia**. Po identifikovaní jednotlivých podkategórií sme následne pristúpili k priradovaniu kódov ku každej podkategórii. Každá skupina kódov spadajúca pod jednotlivú podkategóriu má prislúchajúce farebné označenie.

Prechádzame k analýze prvej podkategórie *spoločnosť*. Na základe výsledkov výskumu sa ukázalo, že pre mladých ľudí sú významným motivačným faktorom *sociálne interakcie*. Sociálne interakcie sa vzťahujú jednak k členom organizácie, v rámci ktorej vykonávajú svoju dobrovoľnícku činnosť a k organizácii ako takej:

„Jednak aj tie vybudované vzťahy v rámci organizácie.“ – M1/3

„Určite je to o tom vzťahu... ale aj o vzťahu k tej organizácii a k tomu tímu.“ – Ž3/3

„...a členov tej organizácie a tiež pracovníkov, tak podľa mňa preto sa radi vracajú.“ – D1

„...a sú radi v tých vybudovaných vzťahoch s organizáciou.“ – D5

Ďalej tiež možno na základe skúseností účastníkov výskumu poukázať na sociálne interakcie, ktoré sa vzťahujú k dobrovoľníkom, ktorí si medzi sebou vytvoria priateľské vzťahy, čo ich zároveň motivuje pokračovať v dobrovoľníckej činnosti:

„A potom samozrejme, že už keď sa tí dobrovoľníci naštartujú, vybudujú si tam nejaký kolektív, ktorých to baví ťahať, alebo nejak tak podobne, tak potom sa už tomu vedľa venovať.“ – M2/2

„...že už tam majú aj nejaké kamarátstva.“ – D3

„...a sú radi v tých vybudovaných vzťahoch s ostatnými dobrovoľníkmi...“ – D5

„Boli tam vždy veľmi fajn ľudia, to vždy keď som o tom hovorila, tak som to chválila, že tam vždycky tí dobrovoľníci boli tí ľudia. Tí pre mňa boli tiež motiváciou.“ – D3

V rámci sociálnych interakcií je pre mladých ľudí vo fáze dospievania taktiež dôležité nadviazať vzťahov s rovesníkmi a s ľuďmi, ktorí majú podobné záujmy a názory. Získanie **nových kontaktov** je tak z pohľadu účastníkov výskumu jednou z ďalších motivácií mladých ľudí zapojiť sa do dobrovoľníctva:

„Ale možno by som povedala, že prvotná motivácia je taká sociálna, že chce byť v spoločnosti ľudí v jeho veku a možno aj mať nejakých kamarátov a byť s nejakými ľuďmi.“ – D1

„...že vlastne stretnem nejakých nových ľudí, čo možno zmyšľajú podobne, čo majú podobné ciele.“ – D4

„...spoznať zaujímavých ľudí, nazbierať kontakty...“ – M2/2

Sociálne interakcie taktiež súvisia s možnosťou tráviť čas so svojimi kamarátmi, s ktorými sa poznali už predtým a spoločne sa rozhodli v rámci svojho voľného času zapojiť do dobrovoľníctva. Čas strávený so svojimi kamarátmi v dobrovoľníctve tak môže predstavovať ďalší motív mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok:

„...je tá motivácia, že ako keby byť s tými kamošmi, stráviť s nimi čas.“ – Ž1/2

„... takže asi je to skôr o tých priateľstvách.“ – D1/1

V nadväznosti na motív sociálnej interakcie uvádzame ďalší identifikovaný motivačný faktor, ktorý sme v etape analýzy a kódovania identifikovali. Výsledky ukázali, že pre zapojenie sa do dobrovoľníctva je zo skúseností koordinátorov a koordinátoriek a taktiež mladých ľudí motiváciou aj **kontakt s cieľovou skupinou**, ktorej sa mladí ľudia v rámci svojej dobrovoľníckej činnosti venujú. Kontakt s cieľovou skupinou zahŕňa na jednej strane vzťah, ktorý je vytvorený medzi dobrovoľníkom a prijímateľom. Tento vzťah sa následne stáva motivátorom pre dobrovoľníka, resp. dobrovoľníčku pokračovať v dobrovoľníckej činnosti:

„Za nás musím povedať, že je to asi vzťah, ktorý si vytvorila s dieťaťom, ktorému pomáhajú.“ – D1/1

„Asi vzťah s tými deťmi.“ – M1/1

„...ako bolo spomenuté, že keď už má ten dobrovoľník nejaký vzťah vytvorený napríklad s deťmi, tak to ho motivuje.“ – MŠ1/1

„...tak to, že už mám vybudovaný krásny vzťah s dečkami, ktorým sa venujem.“ – D5

Motív kontaktu s cieľovou skupinou v sebe podľa skúseností participantov a participantiek zahŕňa aj inklináciu dobrovoľníkov a dobrovoľníčok venovať sa konkrétnym cieľovým skupinám, ku ktorým majú mladí dobrovoľníci blízko:

„U nás tým, že robíme s malými deťmi, si myslím, že tá motivácia sú práve tie malé deti a nejakým spôsobom to, že chcú dobrovoľníci ten čas venovať tým dečkám...“ – M1/2

„Jednak je to záujem o tú cieľovú skupinu, keď sa povedia deti, ktoré zažili domáce násilie...“ – D1/1

„Najmä pri tých dievčatách, ktoré študujú pedagogiku a podobne, k dečkám majú blízko a to ich motivuje.“ – M1/2

Motívom mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok zapojiť sa do dobrovoľníctva taktiež môže byť záujem dozvedieť sa viac o určitej konkrétnej cieľovej skupine:

„Je to veľmi rôzne, ale tým, že robíme s takou témou, ktorá na Slovensku aj keď okolo toho bol nejaký ošial, že utečenecká kríza, ale nás sa to reálne prakticky nedotklo, tak pre veľa ľudí to aj bolo to, že v podstate vôbec nepoznajú tú skupinu a radi by ju spoznali.“ – A1/1

V ďalšej časti sa venujeme podkategórii *rozvoj kariéry*. Predstavitelia organizácií, ako aj mladí ľudia z radov dobrovoľníkov uvádzali ako ďalší motivačný faktor, ktorý

spadá pod egoistický typ motivácie **nadobudnutie praxe a skúseností potrebných do budúcnosti**. Tento motív možno považovať za významný pre mladých ľudí, nakoľko predstavuje pre mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčky množstvo benefitov, ktoré môžu získať v súvislosti s výkonom svojej dobrovoľníckej činnosti:

„...alebo chcú nadobudnúť prax.“ – D/1

„A potom ja som mala aj takú motiváciu, ako keby sebeckú, že som chcela aj nabrat nejaké skúsenosti a viem, že na nejakú stáž alebo brigádu by som sa nedostala a vedela som, že toto je dobrý projekt a zároveň sa tam veľa viem naučiť. Lebo tam vlastne som mohla si skúšať veci, ktoré inde by mi nedovolili si skúšať. Takže aj toto môže byť motivácia, ako napríklad taká prax.“ – D3

„...a skúsenosti...“ – D6

„U nás je to vyslovene akože nadobudnutie skúseností, čiže akože veľmi taká egoistická motivácia.“ – Ž2/2

V nadväznosti prechádzame k ďalšiemu motívu, ktorý je pre mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčky dôležitý a to **nadobudnutie vedomostí a zručností**:

„...nejaké vedomosti, že získavajú, praktické zručnosti.“ – Ž2/2

„... vedomosti a zručnosti, ktoré môžem získať.“ – D6

Pre mladých ľudí z radov študentov poskytuje dobrovoľníctvo priestor na nadobudnutie praxe a rozširovanie skúseností, ktoré napríklad súvisia aj so študijným odborom, ktorému by sa chceli v budúcnosti venovať:

„U nás teda dobrovoľníci z radov mladých ľudí čo prichádzajú alebo prišli, tak buď to bolo, že študujú nejaké príbuzné odbory, alebo by chceli a vlastne ako by si hľadali nejaké možnosti, že

teda ako by sa mohli uplatniť.“ – Ž3/2

„Dobrovoľníci, ktorí k nám prichádzajú sú často študenti, ktorí majú potrebu, chcú sa naučiť, chcú byť tí sociálni pracovníci, tí psychológovia a dávame im možnosť, naozaj keď chceš, si motivovaný tým, že to chceš robiť do budúcnosti, tak skúšaj.“ – Ž4/3

„...myslím si, že je veľa takých študentov, čo to využívajú, ako aj na istú prax popri tom, čo študujú.“ – D2

„Ďalšie dobrovoľnícke aktivity ma zaujímali aj pre pracovné skúsenosti, pre zistenie, či chcem robiť takýto štýl práce.“ – D1

Dobrovoľníctvo zároveň mladým ľuďom poskytuje priestor na „overenie“ si toho, či by im práca s danou cieľovou skupinou do budúcnosti vyhovovala:

„Tiež pre mladých určite skúsenosti, ktoré môžu nábrať a prax s danou cieľovou skupinou.“ – D5

„...veľkým benefitom je to, že sa môžem niečo nové naučiť, nadobudnúť prax napr. s cieľovou skupinou, s ktorou by som chcela v budúcnosti pracovať.“ – D5

V ďalšej časti poukážeme na ďalšie identifikované motívy, ktoré prezentujú motív **zisku určitej výhody pre seba**. Pod týmto motívom sa najčastejšie objavovala tzv. životopisová motivácia, ktorá podľa účastníkov výskumu predstavuje skutočnosť, že mladých ľudí motivuje k dobrovoľníctvu aj to, že si ho môžu uviesť v životopise. Mladí ľudia vnímajú dobrovoľníctvo ako skúsenosť, ktorá im môže v budúcnosti pomôcť dostať sa napríklad na lepšiu školu alebo získať lepšiu prácu:

„...ale je tam aj takáto životopisová motivácia niekedy.“ – A1/1

„...že si to dám do životopisu, my im naozaj k tomu hovoríme, že makaj a daj si to potom aj do životopisu, keď robíš niečo na celoslovenskej úrovni je to aj pre teba také, že aj tu pomôžeš aj tebe sa pomôže.“ – M1/1

„Určite tiež, že si to môžeme uviesť do životopisov, keďže nás mladých po strednej čaká vysoká, po vysokej nástup do práce a toto pre nás môže byť bonus v životopise.“ – D5

Motivačným faktorom zapojiť sa do dobrovoľníctva môže byť zo skúseností koordinátorov mladých dobrovoľníkov aj skutočnosť, ktorá sa spája s plnením **úloh potrebných pre štúdium**:

„A sú tam aj takí, ktorí to využívajú, ako napríklad, aby si urobili nejaké podklady na nejakú diplomovú prácu, bakalársku prácu, alebo nejaký podklad k štúdiu.“ – M1/2

„Študenti v rámci Duke of Edinburgh prichádzajú, aby si urobili tú svoju dobrovoľnícku činnosť, čiže ako keby nútené – nenútené dobrovoľníctvo by som povedala.“ – Ž4/2

Pod podkategóriu **uznanie** sme zaradili motív - **získať pocit dôležitosti**. Skúsenosti účastníkov výskumu poukazujú na to, že práve mladých ľudí môže motivovať skutočnosť, ak sa ocitnú v tzv. vodcovskej pozícii, ak je na nich prenesená určitá miera zodpovednosti

napríklad voči iným, čo im zároveň umožňuje získať pocit dôležitosti. Konkrétne výroky spadajúce pod tento motív sú tieto:

„No u nás je to to, čo som hovorila, že fakt tie decká niekedy aj ako keby hľadajú tú takú aj vodcovskú pozíciu, že teraz mám nejakú skupinku na starosti a ja tu teraz ako keby velím alebo proste oni ma budú poslúchať, teraz akože ja im vymyslím super veci, ale v podstate ide o to, že ja sa cítim dôležitý a fajn.“ – M1/1

„...alebo som ja ten, ktorý teraz bude akože rozhodovať alebo riešiť ten program a riadiť to, čiže tiež je tam aj takáto motivácia niekedy...“ – D1/1

„...že proste oni niekedy si myslia, že strašne chcú pomáhať a my to vidíme, že ono to neni úplne až také, že len o tom pomáhaní, že to sa vlastne akože chcú naozaj cítiť aj trochu dôležití.“ – Ž1/3

Významnou motiváciou predovšetkým z pohľadu predstaviteľov organizácií je pre mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčky aj **ocenenie a spätná väzba**, ktorú dostávajú. Ocenenie a spätnú väzbu môžu mladí ľudia získať jednak od predstaviteľov organizácii, v rámci ktorej vykonávajú svoju dobrovoľnícku činnosť, od koordinátorov alebo priamo od klientov, resp. prijímateľov dobrovoľníckej činnosti:

„...a asi taká tá priama spätná väzba od klientov je pre nich motiváciou ďalej.“ – Ž1/2

„...musíme si tak úprimne povedať, že aj keď povieme, že nie, alebo aj ja keď sa niekedy hnevám, že ako toto ľudia môžu robiť, tak si poviem, že každý tak niekedy čakáme, že a teraz mi tak budú zavďačení a to je také milé a všetci ma budú mať radi a tak. Takže aj toto je motivácia.“ – A1/1

„Nájdu tu také potvrdenie toho, že to čo robím, robím dobre.“ – M1/3

Vychádzajúc zo skúseností účastníkov výskumu možno poukázať na to, že angažovanie sa v dobrovoľníctve môže pre mnohých mladých ľudí predstavovať aj určitú **spoločenskú prestíž**. Aj trendy v dobrovoľníctve, ktorým sme sa venovali v úvodných častiach práce poukazovali na skutočnosť, že dobrovoľníctvo sa dostáva stále viac do popredia. Dobrovoľníctvo možno skutočne postupom rokov považovať za fenomén, ktorý je stále viac „in“:

„Môže to byť aj nejaká prestíž v rámci nejakej skupiny spolužiakov alebo v kolektíve kde sa pohybuje.“ – Ž4/3

„Dobrovoľníctvo je pre nich aj z časti IN.“ – M2/2

„...alebo medzi kamarátmi budem in lebo som dobrovoľník.“ – M1/1

„Ja si myslím, že teraz je také trendy alebo cool byť dobrovoľníkom...“ – M2/3

V ďalšej časti prechádzame k podkategórii *reaktivita*. Na základe výrokov účastníkov výskumu možno poukázať na motivačný faktor, ktorý sme označili kódom - **únik od bežného života**. Dobrovoľníctvo poskytuje ľuďom priestor, aby mohli zabudnúť na bežné problémy a odreagovať sa od starostí každodenného života:

„Človek tam zabudne na všetky tie povedal by som nezmyselné problémy, ktoré rieši a vníma ten svet úplne inak, a opäť sa môže vrátiť do tých detských čias, keď sa s tými deckami hrá pexeso a iné hry, na ktoré nemá čas bežne.“ – M1/2

Na základe analýzy a kódovania možno konštatovať, že motívom mladých ľudí pre angažovanie sa v dobrovoľníctve môže byť aj tzv. **psychohygienu**, ktorú im môže poskytovať práve zapájanie sa dobrovoľníckych činností:

„Motivácia bola aj to, že človek je frustrovaný možno pri tom čo robí a chce to nejak vykompenzovať.“ – A1/1

Ďalšie výroky, ktoré uvádzame spadajú pod kód **dosýtenie svojich potrieb**. Účastníci výskumu na základe vlastných skúseností uvádzali, že možnou motiváciou mladých ľudí pre zapojenie sa do dobrovoľníctva môže byť aj absencia určitých potrieb, ktoré si chcú ľudia prostredníctvom dobrovoľníctva dosýtiť. Tieto potreby sa môžu týkať napríklad túžby naplniť si životné role, ktoré človek reálne v živote nezastáva:

„...napríklad to, že nemajú vlastnú rodinu a naplňajú si rodičovské povinnosti, potreby.“ – D1/1

„Ja si myslím, že každý dobrovoľník si chce naplniť nejaké také tie svoje potreby, ktoré mu chýbajú.“ – M1/3

„...aj také keď tí dobrovoľníci si chcú aj naplniť niečo, čo v tom živote nemajú, alebo, čo nemôžu mať. Povedzme keď dobrovoľníci nemajú vlastné deti, tak vedia sa tam objavovať aj tieto motivácie z ich strany.“ – Ž2/3

Pod podkategóriu pôžitkárskej motivácie sme zaradili kódy, ktoré v sebe zahŕňajú motívy, ktoré pre dobrovoľníkov a dobrovoľníčky predstavujú určité uspokojenie, ktoré im

prináša ich dobrovoľnícka činnosť. Jedným z takýchto motívov je **dobrý pocit**, ktorí môžu cítiť pri alebo po výkone svojej dobrovoľníckej činnosti:

„Majú ten dobrý pocit z toho, že robia užitočnú vec.“ – Ž1/2

„...v podstate sa chceli len cítiť dobre, že pomáhajú.“ – D1/1

„...že on to vlastne v tom akože nejak sebecky nemyslí, len proste to, keď sa človek o tom viac baví, tak zistí, že za tým je taký ten motív, že sebe trošku urobiť dobre.“ – A1/1

„...dobrý pocit z vykonanej činnosti.“ – D6

Pod pôžitkársku motiváciu možno zaradiť aj motív **záľuba v dobrovoľníckej práci**. Podľa vyjadrení účastníkov výskumu sa uvedený motív vzťahuje k tomu, že dobrovoľníci môžu prostredníctvom dobrovoľníctva robiť to, čo ich jednoducho baví:

„Zároveň ak zistia, že ich to baví, že ich to naplňa, tak je to pre nich taká samo motivácia a tým pádom zostávajú aj dlhšie v tom kontakte.– Ž3/3

„No jednoducho možno aj to, že človek sa nájde v tom čo robí. Že je to aj niečo, čo ich teda baví.“ – M1/3

„Aj toho človeka to musí baviť.“ – Ž2/2

„Keď už sú dlhšie v dobrovoľníctve, tak to že ich to baví.“ – D5

Motivačným faktorom môže byť podľa účastníkov aj výsledný **vidieť efekt dobrovoľníckej činnosti** mladých ľudí, resp. prvé výsledky ich činnosti. Ak dobrovoľníci vidia, že ich činnosť má pozitívny efekt pre prijímateľov, môže to pre nich predstavovať motiváciu pokračovať v dobrovoľníctve:

„Alebo motivácia, keď vidia už nejaké prvé ovocie alebo tie plody svojej práce, to je také motivačné.“ – Ž1/3

„...plus zároveň teda, že aj vidieť nejaký ten výsledok ako keby na tej strane, ktorá tú pomoc alebo to dobrovoľníctvo potrebuje.“ – D4

„Tak môže byť, že už aj vidia nejaké výsledky tej svojej práce, že ich to možno ešte tak viac motivuje, že vidia, že naozaj dokážu nejak pomôcť, niečo zmeniť, niečo zlepšiť, tak môže ich to podporiť v tom, že áno má to zmysel, tak chcem v tom naďalej pokračovať.“ – D4

Cestovanie a s tým súvisiace spoznávanie nových miest, kultúr môže byť taktiež motivačným faktorom, pre ktorý sa rozhodnú mladí ľudia zapojiť sa do dobrovoľníctva:

„...u mladých je to aj mať možnosť vycestovať.“ – M2/1

„A aj to spomenuté cestovanie je určite motívom, keď môžem vidieť nové miesta, kultúry.“
– D6

V ďalšej časti uvádzame ešte skupinu troch nezaradených motívov. Prvý motív sme označili kódom - **zmysel v dobrovoľníckej činnosti**. V ďalšej časti uvádzame výroky, ktoré sa vzťahujú k tomu, že motívom mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok je z pohľadu koordinátorov, ako aj mladých ľudí skutočnosť, že dobrovoľnícka práca, ktorú mladí ľudia vykonávajú ich motivuje v prípade, že v nej vidia zmysel:

„...a keď vlastne tam príde ten dobrovoľník a zistí, že naozaj je to potrebné a že jeho práca má zmysel, tak fakt tá motivácia sa tak prehĺbi.“ – D1/1

„Lebo aj tá motivácia....oni budú robiť kľudne o dve triedy nižšiu prácu, ak im bude dávať zmysel.“ – M2/2

„...keď napríklad sa stretnú s tými deťmi z takých rodín a od vtedy vlastne v nich je viac také, že tak má to zmysel.“ – MŠ1/1

„No potom neskôr už to asi prerastie do takého, že v tom vidia ten zmysel.“ – D3

Jedným z ďalších identifikovaných motívov pre angažovanie sa v dobrovoľníctve bola **zvedavosť**. Mladých ľudí motivuje podľa participantov a participantiek zvedavosť v tom zmysle, že sa chcú dozvedieť, čo obnáša angažovanie sa v dobrovoľníctve, v konkrétnych dobrovoľníckych programoch, ako aj zistenie toho, aký pocit dobrovoľníctvo prináša:

„Alebo ešte tam vidím niekedy aj takú zvedavosť, že keď niečo sa rozbehne a majú už takú potrebu dotiahnuť to do konca. Zároveň sú zvedaví ako to dopadne.“ – Ž3/3

„...že tiež máme takýchto dobrovoľníkov s touto motiváciou, že keď chodia za nami, pýtajú sa, že aké mám programy.“ – MŠ1/1

„...ja som tam šla najmä preto, lebo som bola najmä zvedavá, ako to funguje.“ – D3

„Tak ja som to chcela vyskúšať, že vlastne, aký to je pocit, čo by to obnášalo a podobne.“
– D4

„Asi je to aj zvedavosť.“ – D5

Zo skúseností predstaviteľov organizácií, ako aj mladých ľudí je možné za motivačný faktor prítomný pri mladých dobrovoľníkoch a dobrovoľníčkach označiť aj **zmysluplné trávenie a využívanie voľného času**:

„...je to naozaj ako keby o tom ich voľnom čase. A to čo ich motivuje to je naozaj práve o tom, že ak majú voľný čas, tak ten čas nejako efektívne zužitkovať.“ – M1/2

„...a ten čas, ktorý majú voľný naozaj využijú naplno.“ – M1/2

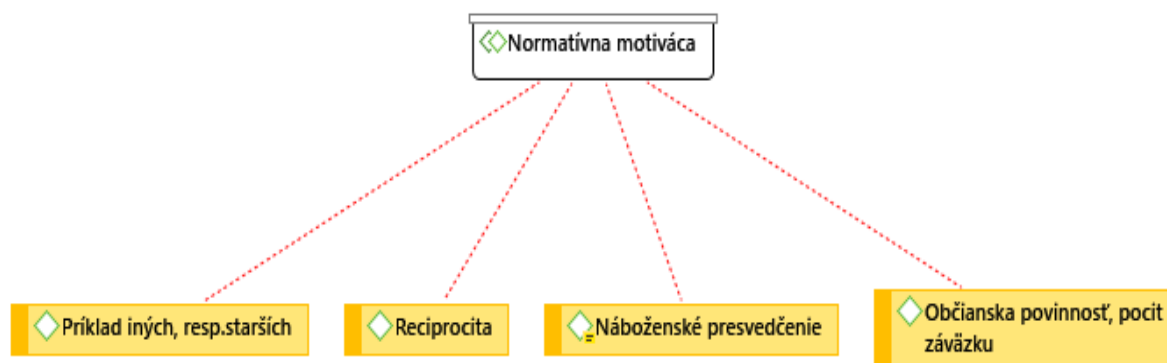
„...že niečo napríklad na vyplnenie voľného času vyskúšajú.“ – D1

„...že som chcela zmysluplne využiť svoj čas, ktorého som mala nadbytok.“ – D5

3.2.3. Normatívna motivácia z pohľadu účastníkov fokusových skupín a mladých ľudí

V procese analýzy a kódovania motivácie bola posledným typom normatívna motivácia. Z pohľadu predstaviteľov organizácií a mladých ľudí z radov dobrovoľníkov bolo možné identifikovať aj motívy spadajúce pod tento typ motivácie. Tieto motívy uvádzame na obrázku. č. 3.

Obrázok č. 3: grafické znázornenie: Normatívna motivácia

Zdroj: vlastne spracovanie vytvorené v programe Atlas.ti

Ako uvádza obrázok č. 3. identifikované boli štyri kódy, resp. motívy, ktoré motivujú mladých ľudí k angažovaniu sa v dobrovoľníctve, a to: **príklad iných, reciprocita, náboženské presvedčenie a občianska povinnosť, resp. pocit záväzku.**

Normatívna motivácia sa vo vzťahu k dobrovoľníctvu spája napríklad so skutočnosťou, že mladí dobrovoľníci a dobrovoľníčky sú motivovaní zapájať sa do

dobrovoľníctva na základe **príkladu iných ľudí, resp. starších**. Medzi ľuďmi, ktorí motivujú mladých zapojiť sa do dobrovoľníctva vychádzajúc zo skúseností účastníkov výskumu možno zaradiť napríklad priateľov, kamarátov:

„...alebo aj kolektív, že nejaká banda kamošov kamošiek sa rozhodne pre niečo takéto a je to taká ich spoločná činnosť.“ – D5

„Motívom pre mladých môžu byť možno priateľky, priatelia, ktorí sa tiež venujú dobrovoľníctvu, tak sa rozhodnú pripojiť sa aj oni.“ – D6

Motiváciou pre zapojenie sa do dobrovoľníctva môže byť aj príklad rodinných príslušníkov, resp. už spomenutý príklad starších ľudí:

„Pre mňa bolo motiváciou to, že ja som to mala tak, že naši rodičia stále vymýšľali, že poďme napríklad sadiť stromy, aj sme vysadili so segrou dakde.“ – D2

„U nás asi tie decká, keď začínajú s tým dobrovoľníčením, tak tam je veľmi často, čo ich zvykne pritiahnúť je príklad starších, že vidia ako oni sa im venujú čiže oni ako keby chcú nasledovať ten príklad.“ – M1/1

Z pohľadu účastníkov výskumu sa mladí ľudia rozhodnú zapojiť do dobrovoľníctva aj z dôvodu, že nechcú byť „iní“ a vytrčať z davu:

„...alebo v kolektíve, kde sa pohybuje, že niekto robí dobrovoľníctvo, tak ide aj on.“ – Ž4/3

„Alebo sa zvezú, nechcú vytrčať možno tí čo neboli z 20 ľudí jeden nepôjde, tak pôjde už aj on.“ – D1/1

Normatívnu motiváciu možno na základe analýzy výsledkov spájať aj s tzv. **reciprocitou**. Reciprocitu si môžeme vysvetliť tak, že človek má potrebu a snahu niečo „vrátiť“ buď spoločnosti alebo komunite ľudí, do ktorej patrí. V rámci reciprocity možno hovoriť o tom, že človek má potrebu dávať a vracat' niečo, z toho dôvodu, že sám bol v minulosti v určitej náročnej situácii, v ktorej dostal pomoc, ktorú chce teraz posunúť ďalej:

„...ale stretla som sa s dobrovoľníkmi, ktorí to robili napríklad preto, že boli v minulosti napríklad vážnejšie chorí, niekto sa im venoval a teraz po vyliečení to chcú vrátiť opäť oni tým, ktorí sú chorí.“ – D5

„Máme dobrovoľníkov, ktorí to začali robiť kvôli tomu, že oni ako deti emigrovali a vlastne strašne majú pocit ako vtedy, keď im nejaká rodina v tej novej krajine pomohla a oni to teraz chcú vlastne pomôcť urobiť/vrátiť späť niekomu.“ – A1/1

„Hlavne u bývalých odchovancov z detských domovov, ktorí sa stali anjelmi, že lebo oni mali anjelov, tak teraz oni chcú byť anjelmi a chcú to ako keby tak vrátiť.“ – M1/3

Motivačným faktorom môže byť taktiež uvedomenie si toho, že človeku v živote nič nechýbalo a dostával všetko, čo potreboval a teraz chce, aby aj iní prežívali to isté:

„My často počúvame, že mnohí z nich sú z kompletných rodín alebo, že bolo im veľa dané, tak nejakým spôsobom aj takto chcú preukázať nejakú tú vd'ačnosť spoločnosti.“ – Ž2/3

„...ale skôr je to už také, že chce niečo dať naspäť nejakým slabším skupinám.“ – D3

Reciprocita sa môže spájať aj priamo s organizáciou, s ktorou má človek určitú prežitú pozitívnu skúsenosť, na základe ktorej si uvedomuje, čo mu organizácia dala a on to chce teraz vrátiť späť:

„...takže tá motivácia je tam taká iná, že proste niečo zažil v tej organizácii a chce to dávať ďalej. U nás vyslovene toto, že splatiť tej organizácii.“ – M1/1

„...že čo niečo dostali od niekoho od nejakej organizácie a potom to chcú dať ďalej a pomáhať.“ – D3

„Svojím spôsobom chcú niečo ako keby aj vrátiť, že oni dostávali ten program a dostali mnoho zážitkov, tak aj oni to chcú potom vrátiť.“ – M2/3

V rámci normatívnej motivácie bol predstaviteľmi organizácií a mladými ľuďmi identifikovaný aj motív náboženského presvedčenia. Výroky spadajúce pod kód **náboženské presvedčenie** sú tieto:

„U nás to má naozaj taký, že náboženský charakter tej motivácie.“ – M1/1

„...vnímam najmä, ak je to na nejakom podklade viery alebo náboženstva, dost' často tí dobrovoľníci v rámci nejakej skupiny sa snažia tú svoju vieru a videnie sveta vtlačiť tým rodičom a tým deťom na tom oddelení. Najmä keď sú tam aj neveriaci ľudia, tak sa im snažia tú svoju víziu vtlačiť ako jedinú pravdivú, čo nie je správne vždy.“ – M1/2

„...tak ona je veriaca a aj v tej viere nachádza túto motiváciu, že by si ľudia mali pomáhať navzájom a hľadá takéto možnosti, že ako to uskutočniť a u mňa sa tiež objavuje aj toto.“ –

D1

Posledným motívom, ktorý sme v rámci normatívnej motivácie, vychádzajúc z výsledkov identifikovali, je motív **občianskej povinnosti, resp. pocitu záväzku** s týmito výrokmi:

„...ten commitment, učinenie toho záväzku voči nejakej práci a voči nejakým ľuďom, ktorých to ovplyvňuje.“ – Ž2/3

„...tak ako keby oni cítia už záväzok už len z toho, že chodím za nejakou pani a vytváram si vzťah.“ – Ž3/2

3.2.4. Zmeny týkajúce sa motivácie mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok

Predstavitelia organizácií a rovnako mladí ľudia sa v rámci výskumu vyjadrovali aj k tomu, či identifikujú pri súčasných mladých dobrovoľníkoch a dobrovoľníčkach zmeny týkajúce sa ich motivácie k dobrovoľníctvu. Práve tu možno povedať, že obe výskumné vzorky zhodne poukázali predovšetkým na **nárast egoistickej motivácie** mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok, ktorý je možné označiť ako rastúci trend súčasnej spoločnosti. Na nárast egoistickej motivácie poukazujú tieto výroky:

„A myslím si, že sa dostáva do popredia tá egoistická motivácia.“ – Ž1/2

„Ja tých skúseností nemám veľa, ale z tých čo mám, tak mi vychádza, že tá motivácia, veľmi málo sa stretávam s tým, že príde mladý človek a povie, že chcem, mám čas a chcem robiť, toto ma zaujalo, čo vy tu robíte, chcem tu pomôcť. Takže skôr tá egoistická sa viac objavuje.“ – Ž1/3

„Ja tiež vnímam nárast takej tej egoistickej motivácie výrazný.“ – Ž1/2

„...že egoistická motivácia je zastúpená vo výraznej miere.“ – D1

Považujeme však za dôležité povedať, že koordinátori pracujúci s mladými dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami nevnímajú rastúci trend egoistickej motivácie ako niečo vyslovene negatívne. Motívy patriace pod egoistickú motiváciu považujú za prirodzené možné motívy k zapojeniu sa do dobrovoľníctva. Koordinátori vychádzajúc zo svojich skúseností taktiež poukazovali na to, že akákoľvek motivácia k dobrovoľníctvu je dobrá a s každým typom motivácie je možné ďalej pracovať:

„...ale aj tá sa dá veľmi dobre uchytiť, akože keď oni zistia o čom to je, a že ich do toho vtiahneme, stretnúť sa s nejakými konkrétnymi ľuďmi, tak sa to môže zmeniť na tú

altruistickú, takže myslím si, že každá z nich je dobrá, keď je, len nech nejaká je, si myslím.“ – Ž1/2

„Egoistickú motiváciu vnímam tak, že normálne je to jeden z postojov a dá sa to potom ešte došperkovať, že aby tí ľudia aj vracali. Ako ten samotný impulz k dobrovoľníctvu to nie je zlý, alebo nepranieroval by som to u tých mladých ľudí.“ – M2/2

„Nevnímam to ako niečo zlé...“ - D2

Zástupcovia organizácií, ako aj mladí ľudia z radov dobrovoľníkov si uvedomujú, že mladí ľudia sú v súčasnej dobe takpovediac „nútení“ pracovať na sebe a možno o niečo viac, ako v minulosti, pozerajú aj na kvalitu svojich životopisov. V súčasnosti sa stretávame s tým, že aj samotní zamestnávateľia pri výbere zamestnancov prihliadajú na dobrovoľnícke činnosti, prostredníctvom ktorých naberajú mladí ľudia cenné skúsenosti, zručnosti a prax. Aj z tohto dôvodu považujú existujúce egoistické motívy mladých ľudí za prirodzené:

„...myslím si, že už to je teraz trošku viacej také, že je tá motivácia taká tá egoistická. Lebo viac menej zamestnávateľia sa vyložene pýtajú na to, či bol niekde dobrovoľník, kde bol. Že ako keby si naozaj robili tie fajky do životopisov. To sú potom ľudia, ktorí vlastne robia dobrovoľníkov, tak majú nejaké skúsenosti a sú zaujímavejší pre zamestnávateľov. Že ako by som povedal, že možno rastie ten trend egoistickej motivácie.“ – M1/3

„Podľa mňa celkovo ako trend spoločnosti núti k tomu, aby sme mali proste úplne super životopisy s rôznymi skúsenosťami a je to hrozná ako keby súťaživosť. Podľa mňa aj to je pre tých mladých ľudí veľmi ako keby aj zaťažujúci faktor, že musím byť lepší ako tí ostatní, oproti tej konkurencii, nemôžem mať len tú školu, musím sa nabaliť ďalšími aktivitami a jedna z nich môže byť aj dobrovoľníctvo a môže mi to pomôcť k tej lepšej škole, lepšej kariére a tak ďalej, čiže to je ako keby celospoločenský trend.“ – Ž2/2

„Egoistickú motiváciu vnímam tiež medzi mladými ľuďmi a najmä pri študentoch, pretože tieto motívy im skutočne môžu pomôcť. Podľa mňa je najviac zastúpená egoistická motivácia pri mladých ľuďoch.“ – D2

„...budeš robiť dobro, pomôže ti to k lepšej práci...“ – M2/2

V rámci zmien v oblasti motivácie uvádzame posledný identifikovaný faktor, ktorý sme v etape analýzy a kódovania odhalili, a to skutočnosť, že súčasní mladí dobrovoľníci

sú oproti minulosti **náročnejší na výber dobrovoľníckych aktivít**, ktorým sa budú venovať. Dobrovoľníci si teda vyberajú aktivity, ktoré ich viac zaujímajú a pri končennom výbere zohľadňujú skôr to, čo chcú oni samotní. Toto zistenie taktiež súvisí s novými trendmi, ktorým sme sa venovali v predchádzajúcich častiach práce:

„Tiež vnímam to, že mladí dobrovoľníci sú ako keby takí náročnejší nato, čomu sa budú venovať, akým aktivitám, teda, že si najprv obzrú veľa organizácií, veľa ponúk, to s akou cieľovou skupinou by pracovali a rozhodnú sa podľa toho, čo im najviac vyhovuje, čo ich baví. Teda zmenu vnímam v tom, že sú viac motivovaní tým, čo by pre nich bolo zaujímavejšie, čo si myslím, že dávnejšie tak nebolo a že vtedy robili tí dobrovoľníci čokoľvek.“ – D6

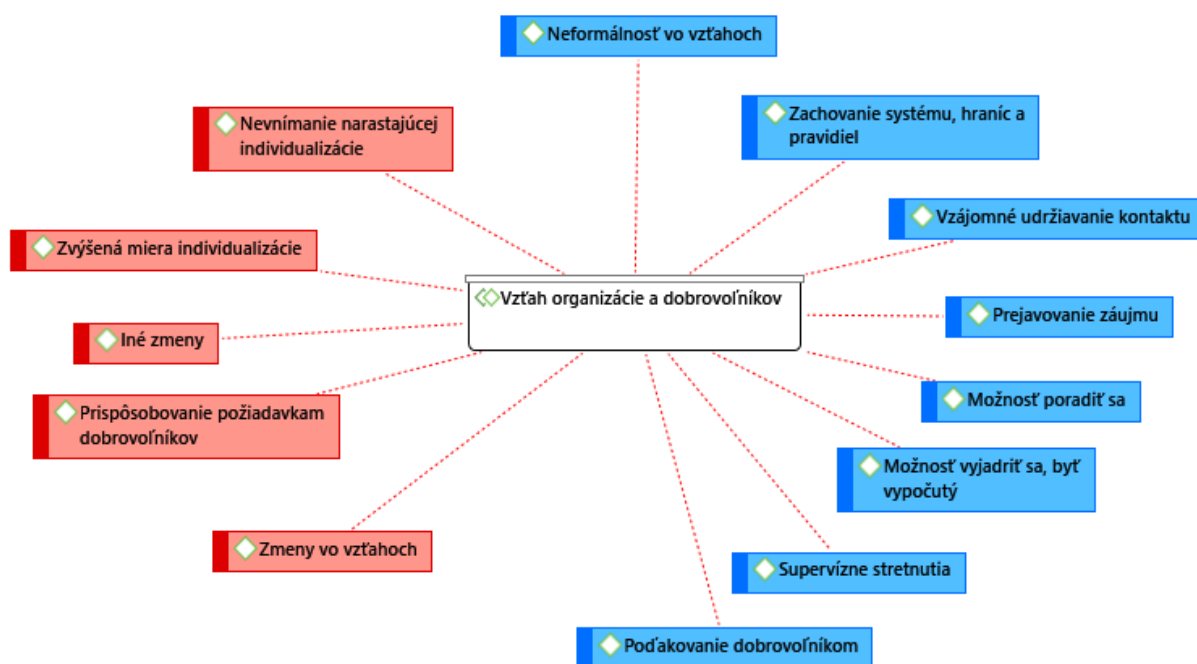
3.3. Vzťah organizácie a dobrovoľníkov

V rámci danej dimenzie sme zistili, aké vzťahy prevažujú z pohľadu účastníkov a účastníčok výskumu medzi organizáciou a mladými dobrovoľníkmi, ktorí v organizácii pôsobia. Za dôležité považujeme zistenie toho, čo považujú predstavitelia jednotlivých organizácií, ako aj samotní mladí ľudia, ktorí boli účastníkmi výskumu, za dôležité pri spolupráci medzi organizáciou a mladými dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami. Naše zistenia sa taktiež dotýkajú identifikovaných zmien vo vývoji týchto vzťahov, respektíve iných zmien, týkajúcich sa vzájomného vzťahu medzi mladými dobrovoľníkmi a organizáciou.

3.3.1. Vzťah organizácie a dobrovoľníkov z pohľadu účastníkov fokusových skupín a mladých ľudí

Z hľadiska vzájomného vzťahu medzi organizáciou a mladými dobrovoľníkmi sme v rámci fokusových skupín a individuálnych rozhovorov zaznamenali rôzne názory a skúsenosti, ktorým sa venujeme v ďalších častiach textu. Na obrázku č. 4 sú znázornené jednotlivé kódy, ktoré boli v etape analýzy a kódovania identifikované ako podstatné v rámci danej dimenzie a následne analyzované v súvislosti s konkrétnymi výroky účastníkov a účastníčok výskumu.

Obrázok č. 4: grafické znázornenie: Vzťah medzi organizáciou a dobrovoľníkmi

Zdroj: vlastné spracovanie vytvorené v programe Atlas.ti

Obrázok č. 4 znázorňuje kódy, ktoré sme zaradili do dvoch kategórií a farebne označili. Modrá časť znázorňuje **charakter vzťahov medzi organizáciou a mladými dobrovoľníkmi** z pohľadu účastníkov fokusových skupín a tiež z pohľadu mladých ľudí. Tieto kódy prezentujú, čo považujú účastníci výskumu za dôležité, pre zabezpečenie efektívneho fungovania vzťahov medzi organizáciou a mladými dobrovoľníkmi, ide o: zachovávanie hraníc a pravidiel, vzájomné udržiavanie kontaktu, prejavovanie záujmu, poskytnutie možnosti poradiť sa, vyjadriť sa a byť vypočutý, zabezpečovanie supervíznych stretnutí a tiež prejavenie vďaky dobrovoľníkom. Červená časť predstavuje kategóriu vyjadrujúcu **zmeny vo vzťahoch medzi organizáciou a mladými dobrovoľníkmi**. Do tejto kategórie sme zaradili kódy, ktoré prezentovali vyjadrenia účastníkov a účastníčok viažuce sa už k samotným zmenám, ktoré vnímajú pri súčasných mladých dobrovoľníkoch a dobrovoľníčkach. Hovorili o tom, či dochádza k zmene vzťahu medzi organizáciou a dobrovoľníkmi, o tom, či sa musia viac prispôbovať požiadavkám súčasných

dobrovoľníkov, reagovali taktiež na to, či evidujú zvýšenú mieru individualizácie mladých dobrovoľníkov a iné zmeny pri výkone dobrovoľníckej činnosti mladých ľudí. V prvej časti analýzy sa venujeme prvej kategórii – charakter vzťahov medzi organizáciou a mladými dobrovoľníkmi.

Vychádzajúc zo skúseností koordinátorov mladých dobrovoľníkov, ako aj zástupcov mladých ľudí z radov dobrovoľníkov možno poukázať, že **vzájomné vzťahy medzi organizáciou a mladými dobrovoľníkmi vnímajú obe strany ako neformálne a priateľsky ladené:**

„Myslím, že stále sme akože neformálni a veľmi priateľskí.“ – A1/1

„U nás je to tiež principiálne neformálne, u nás je to celý štýl akože nášho fungovania je takýto.“ – M1/1

„Snažíme sa byť k dobrovoľníkom nie len ja, ako koordinátorka, ale celý tím, byť veľmi neformálni, priateľskí.“ – Ž4/3

„Určite skôr neformálne, pretože dobrovoľníctvo podľa mňa nie je niečo, čo musí byť nevyhnutne formalizované, toho majú ľudia dosť v práci, v škole. Dobrovoľníctvo má prinášať aj radosť a zábavu a k tomu je neformálnosť dôležitá, obzvlášť pre mladých ľudí.“ – D5

„tieto vzťahy sú skôr neformálne, pretože sú to väčšinou mladí ľudia, ktorí podľa mňa sú v tých organizáciách. Takže celé je to podľa mňa skôr také priateľské a neformálne, čo aj im, teda nám mladým sedí.“ – D3

V rámci neformálnych vzťahov je s mladými ľuďmi podľa koordinátorov dôležité aj priblíženie sa mladým na ich úroveň:

„Ja si myslím, že veľmi dôležité sú tie neformálne vzťahy s mladými ľuďmi v organizácii, to je asi alfa a omega.Musíme ísť, ako keby na tú ich úroveň nejakú.“ – Ž1/2

Neformálny charakter týchto vzťahov je možné identifikovať vo viacerých aspektoch. Jedným z týchto aspektov je vzájomné tykanie si, ktoré považujú účastníci výskumu ako jeden z možných prejavov neformálnosti vo vzťahoch s mladými dobrovoľníkmi. Obzvlášť pri skupine mladých ľudí môže vzájomné potykanie si, navodiť pocit priateľskej atmosféry a rovnocennosti:

„Za nás sú tie vzťahy také neformálne. Ja si rada s každým hneď potykám...“ – D1/1

„My máme tiež neformálne vzťahy, tykáme si.“ – MŠ1/1

A tým, že my si akoby medzi sebou všetci aj tykáme, tak aj preto je to také neformálne.“ – M2/3

„Ale v podstate je to také akože neformálne, tiež si tykáme, takže to tam ako keby naskočí.“ – Ž1/3

„...aj také to tykanie si, že sme na jednej lodi s nimi.“ – Ž2/3

Za ďalší dôležitý aspekt, ktorý, vychádzajúc zo skúseností koordinátorov prispieva k neformálnym vzťahom je možné označiť aj neformálnosť prostredia. Neformálna atmosféra, ktorú sa snažia koordinátori v rámci spolupráce s dobrovoľníkmi vytvárať vo svojej organizácii, môže prispievať k uvoľnenejšej atmosfére a k pocitom dobrovoľníkov, že sú súčasťou organizácie a súčasťou tímu:

„...ja veľmi oceňujem neformálnosť práve prostredia, lebo podľa mňa to pre mladých ľudí je akože dôležité.“ – M1/1

„Tiež si myslím, že tá neformálna atmosféra je dobrá naozaj pre to budovanie možno aj tých vzťahov mimo teda toho združenia alebo teda tej organizácie.“ – M1/2

„Naše zariadenie XY vytvára veľmi priateľské a podporné prostredie pre tých dobrovoľníkov, že naozaj sú súčasťou tímu.“ – Ž3/3

„...a chcem, aby sa tam aj cítili dobre ako doma, nie ako v práci, ako v nejakom umelom prostredí.“ – D1/1

Aj z pohľadu mladých ľudí prispievajú neformálne vzťahy a neformálne prostredie k tomu, že sa cítia byť viac súčasťou organizácie, tímu:

„Asi by som povedala, že to neformálnejšie, že sa možno cítia byť potom menej tak ako keby, že vo vzťahu šéf a podriadený, ale že sa cítia byť viacej tak, že sú skutočne súčasťou tej organizácie.“ – D4

„Ja osobne uprednostňujem určite neformálnosť je mi taká prirodzenejšia, vnímam, že som súčasťou organizácie, súčasťou tímu.“ – D5

Všetky vyššie uvedené aspekty, ktoré prispievajú k podpore neformálnych vzťahov medzi organizáciou a mladými dobrovoľníkmi môžu následne smerovať k vytvoreniu bližších vzájomných vzťahov. Neformálnosť vo vzťahoch s dobrovoľníkmi sa tak môže

premietnuť aj do otvorenejšej komunikácie o osobných životoch, čo je na základe skúseností účastníkov výskumu aj realitou:

„Ale zároveň tie vzťahy naozaj sú také skôr neformálne, alebo tak sa to javí. Veľa krát sa aj bavíme o osobných životoch, že vytvárame naozaj takú priateľskú atmosféru.“ – Ž3/3

„Máme dobrovoľníkov, ktorí sú veľmi otvorení, komunikujeme medzi sebou aj o osobnom živote, čiže je to veľmi fajn.“ – Ž4/3

Vychádzajúc najmä zo skúseností predstaviteľov organizácií sa ukázalo, že aj napriek tomu, že vzťahy s mladými dobrovoľníkmi boli opísané ako neformálne a priateľské, účastníci fokusových skupín kládli dôraz na to, že aj pri neformálnych vzťahoch, ktoré sú práve s mladými dobrovoľníkmi veľmi dôležité, je zároveň práve pri tejto vekovej skupine nevyhnutné **zachovanie a dodržiavanie istých hraníc a pravidiel**. Práve zachovanie hraníc a pravidiel považujú za dôležité pre efektívne fungovanie v rámci organizácie. Tak, ako sa aj v bežnom živote stretávame s rôznymi hranicami a pravidlami, ktoré slúžia k spoločenskému fungovaniu, ich stanovenie považujeme aj v oblasti dobrovoľníctva za potrebné. Hranice a pravidlá prispievajú k vytváraniu kultúry v jednotlivých organizáciách, vymedzujú prijateľné správanie a bezpečné prostredie:

„...ale fakt je dôležité aj v neformálnosti dodržiavať tie hranice a stanoviť ich, nech tam nie je úplná anarchia.“ – D1/1

„A tiež si myslím, že musia byť nejaké pravidlá.“ – M1/2

„...ale tiež to vnímam ako veľmi dôležité, že určité pravidlá alebo určité zákonitosti musia byť.“ – M1/1

„Zároveň my napríklad fungujeme na pravidlách tiež.“ – Ž1/2

„...ale tiež akože dobrovoľníci vedia, aké pravidlá a povinnosti sú.“ – MŠ1/1

„Ale je to také presne, že majú v tom systéme, sú tam pravidlá.“ – D3

V nasledovnej časti uvádzame ďalšie faktory – kódy, ktoré sme na základe skúseností účastníkov výskumu identifikovali ako kľúčové, pre zachovanie efektívneho vzťahu medzi organizáciou a mladými dobrovoľníkmi/dobrovoľníčkami. Za dôležité považovali účastníci výskumu **udržiavanie kontaktu s dobrovoľníkmi**:

„...ale je fajn, keď stále sme v kontakte.“ – A1/1

„Dokonca aj pri tých starších, my tam máme nejakú tú formu kontaktu.“ – M1/1

„Ja som každý týždeň mailom alebo vlastne verbálne s nimi v kontakte.“ – D1/1

„...snažia sa s nimi mávať pravidelný kontakt.“ – D6

Vo výpovediach participantov a participantiek sme ako ďalší dôležitý prvok týkajúci sa vzťahov identifikovali, že obe výskumné vzorky považovali za dôležité zabezpečenie kľúčovej osoby pre dobrovoľníkov a to z dôvodu, aby mladí dobrovoľníci vedeli, že sa majú na koho obrátiť a majú **možnosť poradiť sa** v prípade potreby alebo možných otázok, ktoré sa vyskytnú počas ich dobrovoľníckej činnosti. Túto úlohu vo väčšine prípadov zabezpečujú koordinátori dobrovoľníkov:

„Chcem, aby mali pocit, že keď im čokoľvek príde do cesty, že za mnou môžu prísť a poradiť sa alebo poprosiť o pomoc.“ – D1/1

„...taktiež sa ten dobrovoľník môže obrátiť na mňa. Pravidelne vedia dobrovoľníci, že môžu prísť za mnou.“ – M2/3

„...som v tom veľmi v pohode a môžu za mnou prísť s hocičím..“ – Ž4/3

„...mať koordinátora, s ktorým môžu všetko riešiť a poradiť sa.“ – D3

„...tak určite poskytnúť nám mladým osobu, na ktorú sa môžeme obrátiť a poradiť sa.“ – D4

Na základe analýzy sa ukázalo, že participanti a participantky považovali za dôležité, aby mali mladí dobrovoľníci v rámci organizácie, v ktorej pôsobia aj **priestor na vyjadrenie** svojich názorov a nápadov a aby tieto názory boli vypočuté:

„...a že sú aj vypočutí, ak chcú niečo navrhnúť alebo tak.“ – D2

„...že chcú, aby tie ich návrhy boli vypočuté, alebo chcú, aby mali možnosť k nejakému projektu sa aj vyjadriť, tým vlastným prínosom, nie len, že sa povie, že sa musí urobiť to a to.“ – D4

„...aby sa ma snažili minimálne vypočuť.“ – D5

„...že toto mne príde ako veľmi dôležité, to počúvanie ich pri práci, čo by oni chceli, lebo chcú do toho dať niečo svoje.“ – Ž1/2

Medzi ďalšie nemenej dôležité atribúty, ktoré vplývajú na vzájomné vzťahy sme vychádzajúc zo skúseností účastníkov výskumu zaradili aj pravidelné **prejavovanie záujmu o dobrovoľníkov**, čo môže mať podobu priebežného informovania sa o tom, ako sa im darí, alebo pravidelných stretnutí:

„Ale hej pre nich je dôležité podľa mňa, akože aj keď všetko ide dobre prejavíť ten záujem.“ – M1/1

„Tá komunikácia je veľmi dôležitá, že keď vidí ten dobrovoľník, že človek zareaguje na ten jeho mail, že ho to naozaj zaujíma, že nie je to len také, že poslal nejaké správy a nikto to nečíta.“ – MŠ1/1

„Mám teraz aj kontaktnú osobu, s ktorou v podstate často ani nemám a nemusím nič riešiť, ale vidno, že keby musím alebo potrebujem, tak vidím, že ona je tam, že naozaj mám pocit, že sa fakt zaujímajú a snažia sa pýtať všetkých, či je všetko v poriadku...“ – D3

V nadväznosti na prejavovanie záujmu sme z výpovedí participantov a participantiek identifikovali ako dôležité zabezpečovanie a poskytovanie **supervíznych stretnutí** pre dobrovoľníkov a dobrovoľníčky. Supervízie prispievajú k zlepšovaniu kvality manažmentu danej organizácie a prispievajú k zvyšovaniu profesionalizácie práce s dobrovoľníkmi:

„Potom majú také tiež tá supervízia, to my máme raz za tri mesiace.“ – A1/1

„...aby boli súčasťou aj tých supervíznych stretnutí.“ – M1/2

„Myslím, že také klasické veci, ako nejakú supervíziu, nejaké vedenie toho dobrovoľníka...“ – Ž4/3

„...tiež sú fajn supervízie.“ – D3

„Alebo im zabezpečia supervízne stretnutia, čo neviem, či všade funguje, ale je to veľmi fajn pre mladých.“ – D4

Zástupcovia organizácií, ako aj mladí ľudia považovali za dôležité aj **podĎakovanie, resp. ocenenie dobrovoľníkov za ich prácu**, ktoré ak dostávajú taktiež napomáha dobrým vzťahom medzi organizáciou a dobrovoľníkmi a taktiež môže pôsobiť ako motivácia pre mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčky:

„Ďakujeme im často.“ – MŠ1/1

„Ja si myslím, že už len zo slušnosti každý krát, keď prídu treba poďakovať.“ – D1/1

„Stále ich chválime.“ – A1/1

PodĎakovanie môže mať formu slovného alebo písomného ocenenia ich práce:

„Podľa mňa vždy tak poteší, keď organizácia napríklad v mailoch alebo osobne poďakuje dobrovoľníkom.“ – D4

Alebo menších hmotných darov:

„...že taká nejaká maličkosť, že na Vianoce dostanú nejaký malý darček, sú z toho takí, že radi a vnímajú to ako niečo navyše.“ – Ž3/2

Po prípade im dá nejakú drobnosť, nejaké firemné pero alebo tašku, nejakú maličkosť, nejakú formu toho, že sú radi, že tam tí dobrovoľníci prišli, že to nie je iba také, že ach jaj máme nízky rozpočet, potrebujeme najat' dobrovoľníkov.“ – D4

Zo skúseností koordinátorov a mladých ľudí sa ako vhodná forma poďakovania, ktorú oceňujú mladí dobrovoľníci a dobrovoľníčky ukázalo zorganizovanie spoločných posedení, menších výletov, turistiky či návštevy kultúrnych podujatí. Všetky uvedené formy poďakovania majú ďalší benefit, ktorý vnímame, a to utužovanie vzájomných vzťahov medzi dobrovoľníkmi navzájom a tiež medzi dobrovoľníkmi a predstaviteľmi organizácií:

„V Bratislave to zasa bolo také, že by chceli, aby niekto z klientov navaril nejaké afganské jedlo a že spolu sa porozprávať. Takže takto nejak, že raz za pol roka majú také niečo za odmenu akože také väčšie a na Vianoce majú tiež nejakú takú vec.“ – A1/1

„U nás tiež akože v podstate v rámci tých stredísk má každé stredisko nastavený nejaký štýl odmeny pre tých dobrovoľníkov zvyčajne raz za rok, že buď je to nejaký výlet cez prázdniny, alebo je to pri príležitosti Vianoc, že nejaký taký štýl, takže nejaké také podujatie, ktoré ako keby ich tak ocenilo.“ – M1/1

„...rôzne akcie pre nás dobrovoľníkov, ako keby sa nám aj tá organizácia chcela zavďačiť, pravidelne na Vianoce, raz za pol roka nejaké podujatie, opekačku alebo nejakú menšiu turistiku vymyslia pre nás. Čo si myslím, že nás poteší.“ – D5

„...možno ešte sú pre nás mladých fajn také benefity, nemyslím, že finančné odmeny ale nejaké ja neviem spoločné posedenia, piknik malý výlet.“ – D3

Na základe analýzy výsledkov sa v ďalšej časti venujeme identifikovaným zmenám vo vývoji vzťahov medzi organizáciou a mladými dobrovoľníkmi, ktorí v daných organizáciách pôsobia. Vychádzajúc zo skúseností participantov a participantiek možno povedať, že z hľadiska charakteru vzťahov, ktoré v súčasnosti opísali ako neformálne, **nevidujú zmenu v porovnaní s minulosťou**. Podľa ich skúseností boli vzťahy s mladými dobrovoľníkmi aj v minulosti založené na báze priateľstva a neformálnosti:

„Myslím si, že aj u nás to bolo vždy neformálne, že nebola to taká nejaká zmena.“ – MŠ1/1

„U nás tiež to vnímam tak, že to tak asi vždy bolo tá neformálnosť.“ – M1/1

„...ale viac menej stále to je akože rovnako.“ – M1/1

„Ja si myslím, že u nás to bolo tak aj v minulosti, vlastne kolegyňa, ktorá to mala na starosti predtým mnou je veľmi taká neformálna, spoločenská, ona tiež si rada s každým vždy hneď potyká...takže myslím si, že snažím sa ako keby v tom pokračovať a že je to viac menej také podobné.“ – D1/1

Napriek nezmenenému charakteru vzťahov vnímajú participanti isté zmeny, ktoré postupne organizácie začali zavádzať. Možno poukázať napríklad na **zvýšenú formálnosť** – **profesionalizáciu**, ktorá sa odráža napríklad v sprísnení kritérií pri výbere dobrovoľníkov na dobrovoľnícku činnosť, ako aj v zavádzaní úvodných pohovorov pre dobrovoľníkov:

„Skôr neformálny, ale zmena oproti minulosti napríklad sme vo výbere sprísneli, lebo ja som vlastne tam celkom od začiatku toho dobrovoľníckeho programu a zo skúsenosti vlastne potom sme aplikovali podľa mňa taký, že ten formálnejší výber alebo také veci. Ale stále je to akože neformálne.“ – A1/1

„Na začiatku, keď som sa išla aj o to uchádzať, tak som mala aj pohovor normálne. Inde dávnejšie to zas bolo také bez pohovoru, že kto chce poďte pomáhať.“ – D3

Zo skúseností účastníkov výskumu je možné poukázať aj na ďalšie zmeny, ktoré sa dotýkajú vzťahu medzi organizáciou a dobrovoľníkmi. Ide napríklad o zvýšenú administratívu, ktorá je spojená so **zavádzaním dobrovoľníckych zmlúv**, ktoré v minulosti vôbec neboli alebo len v minimálnej miere. Zvýšená administratíva sa okrem dobrovoľníckych zmlúv týka aj nutnosti evidovať dochádzku dobrovoľníkov. Zvýšená byrokracia môže predstavovať záťaž navyše, aj napriek tomu je možné povedať, že zavedenie týchto zmien vnímajú predstavitelia organizácií pozitívne, a to najmä z dôvodu spokojnosti, že majú veci v poriadku:

„Ešte zmeny sú napríklad pre mňa aj zmluvy, alebo také veci, že za to proste som a som rada, že to je. Aj keď ja som možno prvá bola taká, keď to začalo, som hovorila, že zmluvy, načo to budeme robiť.“ – A1/1

„...už mám pocit, že to dobrovoľníctvo sa viacej formalizuje...aj vďaka vám (CD) vznikajú tie dobrovoľnícke zmluvy.“ – M2/2

„Zase ja mám toto rada, nemyslím administratívu, ale myslím to, že mám niekde všetko, tak ako má byť, je to na poriadku.“ – D1/1

„Možno, že aj tie organizácie sa nejako viac vzdelávajú. Lebo napríklad dávno v prvej organizácii som nedostala ani zmluvu dobrovoľnícku a v ďalšej organizácii to už bolo úplne prvé, že som dostala zmluvu.“ – D3

„Zmenu vnímam jedine v takom manažmente, že postupne pribudla dochádzka, kde sa evidujeme, zmluvy, ktoré uzatvárame.“ – D5

Na druhej strane si však participantky a participanty uvedomujú, že pre mladých dobrovoľníkov môže takáto administratíva spojená s dobrovoľníckymi zmluvami, evidenciou dochádzky a pod. predstavovať záťaž navyše:

„Že tam mi ako keby až vadí taký ten pocit, že lebo mladí dneska nechcú žiadne papiere, tak akože hej, tak môžeme hľadať cestu, ako to urobiť tak, aby to pre nich nebolo prekážkou, akože nejakým neformálnym spôsobom, ale nech to teda má akože tie niektoré základné body.“ – M1/1

„...tak vieme si to nejako zjednodušiť, tak aby sme vlastne tých dobrovoľníkov nezahltili tisíc papiermi. A keď už to podpíšu, ja som rada, že je to ako má byť, keby dačo prišlo, tak nedostaneme žiadnu pokutu, takže to musí byť.“ – D1/1

„Ale prišli aj zmeny, ktoré nie sú možno úplne pozitívne najmä pre tých mladých a to napríklad väčšia byrokracia, papierovačky, čo nám mladým poväčšine nevyhovuje, je to niečo navyše. Chcem dobrovoľničiť a robím to rada, ale vypisovať dochádzku, zmluvy to už sa mi popravde nechce.“ – D6

Predstavitelia organizácií a mladí ľudia sa tiež vyjadrovali k vnímaniu zmien, kedy sa organizácie snažia viac **prispôbovať prípadným požiadavkám**, ktoré prichádzajú od súčasných mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok. Predstavitelia organizácií vychádzajúc zo svojich skúseností uvádzali, že zmenu vnímajú napríklad vo zvýšenej miere flexibility predstaviteľov organizácií ohľadom školení pre dobrovoľníkov, v prispôbovaní časov, resp. dní týchto školení a výcvikov:

„My napríklad sme flexibilní v tom, že cestujeme v prípade potreby za dobrovoľníkmi. Vychádzame im v ústrety tým, že robíme školenia cez víkendy na ich požiadavky, keďže sú to pracujúci ľudia.“ – Ž4/3

Prispôsobovanie požiadavkám dobrovoľníkov sa v súčasnej dobe, kedy sa prirodzene dostávajú do popredia rôzne technológie a nové spôsoby komunikačných kanálov dotklo aj **spôsobu komunikácie medzi organizáciami a mladými dobrovoľníkmi**. Podľa názorov a skúseností účastníkov výskumu mladí dobrovoľníci a dobrovoľníčky uprednostňujú v súčasnosti najmä komunikáciu prostredníctvom sociálnych sietí alebo mobilných telefónov. Tento spôsob komunikácie považujú podľa nich mladí ľudia za rýchlejší a vyhovujúcejší, napríklad v porovnaní s e-mailovou komunikáciou:

„Pre nás je novšia napríklad facebooková komunikácia, ktorá je rýchlejšia, keď sa chceme s dobrovoľníkmi v niečom dohodnúť, čo je aj pre nich viac vyhovujúce, že išlo to od nich.“ – Ž2/3

„Často komunikácia prebieha facebookom, a to nám mladým vyhovuje viacej.“ – D1

„Komunikujeme cez facebook alebo mobil, čo je také najrýchlejšie. Neviem si predstaviť, že teraz niečo potrebujem a musím písať mail, oni majú milión ďalších povinností a ja musím čakať dva dni, kým mi mailom odpovedia na niečo, čo vyriešime za minútu cez mobil alebo sociálnu sieť. V tomto je tá naša koordinátorka taká flexibilná, ona vlastne ani nemala facebook a založila si ho kvôli nám.“ – D5

V rámci výskumu sme zaznamenali skôr názory mladých ľudí na to, čo si myslia o prípadných požiadavkách mladých dobrovoľníkov smerom k organizácii a nie reálne prežité skúsenosti, ktoré by sa vzťahovali na konkrétne požiadavky:

„...a tiež si myslím, že sa snažia vyhovieť prípadným požiadavkám dobrovoľníkov, pretože pre nich je to výhodné.“ – D2

„Myslím si, že organizácie sa snažia tým svojim dobrovoľníkom prispôbiť a vyhovieť v prípadných požiadavkách, pretože každá tá organizácia je v konečnom dôsledku vďačná za každého toho dobrovoľníka. A snaží sa nájsť spoločný prienik záujmov oboch strán a sú flexibilní.“ – D3

„Zatiaľ som nemala konkrétne požiadavky, ale myslím, že keby mám a bolo by to v ich možnostiach, tak by sa snažili. Ja mám celkovo taký pozitívny dojem z tých organizácií, že sa skutočne snažia vyjsť v ústrety.“ – D3

Ďalším faktorom, ktorý sme na základe analýzy výsledkov identifikovali je **zvýšená miera individualizácie** súčasných mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok. Individualizáciu viacerí autori (Keller, 2010, Kosová, 2015) opisujú ako stúpajúci fenomén, ktorý môže predstavovať hrozbu aj pre oblasť dobrovoľníctva. V súvislosti s individualizáciou možno poukázať na zvýšené „zameranie sa na seba“. Uvedené aspekty individualizácie bolo možné identifikovať aj zo skúseností účastníkov výskumu dizertačnej práce. Individualizácia sa pri mladých dobrovoľníkoch a dobrovoľníčkach podľa participantov a participantiek prejavuje najmä zvýšenou samostatnosťou dobrovoľníkov:

„Postupne sa oni tak viac individualizujú si myslím a stávajú samostatným.“ – Ž3/3

„Oni sú skutočne samostatní, niektorí sú veľmi samostatní až.“ – Ž1/3

„Naši mladí dobrovoľníci sú veľmi samostatní.“ – M2/3

„Na druhej strane si ale myslím, že sú teraz tí mladí dobrovoľníci skôr takí indi vindi, že radšej budú si robiť tú svoju dobrovoľnícku činnosť... – D2

Vychádzajúc zo skúseností účastníkov výskumu sa aspekt stúpajúcej individualizácie zároveň odráža v zníženom záujme mladých dobrovoľníkov zapájať sa do rôznych kolektívnych akcií, ktoré pre nich pripraví organizácia. Mladí dobrovoľníci si chcú podľa názorov účastníkov výskumu „splniť“ svoju dobrovoľnícku prácu a v súčasnosti už niektorí z nich nemajú záujem o aktivity mimo tejto činnosti:

„Skôr je to o tom, robiť niečo sám, tí ľudia nepreferujú už až tak nejaké skupinové aktivity, v takej miere ako kedysi. Sú rôzne spoločné aktivity, ale vnímam, že ten záujem je menší, tá interakcia s organizáciou je nižšia, ako bola kedysi. Najmä ide o tých mladých, ktorí prišli do organizácie a už nemajú taký záujem o to spoločné zúčastňovanie sa na rôznych aktivitách.“ – M1/2

„A tiež ako som spomínala tie spoločné akcie, čo pre nás organizácia vymýšľa, tak ma tak niekedy zamrzí, že z dvadsiatich ideme tak šiesti – siedmi, že ako keby taký odklon, že nechcú sa stretávať mimo toho, čo urobia tí dobrovoľníci, že nemajú takú potrebu sa združovať.“ – D5

ale že nemajú až takú potrebu sa okrem tejto činnosti ešte zoskupovať a byť nejako kolektívni.“ – D2

Individualizácia sa z pohľadu koordinátorov zároveň prejavuje aj tým, že mladí dobrovoľníci sú v súčasnosti aktívni, prichádzajú s vlastnými nápadmi, návrhmi na zmeny. Predstavitelia organizácií vnímajú tieto zmeny a súčasných mladých dobrovoľníkov vnímajú ako ľudí, ktorí vedia, čo chcú a dožadujú sa priestoru, aby sa mohli aktívne realizovať a participovať pri rôznych aktivitách organizácie.

„mladí ľudia sú teraz takí, že chcú byť zapojení, vnímame aj v organizácii, že keď je nejaké pripomenutie niečoho, nového programu, nového prvku, tak oni veľmi radi vymýšľajú.“ – M2/2

„...že svoje nápady chcú do toho dávať.“ – Ž1/2

„Akože u nás je to, že máme presne dobrovoľníkov, ktorí chcú niečo vlastné vytvoriť, vymyslieť.“ – Ž4/2

„Zároveň vždy sú nadšení, keď môžu robiť nejaký kvíz, pripraviť nejakú hru pre nich, niečo pre nich vymyslieť. Takže dostávajú dobrovoľníci aj túto možnosť, spraviť im štruktúru toho dňa.“ – Ž4/3

„...sú takí, ktorí to majú veľmi vyšpecifikované, že už presne vedia čo chcú robiť.“ – Ž3/3

Zaujímavé je porovnanie medzi pohľadmi predstaviteľov organizácií a pohľadmi mladých ľudí na zvýšenú mieru individualizácie mladých dobrovoľníkov v rámci ich zvyšujúcej sa aktivity. Pri fokusových skupinách uvádzali účastníci, že vnímajú mladých ľudí ako aktívnych ľudí, ktorí prichádzajú s vlastnými nápadmi, názormi a majú záujem participovať na rôznych aktivitách organizácie. Mladí ľudia z radov dobrovoľníkov však uvádzali, že súčasní mladí dobrovoľníci síce chcú dobrovoľničiť, ale často nemajú predstavy o tom, čo by chceli robiť a nechajú sa skôr viesť požiadavkami organizácie, akoby prichádzali s vlastnými nápadmi a vyslovene sa dožadovali priestoru pre realizáciu svojich aktivít a uskutočňovanie svojich nápadov.

„...tak sa nechá skôr viesť.“ – D1

„Ale tí mladí dobrovoľníci sú podľa mňa skôr takí, že robia skôr tie veci takým spôsobom, ako si to predstavuje tá organizácia. Ja som tam tiež tak došla a nechala som sa viesť.“ – D2

„...že sú takí, že radi spadnú do takého vreca nejakých ľudí a nie sú to zrovna väčšinou také tie vodcovské typy.“ – D2

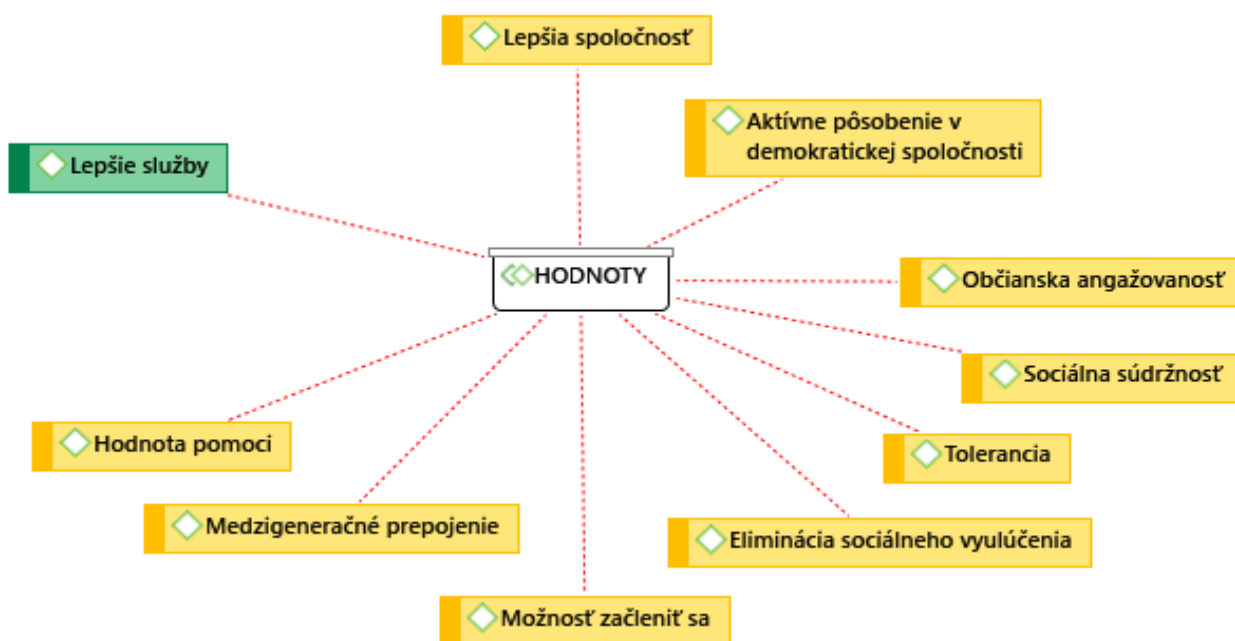
„Ja som tiež bola skôr taká, že som nevedela presne čo chcem, tak som sa nechala skôr viesť. Mala som nejaké nápady, ale skôr som si nechala aj poradiť. Alebo som robila to, čo bolo treba.“ – D3

„Súčasní mladí sú takí skôr, že chcú robiť, budú robiť, vedia robiť ale sú trochu leniví v tom, že prejaviť vlastnú aktivitu, iniciatívu, že skôr budú plávať v prúde s tým, čo sa im povie, že majú robiť.“ – D5

3.4. Hodnoty dobrovoľníctva pre spoločnosť z pohľadu účastníkov fokusových skupín a mladých ľudí

Poslednou skúmanou oblasťou bola dimenzia – hodnoty dobrovoľníctva pre spoločnosť. V rámci tejto dimenzie sme zistili, aké hodnoty považujú predstavitelia organizácií, ako aj mladí ľudia z radov dobrovoľníkov za významné pre slovenskú spoločnosť. Otázkou spoločenskej hodnoty dobrovoľníctva možno považovať za tému, ktorej sa venuje čoraz väčšia pozornosť. Pri analýze výsledkov sme zistili, že predstavitelia organizácií, ako aj mladí ľudia si uvedomujú význam, zmysel a hodnoty, ktoré dobrovoľníctvo predstavuje pre spoločnosť. Hodnoty, ktoré sme identifikovali sú znázornené na obrázku č. 5.

Obrázok č. 5: grafické znázornenie: Hodnoty dobrovoľníctva pre spoločnosť

Zdroj: vlastné spracovanie vytvorené v programe Atlas.ti

Obrázok č. 5 znázorňuje identifikované kódy, resp. hodnoty v rámci danej dimenzie, ktoré sme farebne označili. Okrem samotného identifikovania jednotlivých hodnôt sme sa v danej časti zamerali aj na ich kategorizáciu. Pri nazeraní na spoločenský význam, respektíve hodnotu dobrovoľníctva pre spoločnosť, je možné vychádzať z dvoch základných pohľadov, ktorým sme sa bližšie venovali v predchádzajúcich častiach práce.

Identifikované kódy tak bolo možné zaradiť pod dve kategórie a to pod kategóriu emancipačného pohľadu na dobrovoľníctvo a pod kategóriu reziduálneho pohľadu na dobrovoľníctvo. Vychádzajúc z dvojice autorov Frič a Pospíšilová (2010) možno konštatovať, že každý z nich sa vyznačuje vlastnými charakteristikami. Emancipačný pohľad na dobrovoľníctvo poukazuje na hodnotu dobrovoľníctva ako určitej alternatívy k sociálnemu štátu. Na druhej strane stojí reziduálny pohľad na dobrovoľníctvo, v ktorom sa význam dobrovoľníctva odvádza od dominantnej roly štátu pri riešení sociálnych problémov (Brozmanová Gregorová a kol., 2018). Žlté označenie znázorňuje kódy spadajúce pod emancipačný pohľad, naopak zelená farba reprezentuje reziduálny pohľad na dobrovoľníctvo.

Pod hodnoty prezentujúce emancipačný pohľad sme zaradili tieto:

Vo výpovediach participantov a participantiek bolo možné identifikovať hodnotu, ktorú sme označili kódom **lepšia spoločnosť**. Z pohľadu účastníkov výskumu poskytuje dobrovoľníctvo mladým ľuďom priestor ovplyvňovať rôzne veci v spoločnosti a to v rôznych aspektoch, resp. rovinách. Dobrovoľníkov vnímajú ako ľudí, ktorí sú schopní a ochotní prinášať zmeny, ktoré sa dotýkajú spoločnosti a môžu prispievať k jej zlepšovaniu. Dobrovoľníctvo predstavuje dôležitý prvok, prostredníctvom ktorého môžu ľudia prispievať k vybudovaniu lepšej spoločnosti a k zmenám, ktoré sa odrazia na kvalite života všetkých:

„Dobrovoľníci vedia pohnúť vecami v spoločnosti, je to ako keby taký hnací motor k nejakým zmenám.“ – ŽA/3

„...že teraz je možno minimum vecí, ktoré nevieme ovplyvniť aspoň v malom, že to je také super na tom dobrovoľníctve. A aj to, že proste naozaj môžeme robiť niečo len preto, že chceme, aby nám bolo v tej spoločnosti lepšie.“ – A1/1

„... že sú ochotní venovať sa tej spoločnosti prispievať k jej zlepšovaniu.“ – D4

„To, že vlastne svojou činnosťou podporujú spoločnosť, čo môže mať efekt, že sa v nej niečo postupne mení a zemní k lepšiemu.“ – D6

„Tým, že tí dobrovoľníci akoby cez dobrovoľníctvo rastú v rôznych smeroch, tak aj tá spoločnosť rastie k lepšiemu.“ – M2/3

Z pohľadu participantov a participantiek možno za významnú hodnotu dobrovoľníctva označiť **občiansku angažovanosť** mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok a s tým súvisiacu možnosť **aktívne pôsobiť v demokratickej spoločnosti**. Dobrovoľníctvo je tak priestorom pre aktívne angažovanie sa mladých ľudí v spoločnosti, je možnosťou, ako sa zapojiť do diania v spoločnosti, vyjadrovať svoje názory a najmä konkrétnymi činmi prispievať k zmenám.

„...je to nejaká občianska angažovanosť, čo si myslím, že stále trochu na Slovensku chýba, ako kebyže záujem o to, čo sa deje aj za mojimi dverami, teda ako keby v tom verejnom priestore a ďalej.“ – Ž4/2

„...záujem o tú spoločnosť prehľbovať, aj nejakú spoločenskú zodpovednosť a zaangažovanosť.“ – Ž3

„...že to dobrovoľníctvo ako keby učí tých ľudí, že oni aktívne môžu vstúpiť do tej spoločnosti.“ – M1/1

„Takže určite nejaká hodnota tej občianskej angažovanosti. Podľa mňa tá hodnota je to, že tí ľudia sú celkovo takí angažovanejší, že viac sa zaujímajú o spoločnosť, čo sa v nej deje.“ – D3

„Dochádza tiež k možnosti občianskej angažovanosti, mladí môžu byť participatívni na mnohých veciach...“ – D6

Ďalšou identifikovanou hodnotou je hodnota **sociálnej súdržnosti**. V rámci sociálnej súdržnosti poukazovali participanti na to, že prostredníctvom dobrovoľníctva dochádza k uvedomovaniu si toho, že človek nie je len „sám človek“ – individualista, ale spoločne tvoríme isté spoločenstvo, komunitu ľudí, ktorí sú vo vzájomnej interakcii:

„A potom aj také budovanie toho vnímania, že sme nejaká komunita ľudí a že to dobrovoľníctvo napomáha práve aj takému vnímaniu toho, že nie som tu sám človek homo sapiens, ale sú tu aj iní, sme komunita, spoločnosť.“ – Ž2/3

Sociálna súdržnosť sa z ich pohľadu odráža vo zvýšenej miere zomknutosti ľudí navzájom:

„Ďalej by som spomenula hodnotu sociálnej súdržnosti jednoznačne.“ – Ž1/3

„...pomáhanie si navzájom, taká sociálna súdržnosť.“ – D1

„Ale dobrovoľníctvo tiež určite prispieva aj k hodnotám, ako napríklad taká tá sociálna súdržnosť v spoločnosti, toto určite veľmi vnímam.“ - D2

„Ludia sú takí zomknutejší skrz to dobrovoľníctvo a súdržnejší.“ – D5

Za nemenej dôležitú hodnotu je z pohľadu participantov a participantiek možné označiť hodnotu **tolerancie**. Toleranciu možno vnímať ako veľmi dôležitý aspekt v rámci spolužitia v každej spoločnosti:

„Tiež ohľaduplnosť, ktorú vnímam najmä ako takú toleranciu voči sebe navzájom.“ – D1

„...je to aj o tolerancii.“ – MŠ1/1

„...dobrovoľníctvo rozvíja toleranciu.“ – D3

„...a tiež tolerancia.“ – D2

Pod toleranciou si môžeme taktiež predstaviť spôsob myslenia a konania, ktorý sa prejavuje ústretovosťou k odlišnosti, resp. k inakosti, a to napríklad k jednotlivcom, skupinám alebo komunitám iných národov, inej rasy, náboženstva, kultúry, svetonázoru a podobne. Uvedené aspekty tolerance sme identifikovali aj vychádzajúc z výpovedí predstaviteľov organizácie a mladých ľudí:

„A v prípade v tom našom, nášho dobrovoľníctva s cudzincami, tak je to také všeobecné vnímanie inakosti podľa mňa, že to je dôležité. Lebo pokiaľ to nezažije človek na cestách v zahraničí, tak je super, že to zažije tu.“ – MŠ1/1

„Tiež spoznávať iných ľudí, iné národnosti, kultúry a možno nachádzať také porozumenie aj k ľuďom, ku ktorým to predtým nešlo, že sa im napríklad vyhýbali a teraz vedľa, že aj s nimi môžu v klude spolunažívať, komunikovať, priateliť sa.“ – D2

„...človek spozná rôznych ľudí z rôznych prostredí a tým pádom je tiež viac otvorený a vnímavý voči iným.“ – D3

V konečnom dôsledku poukazovali participanti a participantky výskumu na skutočnosť, že hodnota tolerance prispieva aj k búraniu predsudkov a stereotypov:

„... ale vlastne zistia, že naozaj sme veľmi rozdielni a že v podstate dokážeme fungovať aj s človekom, ktorí možno úplne inak vníma niektoré veci.“ M1/1

„Búrajú sa stereotypy.“ – D1/1

V etape analýzy a kódovania sme identifikovali hodnotu, ktorú sme označili kódom - **eliminácia sociálneho vylúčenia**. Prostredníctvom dobrovoľníctva a dobrovoľníckych

programov je možné, vychádzajúc zo skúseností participantov a participantiek výskumu, prispievať k podpore sociálnej inklúzie rôznych rizikových skupín obyvateľstva:

„Dobrovoľníctvo je skvelá vec pre všetky strany, ktoré sa zapájajú. Napríklad vďaka nášmu programu zabraňujeme ako keby takej izolácii niektorých skupín a ich vylúčeniu zo spoločnosti, čo je podľa mňa to najviac.“ – D5

V nadväznosti na hodnotu eliminácie sociálneho vylúčenia prechádzame k hodnote, ktorú sme označili kódom – **možnosť začleniť sa do spoločnosti**. Mohlo by sa zdať, že ide v podstate o to isté, v tomto prípade však participanti poukazovali na to, že dobrovoľníctvo môže pre ľudí predstavovať aj jednu z možností, ako sa môžu začleniť, napríklad v prípade zmeny bydliska, z dôvodu novej práce alebo kvôli štúdiu v inom meste:

„Možno aj nejaké začlenenie, ak sa niekto presťahuje alebo príde za prácou za štúdiom, tak dobrovoľníctvo mu môže pomôcť začleniť sa.“ – Ž3/2

Vychádzajúc zo skúseností koordinátorov a mladých ľudí, možno poukázať na hodnotu **medzigeneračného prepojenia**. Hodnotu medzigeneračného prepojenia považujeme za obzvlášť dôležitú najmä v súčasnej dobe, kedy dochádza k odklonu od tradičnej rodiny, k väčšiemu individualizmu mladých rodín, k sťahovaniu, ktoré spôsobuje aj ochladzovanie vzťahov medzi seniormi a mladou generáciou:

„Medzigeneračné prepojenie, tým, že mnohí nežijú spolu už ako keby tak, že v jednej dedine alebo v jednom meste so starými rodičmi, tak pre tých mladých príležitosť stráviť čas so staršími ľuďmi je akoby veľmi fajn, vidieť do toho sveta, vidieť do tých problémov trochu, a naozaj, že také to prepojenie.“ – Ž2/2

„Tiež prepájanie napríklad seniorov s mladými ľuďmi, ak chodia napríklad za nimi do domov dôchodcov alebo podobných zariadení, tak to prispieva obom stranám, lepšie sa spoznajú svoje svety navzájom. Takže také prepojenie medzi starými a mladými.“ – D4

„Ja sama pomáham seniorom, a vidím, že toto ich veľmi teší, keď nemajú svoju rodinu, ale prideme za nimi aspoň my, niekedy si nás tak privlastnia, že „ty moja vnučka“, tak to je také milé, keď vidím, že im to naozaj dobre padne ten kontakt a spoločnosť mladšieho a mne vlastne naopak tiež.“ – D6

Poslednou identifikovanou hodnotou je samotná **hodnota pomoci**, ktorú dobrovoľníci a dobrovoľníčky smerujú k prijímateľom dobrovoľníckych činností.

„...že nehľadia len nato, čo im to prinesie, ale skutočne chcú pomôcť ľuďom, čo to potrebujú, alebo prírode.“ – D1

„...keď ľudia spolu spolupracujú nie za vidinou nejakého vlastného úžitku ale skôr ako čisto pre tú pomoc.“ – D4

Reziduálny pohľad na dobrovoľníctvo sme identifikovali pri jednej hodnote, túto hodnotu sme označili kódom – **lepšie služby**. Na základe skúseností účastníkov výskumu je možné poukázať na to, že dobrovoľníci prostredníctvom dobrovoľníctva z ich pohľadu mnohokrát zabezpečujú a pokrývajú služby, ktoré nedokáže pokryť alebo zabezpečiť štát. Prácu dobrovoľníkov a dobrovoľníčok preto vnímajú aj v tomto smere ako nenahraditeľnú a neoceníteľnú. Vychádzajúc z odbornej literatúry je možné podotknúť, že reziduálny pohľad na dobrovoľníctvo je sýtený stimulmi, ktoré vyjadrujú význam dobrovoľníctva ako náhradného riešenia popri nedostatočnom systéme verejných služieb (Frič, Pospíšilová, 2010).

„Mimovládny sektor, alebo tretí sektor saturuje potreby, ktoré nevie naplniť štát. Nechce zaplatiť súkromný sektor a robia to ľudia vo svojom voľnom čase, alebo v nejakom inom úväzku. A bolo by dobre zdôrazniť, že tá hodnota toho je obrovská pre spoločnosť.“ – M2/2

„...na jednej strane to, že tí dobrovoľníci často krát pokrývajú niečo, čo akoby nedokáže pokryť iný sektor.“ – M2/3

„...ale prispievajú k tomu, aby sa žilo lepšie, aby sa poskytovali aj iné alebo lepšie služby.“ – D1

„Tiež ved' koľko organizácií a mimovládok poskytuje služby alebo nejaké činnosti, ktoré tí ľudia, prijímatelia inde buď nenájdu alebo sa k nim nedostanú, lebo štát nemá kapacity a tak ďalej, takže toto určite tiež.“ – D5

4. DISKUSIA

V našom výskume sme sa venovali téme dobrovoľníctva mladých ľudí na Slovensku. Dobrovoľníctvo mladých ľudí je témou, ktorej je venovaná stále väčšia pozornosť. Viacerí domáci (Balogová, Brozmanová Gregorová, Mydlíková, Mrázová, Matulayová a iní) ale aj zahraniční autori (Frič, Pospíšilová, Hustinx, Merrill, Rochester, Evans, Saxton a iní) sa snažia prinášať nové zistenia a pohľady, ktoré prispievajú na jednej strane k lepšiemu vytvoreniu obrazu o dobrovoľníctve mladých ľudí, a na strane druhej prispievajú k odhaleniu nových trendov, ktoré sa medzi mladými dobrovoľníkmi objavujú a majú vplyv na výkon ich dobrovoľníckej činnosti. Vďaka činnosti dobrovoľníkov a dobrovoľníčok dochádza k mnohým pozitívnym zmenám, ktoré majú prínos v rôznych aspektoch spoločenského života. Dobrovoľníctvo prispieva k sociálnej súdržnosti, k podpore sociálnej inklúzie, k poskytovaniu rôznych foriem pomoci, k rozširovaniu sociálnych kontaktov, solidarite a dovoľíme si povedať, že aj k celkovému zlepšovaniu spoločenskej klímy. Dôležité je však zdôrazniť, že samotná práca dobrovoľníkov a dobrovoľníčok neprináša osoh a úžitok len prijímateľom dobrovoľníckych činností, ale aj samotným dobrovoľníkom, komunitám a spoločnosti. Niet tak pochýb o tom, že práca dobrovoľníkov a dobrovoľníčok je neoceniteľná pre všetky zúčastnené strany. Do dobrovoľníctva sa zapájajú ľudia rôznych vekových kategórií, v našej práci sme sa však rozhodli venovať práve generácii mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok na Slovensku, a to konkrétne vo vekovom rozmedzí 15 – 30 rokov. Pri vymedzení danej cieľovej skupiny sme vychádzali zo Zákona č.282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č.131/2002 Z. z. o vysokých školách. Daný zákon v §11 definuje mládežníckeho dobrovoľníka takto: „Mládežníckym dobrovoľníkom môže byť štátny občan Slovenskej republiky, občan iného členského štátu Európskej únie alebo občan štátu, ktorý nie je členským štátom Európskej únie, *ktorý dovŕšil vek najmenej 15 rokov a najviac 30 rokov a je bezúhonný*”.

Generáciu mladých ľudí možno vo všeobecnosti považovať za budúcnosť našej spoločnosti, ktorá môže významným spôsobom prispievať k jej formovaniu a zlepšovaniu v rôznych aspektoch a na rôznych úrovniach. Na jej dôležité zastúpenie je však možné poukázať aj v oblasti dobrovoľníctva. Generácia mladých ľudí sa však vyznačuje aj

určitými špecifikami, ktoré sa odrážajú jednak od charakteristík viažucich sa k ich veku, ako aj od spoločenského kontextu. Tieto charakteristiky sa následne odrážajú aj v podobe dobrovoľníctva mladých ľudí. Sme presvedčení o tom, že aby sme boli schopní lepšie porozumieť mladým dobrovoľníkom a dobrovoľníčkam je potrebné venovať pozornosť charakteristikám danej cieľovej skupiny, spoločenským zmenám, ktoré na ňu vplývajú, ako aj skúmaniu rôznych aspektov dobrovoľníctva mladých ľudí.

Vo výskumnej časti dizertačnej práce sme venovali pozornosť viacerým vybraným oblastiam dobrovoľníctva mladých ľudí na Slovensku, ktoré sme nazvali *dimenzie dobrovoľníctva*. Vytvorené klasifikácie dimenzií v dobrovoľníctve umožňujú výskumníkom určiť prevládajúci vzorec dobrovoľníctva v tej ktorej dimenzii a v tej ktorej spoločnosti. V tejto oblasti sú veľmi užitočné pre výskumníkov už existujúce klasifikácie dimenzií, ktoré vytvorili viacerí autori, ako napríklad: Rommel, Opdebeck, Lammertyn, Hustinx, Frič a Pospíšilová.

Prvou vybranou dimenziou v rámci výskumu našej dizertačnej práce bola dimenzia **štýl dobrovoľníckej participácie**. V rámci štýlu sme sa zamerali na dva konkrétne aspekty: a to na dĺžku a intenzitu dobrovoľníckeho angažovania sa mladých ľudí na Slovensku a v ďalšej časti sme identifikovali špecifické trendy v štýle dobrovoľníckej participácie mladých ľudí. Na základe analýzy našich zistení možno konštatovať, že z hľadiska dĺžky a intenzity dobrovoľníckeho angažovania sa, dochádza k prelínaniu tradičného a moderného vzorca dobrovoľníctva. Medzi mladými dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami nachádzame rovnako tradičných dobrovoľníkov, ktorí sa angažujú dlhodobo a pravidelne, ako aj moderných dobrovoľníkov, ktorým vyhovuje skôr krátkodobé a nepravidelné, resp. príležitostné zapájanie sa do dobrovoľníctva.

Pri komparácii s výsledkami posledného výskumu, ktorý bol realizovaný medzi mladými ľuďmi v roku 2017 na Slovensku (Brozmanová Gregorová a kol., 2018), výsledky poukázali na jednoznačnú prevahu dlhodobých mladých dobrovoľníkov prezentujúcich tradičný vzorec dobrovoľníctva. V tomto výskume rovnako aj pri intenzite dominovala skupina pravidelných mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok v porovnaní s mladými dobrovoľníkmi, ktorí sa do dobrovoľníctva zapájali nepravidelne. Daný výskum tak mohol v rámci dimenzie štýlu dobrovoľníckej participácie mládeže poukázať na

prevahu tradičného vzorca dobrovoľníctva medzi mladými dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami na Slovensku. Pri porovnaní výsledkov z roku 2017 však možno poukázať na miernym vzostup nepravidelných mladých dobrovoľníkov a to v porovnaní s výsledkami výskumných zistení z roku 2011 na Slovensku (Brozmanová Gregorová, Matulayová, a kol., 2012). Aj v roku 2011 bolo možné poukázať v rámci danej dimenzie na tradičný, resp. kolektívny vzorec dobrovoľníctva. Postupne pri porovnávaní výsledkov z jednotlivých rokov na Slovensku a tiež v porovnaní s našimi výskumnými zisteniami je možné poukázať na narastajúci vzostup najmä nepravidelných mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok, čo možno v budúcnosti dospeje k výraznejšej prevahe, respektíve nárastu práve moderného vzorca dobrovoľníctva. Pre mladých ľudí je stále typické zapájanie sa do dobrovoľníckych činností avšak postupne je možno čoraz viac poukazovať na nárast dobrovoľníkov a dobrovoľníčok, ktorí preferujú práve nepravidelné zapájanie sa do dobrovoľníctva. Na druhej strane musíme konštatovať, že ani pri hlbšej kvalitatívnej analýze sa obraz o štýle dobrovoľníckej participácie mladých ľudí výrazne nezmenil. V tejto dimenzii je možné identifikovať mix oboch vzorcov dobrovoľníctva, pričom nie je možné určiť, ktorý z nich jednoznačne prevláda. Účastníci fokusových skupín, ako aj mladí ľudia, ktorí sa zapojili do výskumu v rámci našej dizertačnej práce, poukazovali na veľa aspektov, ako napríklad množstvo aktivít, záujmov, ale aj školských povinností, pre ktoré mladí ľudia preferujú skôr nepravidelné dobrovoľnícke angažovanie sa. Toto zistenie možno prepojiť s identifikovanými trendmi v dobrovoľníctve, v rámci ktorých napríklad dvojica autorov Evans, Saxton (2005) poukázali na to, že ľudia v súčasnosti môžu skutočne disponovať menším množstvom voľného času a to aj z dôvodu, že majú viacero iných záujmov, ale aj povinností, čo sa prirodzene odráža v tom, že si dobre zvažia či, ako a koľko svojho voľného času venujú práve dobrovoľníctvu. V súvislosti so štýlom dobrovoľníckej participácie autorka Merrillová (2003) poukázala na trend, ktorý hovorí o tom, že rastie záujem o čas, ktorý ľudia trávia v dobrovoľníctve. Daný trend bol potvrdený aj mladými ľuďmi v rámci individuálnych rozhovorov. Mladí ľudia poukazovali na to, že vnímajú vzostup mladých ľudí v zapájaní sa do dobrovoľníctva a majú pocit, že mladí ľudia chcú dobrovoľníctvom tráviť viac času. Účastníci výskumu taktiež hovorili o tom, že vnímajú, že v súčasnosti majú mladí ľudia široký výber možností naprieč rôznymi

oblastami, vrátane dobrovoľníctva. Konkrétne v oblasti dobrovoľníctva poukazovali na nárast dobrovoľníckych príležitostí pre mladých ľudí, čo na jednej strane hodnotili pozitívne. Na druhej strane však vnímajú, že pre mladých ľudí môže táto „široká ponuka“ pôsobiť ako veľký rozptyľovací faktor, ktorý v konečnom dôsledku môže smerovať k tomu, že generácia mladých ľudí bude bezhlavo striedať činnosti bez toho, že by sa v prípade neúspechu alebo straty záujmu venovali niečomu dlhšie. Široký výber možností je v súčasnosti podľa účastníkov výskumu pre mladých ľudí samozrejmosťou a predstavuje to pre nich len širokú paletu možností, ako môžu nejakým spôsobom tráviť svoj voľný čas. V tomto kontexte napríklad autorka Kosová (2015) hovorí o tom, že v súvislosti s procesom globalizácie a modernizácie dochádza aj k tomu, že súčasná generácia mladých ľudí má skutočne oproti minulosti veľký nárast možností v rôznych oblastiach, a teda aj v oblasti dobrovoľníctva. Rovnako dvojica autorov Evans a Saxton (2005) poukázali na trend, ktorý hovorí o obrovskom náraste možností výberu a to v rôznych oblastiach spoločenského života. Uvedené trendy identifikované rôznymi autormi tak môžeme v súvislosti s našimi výskumnými zisteniami považovať za potvrdené. V súvislosti so štýlom dobrovoľníckej participácie by sme spomenuli aj trend, ktorý hovorí o tom, že rozhodnutie zapojiť sa do dobrovoľníctva mnohokrát súvisí aj so životnou etapou, v ktorej sa človek práve nachádza (Evans, Saxton, 2005). Predovšetkým predstavitelia organizácií vo svojich výrokoch hovorili o tom, že dlhodobosť a pravidelnosť dobrovoľníckeho angažovania sa, vnímajú najmä u starších ľudí, ktorí už majú v živote vytvorené určité stabilné zázemie, majú založenú rodinu, stabilnú prácu a vedia svoj zabehnutý spôsob života lepšie zladit' s pravidelnou a dlhodobou dobrovoľníckou činnosťou. Tieto tvrdenia samozrejme nemožno považovať za pravidlo, nakoľko aj medzi mladými ľuďmi, ktorí ešte nemajú stabilný život, nájdeme veľa dobrovoľníkov a dobrovoľníčok, ktorí sa v dobrovoľníctve angažujú pravidelne a dlhodobo. V rámci dimenzie štýl dobrovoľníckej participácie sme identifikovali ďalšie trendy, ktoré charakterizujú dobrovoľníctvo mládeže na Slovensku. Prvým z nich bolo *virtuálne dobrovoľníctvo*. Virtuálne dobrovoľníctvo vo svojich prácach opísali viacerí autori (napr., Ellis, 2005, Merrill, 2003, Esmond, 2010, Frič a Pospíšilová, 2010), ktorí ho opisovali ako rastúci trend súčasnej doby so silným predpokladom veľkého rozširovania sa v budúcnosti. Rovnako aj autor Rochester (2018)

poukázal na nárast fenoménu virtuálneho dobrovoľníctva, ktorý označuje ako *dobrovoľníctvo v digitálnej spoločnosti* a predpokladá vytvorenie úplne novej generácie digitálnych dobrovoľníkov. Trend virtuálneho dobrovoľníctva bol identifikovaný aj medzi účastníkmi a účastníčkami nášho výskumu, ktorí poukazovali na to, že mladí ľudia prestávajú rozlišovať medzi virtuálnym priestorom a realitou a na potrebu zdôrazňovať mladým ľuďom, že reálne zmeny by mali prichádzať skôr v reálnom živote. Medzi predstaviteľmi organizácií sa objavoval do budúca predpoklad nárastu virtuálneho dobrovoľníctva pri mladých dobrovoľníkoch a dobrovoľníčkach. V tomto kontexte môžeme spomenúť autora Hegera (2012), ktorý v súvislosti s procesmi globalizácie a modernizácie poukazuje na to, že v súčasnej postmodernej dobe sa do popredia dostáva internet a vo veľkej miere najrôznejšie, informačné a komunikačné technológie, ktoré môžu mať vplyv na výkon dobrovoľníckych činností. Na základe výsledkov nášho výskumu môžeme skutočne konštatovať, že aj nárast informačnej a komunikačnej technológie ovplyvňuje výkon dobrovoľníckych činností a teda v istej miere prispel aj k vzniku virtuálneho dobrovoľníctva. V priamej nadväznosti možno poukázať na konkrétny trend, ktorý sme pri analýze našich výsledkov odhalili - a to nárast moderných technológií. Okrem toho, že moderné technológie ovplyvňujú aj už spomenuté virtuálne dobrovoľníctvo, možno poukázať v tejto súvislosti aj na ďalší aspekt. Na základe skúseností účastníkov výskumu vplyvajú moderné technológie aj na spôsob zapojenia sa mladej generácie do dobrovoľníctva. Participanti na jednej strane poukazovali na to, že mladí dobrovoľníci a dobrovoľníčky si v súčasnej dobe môžu dobrovoľnícke ponuky vyhľadať prostredníctvom technológii sami a to z pohodlia domova. Na druhej strane však informačné a komunikačné technológie môžu využívať aj priamo organizácie, ktoré prostredníctvom nich môžu realizovať napríklad on-line nábery pre dobrovoľníkov. **Firemné** a **expertné** dobrovoľníctvo možno považovať za ďalšie trendy, ktoré sa objavujú v dobrovoľníctve. Trend firemného dobrovoľníctva opísali napríklad autori Paine a Howlett (2010). Firemné dobrovoľníctvo ponúka priestor pre zamestnávateľov, aby umožnili svojim zamestnancom zapojiť sa do dobrovoľníctva. Podpora firemného dobrovoľníctva sa tiež môže stať akousi vizitkou konkrétnych firiem, spoločností a zamestnávateľov. Aj v prostredí slovenskej spoločnosti sa postupne môžeme s daným

trendom stretnúť čoraz častejšie. Nárast trendu firemného dobrovoľníctva identifikovali aj predstavitelia organizácií, ktorí uvádzali, že čoraz viac skúseností majú s mladými dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami, ktorí k nim prichádzajú v rámci firemného dobrovoľníctva a pomáhajú napríklad pri zveľadňovaní ich areálu. V tejto časti by sme mohli vyjadriť mierny nesúhlas s tvrdením autorov Friča a Pospíšilovej (2010), ktorí uvádzali, že firemné dobrovoľníctvo nesúvisí s nástupom mladých ľudí do tejto oblasti, pretože sa dotýka skôr starších vekových kategórií a preto nemožno firemné dobrovoľníctvo celkom jednoznačne radiť medzi nový vzorec dobrovoľníctva, ktorý by ovplyvňovala mladá generácia. Na druhej strane musíme uznať, že pre úplné potvrdenie toho, že mladá generácia je vysoko zastúpená vo firemnom dobrovoľníctve a prispieva tak k nárastu nového vzorca dobrovoľníctva napríklad na Slovensku, by bolo potrebné zrealizovať výskum, ktorý by to potvrdil, respektíve vyvrátil. Predstavitelia organizácií pri mladých dobrovoľníkoch a dobrovoľníčkach ďalej poukázali aj na evidovanie rastúceho trendu expertného dobrovoľníctva, ktoré môže mať napríklad podobu odbornej prednášky, alebo založenia či úpravy webovej stránky pre organizácie, ktoré na to nemajú ľudí s potrebnými zručnosťami.

Druhou skúmanou dimenziou bola v našom výskume **dimenzia motivácie mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok k dobrovoľníctvu**. V rámci motivácie nás zaujímalo, aké motívy identifikujú predstavitelia organizácií a mladí ľudia z radov dobrovoľníkov pri zapájaní sa do dobrovoľníctva. Na základe výsledkov z pohľadu subjektívnych výpovedí účastníkov a účastníčok výskumu možno konštatovať, že sa nám podarilo odhaliť motívy, ktoré spadajú tak pod altruistickú, egoistickú ako aj normatívu motiváciu. Tieto motívy zároveň súvisia s oboma vzorcami dobrovoľníctva a odrážajú sa v tradičnom ako aj modernom vzorci dobrovoľníctva.

Tabuľka č. 7 : Motivácia mladých ľudí k dobrovoľníctvu: jednotlivé motívy a podkategórie

	Tradičný vzorec dobrovoľníctva	Moderný vzorec dobrovoľníctva
MOTIVÁCIA	Altruistický typ motivácie	Egoistický typ motivácie
PODKATEGÓRIA		SPOLOČNOSŤ
	Chcieť pomôcť niekomu, niečomu	
	Možnosť zlepšiť, ovplyvniť okolie, svet	Sociálne interakcie
		Nové kontakty
		Kontakt s cieľovou skupinou
PODKATEGÓRIA		ROZVOJ KARIÉRY
		Prax a skúsenosti
		Vedomosti a zručnosti
		Zisk určitej výhody
		Úlohy spojené so štúdiom
PODKATEGÓRIA		UZNANIE
		Spoločenská prestíž
		Ocenenie, spätná väzba
		Pocit dôležitosti
PODKATEGÓRIA		REAKTIVITA
		Únik od bežného života
		Psychohygiena
		Dosýtenie svojich potrieb
PODKATEGÓRIA		PŮŽITKÁRSKA MOTIVÁCIA
MOTIVÁCIA	Normatívny typ motivácie	Dobry pocit
	Príklad iných, resp. starších	Záľuba v dobrovoľníckej práci
	Reciprocita	Efekt dobrovoľníckej činnosti
	Náboženské presvedčenie	Cestovanie
	Občianska povinnosť, pocit záväzku	

Zdroj: vlastné spracovanie vytvorené na základe výsledkov

Napriek zastúpeniu všetkých druhov motivácií je potrebné povedať, že do popredia sa dostávajú skúsenosti účastníkov a účastníčok výskumu s mladými dobrovoľníkmi, ktoré sa viažu najmä k egoistickej motivácii. Pri egoistickej motivácii bolo možné

z konkrétnych výrokov účastníkov a účastníčok výskumu poukázať na širokú paletu motívov, ktoré spadajú pod túto motiváciu. Zároveň sme pod egoistickou motiváciou identifikovali aj tieto podkategórie: spoločnosť, rozvoj kariéry, uznanie, reaktivita, pôžitkárska motivácia. A práve motívy spadajúce pod jednotlivé podkategórie egoistickej motivácie sú radené medzi nový vzorec dobrovoľníctva. Na druhej strane je potrebné povedať, že medzi motívmi boli zastúpené aj motívy spadajúce pod normatívnu motiváciu, a rovnako tak aj pod altruistickú motiváciu. Normatívne a altruistické motívy poukazujú skôr na tradičný vzorec dobrovoľníctva. Napriek zastúpeniu všetkých druhov motivácie možno povedať, že z pohľadu účastníkov výskumu sa v rámci motivácie objavuje nový vzorec dobrovoľníctva, ktorý je však stále zmiešaný s tradičným vzorcom dobrovoľníctva. Pri motivácii možno teda stále hovoriť o prelínaní tradičného a moderného vzorca dobrovoľníctva a o mixe tradičných a moderných mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok.

Keď sa pozrieme na výsledky našich výskumných zistení v oblasti motivácie mladých ľudí k dobrovoľníctvu v kontexte iných výskumných zistení, možno poukázať a potvrdiť nárast trendu tzv. znalostných dobrovoľníkov, na ktorý poukázali autori Evans a Saxton (2005). Uvedení autori hovoria o tom, že títo dobrovoľníci sa viac zaujímajú o výhody, ktoré im môže dobrovoľníctvo priniesť, ako napríklad rozširovanie a uplatnenie svojich zručností, získanie pracovných skúseností a podobne. Súvisiacim trendom je aj trend, ktorý hovorí, že dobrovoľníctvo sa čoraz viac stáva príležitosťou, aby dobrovoľníci rozširovali alebo získavali nové kontakty, rozvíjali kamarátske vzťahy a podobne. Tieto trendy sa jednoznačne v našom výskume potvrdili, nakoľko obe výskumné vzorky uvádzali, že súčasní mladí dobrovoľníci a dobrovoľníčky sa skutočne zaujímajú a je pre nich dôležité to, čo im môže angažovanie sa v dobrovoľníctve priniesť. Mladí ľudia, ako aj predstavitelia organizácií najčastejšie uvádzali, že pri výkone dobrovoľníctva je pre nich dôležité aj získanie praxe, skúseností potrebných do budúcnosti, resp. vedomostí a zručností, ktoré môžu získať, ale tiež spoznávanie nových ľudí, respektíve získavanie nových kontaktov. V rámci výskumu účastníci a účastníčky potvrdili aj ďalší trend, ktorý opísala dvojica autorov Dekker a Halman (2003), ktorí poukázali na to, že namiesto toho, aby sa dobrovoľníctvo vykonávalo pre určitú „príčinu“, ľudia v dobrovoľníctve čoraz viac

hľadajú špecifické skúsenosti a odmeny. V nadväznosti na uvedené trendy je možné potvrdiť aj súvisiaci trend tzv. sebeckého dobrovoľníctva, ktorý rovnako opísali už spomínaní autori Evans a Saxton (2005). Aj napriek tomu, že na sa na prvý pohľad môže zdať, že trend sebeckého dobrovoľníctva znamená, že dobrovoľníci sa pri zapájaní do dobrovoľníctva zaujímajú len o to, čo chcú oni samotní, nie je to pravda. Trend sebeckého dobrovoľníctva hovorí na jednej strane o tom, že dobrovoľníci sa skutočne zamýšľajú nad prínosmi, avšak na druhej strane tiež nad tým, čo môžu zapájaním sa v dobrovoľníctve priniesť oni. Naše výskumné zistenia potvrdili, že súčasní mladí dobrovoľníci a dobrovoľníčky na jednej strane skutočne premýšľajú nad prínosmi dobrovoľníctva, avšak na druhej strane aj oni chcú byť aktívni, kreatívni, chcú byť prínosom a niečo odovzdať v prospech niekoho iného. Skutočnosť, že prostredníctvom dobrovoľníctva ľudia nielen dávajú, ale aj získavajú, považujeme za úplne prirodzenú, a to tak v dobrovoľníctve, ako aj v iných oblastiach spoločenského života. Tu by sme vyjadrili súhlas s výrokom autora Andreonihho (1980), ktorý poukázal na to, že neexistuje celkom čistý altruizmus. V rámci dimenzie motivácie sme identifikovali aj trend, ktorým je medzinárodné dobrovoľníctvo. Autori Brewis (2008), Hutchison a Rochester (2002) vo svojich prácach zdôrazňujú, že medzinárodné dobrovoľníctvo je trendom, ktorý má stúpajúcu tendenciu. Za výhody medzinárodného dobrovoľníctva považujú napríklad možnosť získavania a vymieňania dobrovoľníckych skúseností a zručností. Medzinárodné dobrovoľníctvo má však aj iné benefity, ktoré vnímame, a to napríklad spoznávanie a objavovanie nových krajín, iných kultúr a takisto spoznávanie nových ľudí. Predstavitelia organizácií, ako aj účastníci individuálnych rozhovorov uvádzali, že jedným z motívov mladých ľudí k dobrovoľníctvu je aj možnosť cestovania. Cestovanie považujú za akúsi výhodu zapájania sa do dobrovoľníctva a oceňujú možnosť spoznávania nových miest a iných kultúr. Skúmaniu motivácie mládeže k dobrovoľníctvu sa venoval aj výskum v roku 2017 na Slovensku (Brozmanová Gregorová a kol., 2018). V porovnaní s našimi výskumnými zisteniami tu možno poukázať na isté zmeny. Kým vo výskume medzi mladými ľuďmi v roku 2017 mala najvýraznejšie zastúpenie altruistická motivácia, v našom výskume ukazovali skúsenosti účastníkov výskumu najmä na egoistickú motiváciu. Treba však povedať, že aj vo výskume z roku 2017 mala egoistická motivácia, ktorá je odrazom nového vzorca

dobrovoľníctva, veľmi výrazné zastúpenie. V konečnom dôsledku tak možno povedať, že aj na základe našich výskumných zistení, ako aj na základe výsledkov z roku 2017, dochádza na Slovensku v rámci dimenzie motivácie mladých ľudí k dobrovoľníctvu k prelínaniu oboch vzorcov dobrovoľníctva. Medzi mladými dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami tak nachádzame zástupcov kolektívneho ako aj moderného vzorca dobrovoľníctva. Aj vo výskume realizovanom v Českej republike (Frič, Pospíšilová, 2010) mala približne rovnako vysoké zastúpenie altruistická a egoistická motivácia, posledné miesto dosiahla normatívna motivácia. Pri porovnaní výsledkov medzi Slovenskom a Českou republikou možno konštatovať, že nenachádzame výrazné odlišnosti a aj v prostredí českého dobrovoľníctva dochádza v rámci motivácie k prelínaniu oboch vzorcov dobrovoľníctva. Pri porovnaní výsledkov z výskumu uskutočneného v Rakúsku (Klug, Tones, Fabisch, Priebe, 2018) možno konštatovať, že výskumné zistenia priniesli rovnaké výsledky, ako v prostredí slovenského a českého dobrovoľníctva. Aj v Rakúsku prvenstvo získala altruistická motivácia, nasledovali motívy, ktoré spadali do egoistickej motivácie a najnižšie skóre dosiahla normatívna motivácia. V oblasti motivácie možno konštatovať, že naprieč krajinami máme dobrovoľníkov a dobrovoľníčky, ktoré prezentujú tak kolektívny, ako aj moderný vzorec dobrovoľníctva.

Ďalšia analyzovaná dimenzia **vzťah medzi organizáciou a mladými dobrovoľníkmi** sa týkala dvoch aspektov, a to: *charakteru vzťahov medzi organizáciou a mladými dobrovoľníkmi* a v ďalšej časti sme pozornosť zamerali na *zmeny v týchto vzťahoch*. V rámci tejto dimenzie sme zistili, aké vzťahy prevládajú z pohľadu účastníkov a účastníčok výskumu medzi mladými dobrovoľníkmi a organizáciami, v ktorých pôsobia mladí ľudia ako dobrovoľníci. Na základe výsledkov môžeme povedať, že tak koordinátori mladých dobrovoľníkov, ako aj mladí ľudia z radov dobrovoľníkov opisovali tieto vzťahy ako neformálne. Neformálny charakter vzťahov medzi predstaviteľmi organizácií a mladými dobrovoľníkmi považovali za prirodzený a viac efektívny. Vychádzajúc z ich názorov a skúseností je neformálnosť podporovaná vzájomným tykaním, ale aj vytváraním neformálneho prostredia v organizácii, neformálnej atmosféry, ktorá prispieva k tomu, že mladí dobrovoľníci sa cítia byť viac súčasťou organizácie a tímu. Pri výskumnej otázke týkajúcej sa toho, či dochádza k väčšej profesionalizácii vzťahov, tak možno povedať, že

organizácie sa snažia udržiavať si tzv. tradičný spôsob fungovania, ktorý je založený na neformálnych a priateľských vzťahoch. Aj napriek neformálnym vzťahom však účastníci výskumu poukazovali na isté aspekty, v ktorých sa zvýšená profesionalizácia objavuje, a to napríklad: sprísnenie kritérií pri výbere nových dobrovoľníkov, zavádzanie vstupných pohovorov, zavádzanie zmlúv s dobrovoľníkmi, resp. evidovanie dochádzky dobrovoľníkov. Pri charaktere vzťahov poukazovali účastníci výskumu na množstvo ďalších aspektov, ktoré vnímajú ako dôležité. Aj napriek prevládajúcim neformálnym vzťahom medzi organizáciami a mladými dobrovoľníkmi kladli dôraz napríklad na zachovávanie hraníc a pravidiel. Za dôležité aspekty vzájomného vzťahu ďalej považovali napríklad: pravidelné udržiavanie kontaktu s dobrovoľníkmi, zabezpečenie osoby koordinátora, poskytnúť dobrovoľníkom priestor na vyjadrenie svojich názorov a nápadov, vypočuť tieto názory, pravidelne prejavovať záujem o dobrovoľníkov, poskytovať im supervízne stretnutia, ale takisto ich oceniť za ich dobrovoľnícku činnosť. V rámci danej dimenzie sme tiež zistili, aké zmeny súvisiace s modernizáciou a individualizáciou identifikujú v súvislosti so vzťahom medzi mladými dobrovoľníkmi a organizáciou. Vychádzajúc z výsledkov možno povedať, že tieto zmeny sa na základe skúseností účastníkov výskumu týkali najmä zvyšujúcej sa individualizácie mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok, ktorá sa prejavuje napríklad zvýšenou mierou samostatnosti mladých dobrovoľníkov, ako aj zníženým záujmom mladých ľudí o kolektívne akcie a podujatia, ktoré im organizácia ponúka mimo ich dobrovoľníckej činnosti. Participantí výskumu vychádzajúc zo svojich skúseností poukazovali na to, že mladí dobrovoľníci nepreferujú skupinové aktivity, ale v súčasnosti sa viac zameriavajú na svoje individuálne záležitosti. V kontexte individualizácie môžeme spomenúť autorku Hustinx (2001), ktorá vo svojom článku poukázala na to, že práve individualizácia môže v súčasnej postmodernej dobe predstavovať hrozbu aj pre oblasť dobrovoľníctva. Autorka Kosová (2015) v súvislosti s individualizáciou poukazuje na to, že dochádza k zvýšenej miere orientácie človeka len na vlastné osobné a individuálne záležitosti. Trend individualizácie môžeme, vychádzajúc z našich výskumných zistení, považovať za potvrdený. Účastníci výskumu, vychádzajúc zo svojich skúseností, poukazovali tiež na to, že s nástupom modernej technológie začali mladí dobrovoľníci viac inklinovať k využívaniu takých komunikačných kanálov, ktoré

napríklad predtým bežne organizácie nevyužívali. Organizácie sa tak mladým dobrovoľníkom začali prispôsobovať v spôsoboch komunikácie, ktoré sú pre mladých ľudí atraktívnejšie, pričom ide najmä o sociálne siete. Participanti a participantky takisto uvádzali, že organizácie, resp. koordinátori mladých dobrovoľníkov sú voči mladým dobrovoľníkom oproti minulosti viac flexibilnejší, čo sa odráža napríklad v prispôbovaní časov a termínov školení podľa požiadaviek mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok. Pri prepojení výsledkov danej dimenzie s teoretickými východiskami našej práce možno ďalej poukázať na trend zvyšujúcej sa potreby profesionalizácie riadenia dobrovoľníkov a celkového manažmentu, na ktorý poukázali napríklad autori Evans a Saxton (2005) a autorka Merrillová (2003). Daný trend sa z pohľadu účastníkov nášho výskumu odráža napríklad v už spomínanom zavádzaní vstupných pohovorov pre dobrovoľníkov, sprísnení kritérií výberu dobrovoľníkov. Takisto v zabezpečovaní a poskytovaní supervíznych stretnutí, zabezpečením osoby koordinátora pre dobrovoľníkov, spísaním písomných zmlúv s dobrovoľníkmi, ako aj systémom oceňovania práce dobrovoľníkov. Niektoré prvky z našich výskumných zistení je možné z časti porovnať s výsledkami výskumu na Slovensku. Výskum realizovaný v roku 2011 na Slovensku (Brozmanová Gregorová, Matulayová a kol., 2012) sa zamerával na vybrané aspekty profesionalizácie práce s dobrovoľníkmi, ktoré boli identifikované aj v našich výskumných zisteniach. Výsledky tohto výskumu poukázali na vysokú úroveň profesionalizácie slovenských organizácií v týchto oblastiach: *existencia osoby koordinátora dobrovoľníkov, vstupný pohovor a ciele školenie*. Výsledky ukázali že 84,7% dobrovoľníkov a dobrovoľníčok má v organizácii, pre ktorú pracuje ako dobrovoľník k dispozícii osobu koordinátora. Až 76,8% dobrovoľníkov a dobrovoľníčok, ktorí boli participantmi/kami tohto výskumu, taktiež poukazovali na to, že pravidelne komunikujú so svojou kľúčovou osobou – koordinátorom. Čo sa týka vstupného pohovoru, je možné, vychádzajúc z výsledkov konštatovať, že vstupným pohovor si pred výkonom dobrovoľníckych činností prešlo 76,5% slovenských dobrovoľníkov a dobrovoľníčok. 52,2% dobrovoľníkov a dobrovoľníčok absolvovalo aj vstupné školenie potrebné pre výkon dobrovoľníckej činnosti. Aj v našom výskume sme zo skúseností účastníkov výskumu identifikovali ako dôležité aspekty – udržiavanie kontaktu s dobrovoľníkmi, prítomnosť kľúčovej osoby pre

dobrovoľníkov. V rámci identifikovaných zmien účastníci nášho výskumu poukazovali taktiež na to, že v súčasnosti začali vo zvýšenej miere zavádzať aj vstupné pohovory pre dobrovoľníkov. Zaujímavé je zistenie týkajúce sa podpisovania dobrovoľníckych zmlúv s organizáciou. Výsledky výskumu z roku 2011 ukázali, že len 27,6% dobrovoľníkov podpísalo zmluvu s organizáciou. Aj vo vyjadreniach účastníkov výskumu dizertačnej práce poukazovali participanti na to, že v súčasnosti dochádza k výraznému zvyšovaniu zavádzaniu dobrovoľníckych zmlúv v porovnaní s minulosťou. Je teda veľmi pravdepodobné, že pri realizácii ďalšieho kvantitatívneho výskumu by výsledky priniesli vyššie percentuálne zastúpenie v rámci otázky, týkajúcej sa zavádzania dobrovoľníckych zmlúv. Autorky Brozmanová Gregorová, Matulayová a kol., (2012) pri zhrnutí výsledkov jednotlivých prvkov manažmentu poukazovali na vysokú až strednú mieru profesionalizácie práce s dobrovoľníkmi. Vychádzajúc z tohto výskumu, ako aj z našich výskumných zistení možno povedať, že trend zvyšujúcej sa potreby profesionalizácie a manažmentu práce s dobrovoľníkmi sa tak stáva aj v prostredí slovenského dobrovoľníctva realitou. Výskum realizovaný v roku 2011 sa tiež zamerlal na skúmanie aspektov, ktoré sa vzťahovali k spokojnosti dobrovoľníkov vo vzťahu k organizáciám, v ktorých pôsobia. Až 84,7% dobrovoľníkov uviedlo, že sa cítia byť súčasťou organizácie a súčasťou tímu. Právo, resp. možnosť spolurozhodovania o veciach týkajúcich sa organizácie uviedla približne polovica (51,1%) dobrovoľníkov a 81,7% dobrovoľníkov uviedlo, že sú zo strany organizácie ocenení za ich vynaloženú snahu. Všetky uvedené aspekty sme identifikovali aj vo výskume dizertačnej práce, kedy participanti a participantky uvádzali, že je veľmi dôležité, aby sa mladí ľudia cítili ako súčasť organizácie, takisto poukazovali na dôležitosť dať mladým dobrovoľníkom priestor na realizáciu ich aktivít a nápadov v prospech organizácie. Za nemenej dôležité považovali oceňovanie dobrovoľníkov, ktoré ich môže zároveň motivovať a prispievať tak, ku skvalitňovaniu ich práce.

Poslednou dimenziou, ktorej sme venovali v rámci nášho výskumu pozornosť, bola dimenzia **hodnoty dobrovoľníctva pre spoločnosť**. Pri danej dimenzii sme zistili, aké hodnoty, ktoré prináša dobrovoľníctvo považujú predstavitelia organizácií a mladí ľudia za dôležité pre spoločnosť. Identifikované hodnoty sme následne kategorizovali do dvoch

oblastí a to na základe dvoch už existujúcich pohľadov na dobrovoľníctvo – *emancipačného a reziduálneho*. Na základe výsledkov možno konštatovať, že participantí a participantky výskumu považovali za dôležité viaceré hodnoty spadajúce pod emancipačný pohľad. Ide napríklad o tieto hodnoty: lepšia spoločnosť - účastníci výskumu považujú dobrovoľníctvo za dôležité z dôvodu, že je možné vďaka nemu prispievať k zmene spoločnosti smerom k lepšiemu. Dôležitou hodnotou je aj to, že prostredníctvom dobrovoľníctva je možné prispievať k rozvoju vzájomnej tolerancii, sociálnej súdržnosti, podporovať vnímanie inakosti a búrať stereotypy, ktoré môžu v spoločnosti medzi jednotlivcami, skupinami alebo komunitami prevládať. Významnou hodnotou dobrovoľníctva pre spoločnosť je to, že práve dobrovoľníctvo poskytuje možnosť byť aktívnym, angažovaným a zapájať sa do diania v demokratickej spoločnosti. Hodnota dobrovoľníctva pre spoločnosť sa vychádzajú z skúseností účastníkov výskumu odráža aj v medzigeneračnom prepojení, ktoré je v súčasnej postmodernej dobe veľmi dôležité podporovať, načo môže práve dobrovoľníctvo predstavovať jeden z účinných nástrojov. Dobrovoľníctvo môže taktiež pôsobiť ako preventívny faktor a ako eliminácia sociálnej exklúzie rôznych skupín obyvateľstva, čo je mimoriadne významná hodnota pre spoločnosť. Samotná hodnota pomoci je nemenej dôležitá a jej význam pre spoločnosť je nezanedbateľný. Reziduálny pohľad na dobrovoľníctvo prezentovala hodnota - lepšie služby. Participantí uvádzali, že prostredníctvom dobrovoľníctva je možné poskytovať a prijímať kvalitnejšie služby, ktoré zo strany štátu nie sú úplne pokryté, alebo ich štát nedokáže pokryť na všetkých úrovniach. Na základe výsledkov výskumu, možno vychádzajú z pohľadov účastníkov výskumu dizertačnej práce, poukázať na ich príklon k emancipačnému pohľadu na dobrovoľníctvo. Autori Frič a Pospíšilová (2010) poukazujú v súčasnej postmodernej dobe na chápanie dobrovoľníctva ako samostatného sektoru v spoločnosti, pričom zdôrazňujú, že samotné dobrovoľníctvo nerieši všetky problémy v súčasnej spoločnosti, ale môže k tomu výrazným spôsobom prispievať. Práve uvedený emancipačný pohľad sa najviac spája s moderným vzorcom dobrovoľníctva. Aj napriek tomu, že v etape analýzy a kódovania bolo možné zachytiť aj reziduálny pohľad na dobrovoľníctvo, môžeme konštatovať, že je možné v rámci dimenzie hodnoty

dobrovoľníctva pre spoločnosť poukázať na príklon k modernému vzorcu dobrovoľníctva, ktorý je prezentovaný práve emancipačným pohľadom.

V rámci analyzovanej dimenzie môžeme poukázať na trend, ktorý hovorí o tom, že mladí dobrovoľníci majú záujem byť aktívnymi občanmi, ktorí sa usilujú o dosiahnutie zmeny (Evans, Saxton, 2005). Tento trend je možné v súvislosti s našimi výskumnými zisteniami považovať za potvrdený, nakoľko sa skutočne ukázalo, že mladí dobrovoľníci a dobrovoľníčky chcú prostredníctvom dobrovoľníctva jednak prispievať k zmenám, ktoré môžu prispievať k dosiahnutiu lepšej spoločnosti, zároveň chcú byť aktívnymi občanmi, ktorí sa chcú zapájať a participovať na veciach verejných. Autorka Merrillová (2003) poukázala na to, že rastúcim trendom sa stáva aj čoraz väčšie uvedomovanie si a uznávanie prínosov dobrovoľníctva jednak pre jednotlivcov, a taktiež v prospech komunity a spoločnosti. Aj našimi výskumnými zisteniami môžeme potvrdiť, že tomu tak skutočne je. Dôkazom je široké spektrum hodnôt identifikovaných predstaviteľmi organizácií, ale aj mladými ľuďmi z radov dobrovoľníkov, ktorí poukazovali na skutočnosť, že dobrovoľníctvo má obrovské prínosy pre vykonávateľov, prijímateľov, širšie skupiny ľudí a v neposlednom rade pre spoločnosť ako celok. Pri komparácii našich výsledkov s inými výskumnými zisteniami možno poukázať na výsledky výskumu realizovaného medzi mladými ľuďmi na Slovensku v roku 2017 (Brozmanová Gregorová, a kol., 2018). Výsledky tohto výskumu nepreukázali významné rozdiely medzi emancipačným a reziduálnym pohľadom na dobrovoľníctvo medzi mladými ľuďmi. Na rozdiely v rámci tohto výskumu je však možné poukázať medzi formálnymi a neformálnymi dobrovoľníkmi. Mladí ľudia, ktorí boli formálnymi dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami sa oveľa viac stotožňovali práve s emancipačným pohľadom na dobrovoľníctvo, čo znamená, že táto skupina dobrovoľníkov vníma dobrovoľníctvo ako cestu budovania demokratickej a altruistickej spoločnosti. Aj v našom výskume sme pozornosť sústredili len na formálnych mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčky. Na základe našich výskumných zistení v porovnaní s výsledkami výskumu z roku 2017 tak možno v rámci formálneho dobrovoľníctva poukázať na úplnú zhodu výsledkov. Vychádzajúc z výsledkov výskumu realizovaného v Českej republike (Frič, Pospíšilová, 2010) možno poukázať na jednoznačný príklon k emancipačnému pohľadu na význam dobrovoľníctva. Je však

dôležité zdôrazniť, že v odpovediach účastníkov výskumu sa oba pohľady vzájomne nevylučovali, ale vysoko medzi sebou korelovali. Autori vo výsledkoch výskumu poukazujú na názorovú nevyhranenosť respondentov a to najmä z dôvodu, že u veľkej časti respondentov dochádzalo k splývaniu oboch pohľadov na dobrovoľníctvo. Ďalším autorom, ktorý svoju pozornosť vo výskume smeroval na zisťovanie hodnôt, ktoré prináša dobrovoľníctvo, bol Philine van Overbeeke (2017). Overbeeke sa zameril na hodnoty, ktoré prinášajú dobrovoľníci smerom k organizáciám a to na rozdiel od plateného personálu. Na základe výsledkov svojej štúdie uvádza, že v rámci jeho výskumných zistení medzi dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami v Holandsku sa ako najvýznamnejšie hodnoty ukázali tieto: dôveryhodnosť, efekt siete, rozmanitosť, blízkosť, zdroj spätnej väzby, inovácie a dobrá vôľa.

4.1. Limity výskumu

Za limit zrealizovaného výskumu môžeme označiť nízku mieru zovšeobecnenia výsledkov. Ako limit v časti realizácie fokusových skupín v istej miere vnímame aj absenciu predchádzajúcej skúsenosti výskumníčky s vedením fokusových skupín. Je možné predpokladať, že keby fokusové skupiny viedol skúsenejší moderátor, údaje, ktoré by boli získané, by boli obsirnejšie, čo je však len našou domnienkou. Za limit pri realizácii výskumu v časti individuálnych rozhovorov považujeme aj prítomnosť nahrávacieho zariadenia. Aj napriek tomu, že všetci účastníci rozhovorov boli o prítomnosti audiozáznamu informovaní a súhlasili s jeho použitím, boli niektoré zaujímavé informácie na stanovené témy vypovedané až po jeho vypnutí. S týmito informáciami sme však ďalej nepracovali.

5. ZÁVER

V dizertačnej práci sme poukázali na spoločenské procesy, ktoré súvisia s modernizáciou spoločnosti a individualizáciou, a následne vplyvajú aj na oblasť dobrovoľníctva mladých ľudí. V oblasti dobrovoľníctva sme svedkami prebiehajúcej premeny súčasných dobrovoľníkov, ktorých ovplyvňujú nové trendy, a tie sa následne pretavujú do spôsobu a výkonu ich dobrovoľníckych aktivít a činností. V práci sme sa preto zamerali na identifikáciu a charakteristiku nových trendov, ktoré prenikajú do oblasti dobrovoľníctva, a ktorých dôsledkom je identifikácia nových vzorcov dobrovoľníctva. Pre skúmanie dobrovoľníctva a identifikáciu prevládajúceho vzorca dobrovoľníctva v spoločnostiach, je potrebné oboznámiť sa aj s jednotlivými dimenziami v dobrovoľníctve, prostredníctvom ktorých je skúmanie prevládajúceho vzorca ľahšie uchopiteľné. Z tohto dôvodu, sme v dizertačnej práci poukázali aj na charakteristiky vybraných dimenzií, podporené vybranými výskumnými zisteniami domácich a zahraničných autorov. Vo výskume dizertačnej práce sme sa zamerali na skúmanie vybraných dimenzií dobrovoľníctva mladých ľudí na Slovensku.

Vychádzajúc z našich výskumných zistení, môžeme poukázať na to, že z pohľadu participantov a participantiek výskumu dizertačnej práce, sa v skúmaných dimenziách dobrovoľníctva mladých ľudí objavuje aj nový vzorec dobrovoľníctva. Charakteristiky nového vzorca dobrovoľníctva sa z pohľadu účastníkov výskumu preukazujú v rámci štýlu dobrovoľníckej participácie, a to najmä nárastom nepravidelných mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok. Nepravidelnosť dobrovoľníckeho angažovania sa, sa spája najmä s časovými možnosťami súčasných mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok. V rámci štýlu dobrovoľníckej participácie sa nový vzorec dobrovoľníctva prejavuje aj zvyšujúcimi sa novými trendmi v dobrovoľníctve mladých ľudí, a to napríklad nárastom virtuálneho dobrovoľníctva, firemného a takisto expertného dobrovoľníctva. V oblasti motivácie je narastajúci nový vzorec dobrovoľníctva zastúpený predovšetkým nárastom motívov, ktoré spadajú pod typ egoistickej motivácie, v rámci ktorej je možné poukázať na viaceré podkategórie, ktoré sme identifikovali. Egoistická motivácia bola tvorená širokou paletou rôznych motívov, ktoré z pohľadu účastníkov a účastníčok nášho výskumu odzrkadľujú konkrétne motívy súčasných mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok na Slovensku. Vo

vzťahu medzi organizáciami a mladými dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami, môžeme vychádzajúc z výsledkov hovoriť o zvyšujúcej sa individualizácii mladých ľudí, ktorá sa prejavuje ich zvýšenou samostatnosťou, individualizmom a znižujúcim sa záujmom o kolektívne združovanie. Narastajúcu individualizáciu súčasných mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok možno taktiež považovať za odraz nového vzorca dobrovoľníctva mladých ľudí v prostredí slovenského dobrovoľníctva. V rámci vzťahu medzi organizáciou a mladými dobrovoľníkmi možno za zmenu, ktorá sa odráža v charakteristikách nového vzorca dobrovoľníctva, označiť vychádzajúc z výsledkov výskumu dizertačnej práce aj zvyšujúcu sa profesionalizáciu riadenia dobrovoľníkov. Pri pohľade na hodnoty, možno na základe našich výsledkov poukázať na skutočnosť, že participant i participantky výskumu, poukazovali na rôzne hodnoty, ktoré v spojitosti s dobrovoľníctvom vnímajú. Na základe výsledkov, možno v tejto oblasti poukázať najmä na príklon k emancipačnému pohľadu na dobrovoľníctvo, ktorý spadá pod nový vzorec dobrovoľníctva.

Napriek uvedeným aspektom, ktoré v rámci jednotlivých skúmaných dimenzií dobrovoľníctva mladých ľudí poukazujú na identifikáciu nových trendov, ktoré prezentujú moderný vzorec dobrovoľníctva, nemožno hovoriť, že by bol nový vzorec dobrovoľníctva na základe našich výskumných zistení v prostredí slovenského dobrovoľníctva v popredí. Naopak, vychádzajúc z výsledkov dizertačnej práce, môžeme v prostredí slovenského dobrovoľníctva mladých ľudí, hovoriť o prelínaní tradičného a moderného vzorca dobrovoľníctva. Participant i participantky výskumu vnímajú mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčky, ako predstaviteľov jednak tradičných, ako aj moderných dobrovoľníkov a dobrovoľníčok.

Za prínos dizertačnej práce, považujeme na jednej strane priblíženie fenoménu dobrovoľníctva mladých ľudí v súvislosti s teoretickými východiskami. Veríme, že sa nám podarilo v dostatočnej miere priblížiť, ako môžu procesy modernizácie a individualizácie ovplyvňovať oblasť dobrovoľníctva mladých ľudí. Samotné spracovanie témy môže slúžiť ako užitočný materiál pre odborníkov, pre ľudí pracujúcich s mladými dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami, ale taktiež pre laickú verejnosť, ktorá sa chce o téme dobrovoľníctva mladých ľudí dozvedieť viac. Záverom odporúčame naďalej realizovať výskumy, ktoré sa budú venovať téme dobrovoľníctva mladých ľudí na Slovensku. Nové výskumné zistenia

môžu priniesť ďalšie zaujímavé výsledky, ktoré môžu ukázať, ako sa dobrovoľníctvo mladých ľudí na Slovensku vyvíja a kam smeruje. Ďalším vedeckým a výskumným bádáním možno odhaliť, či postupom rokov dochádza k jednoznačnej zmene vzorca dobrovoľníctva, alebo k pomerne vyrovnanému prelínaniu tradičného a moderného vzorca dobrovoľníctva medzi mladými ľuďmi. Hlbšie poznanie obrazu dobrovoľníctva môže na jednej strane umožňovať organizáciám, ktoré spolupracujú s mladými dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami, oboznámiť sa s možnými zmenami, ktoré sa týkajú dobrovoľníctva mladých ľudí. Na druhej strane im umožňuje aj reagovať na tieto zmeny a zladit' očakávania generácie mladých dobrovoľníkov, ktoré sú ovplyvnené aj novými trendmi v dobrovoľníctve s očakávaniami vlastnej organizácie. Poznanie fenoménu dobrovoľníctva mladých ľudí takisto umožňuje organizáciám prispôbiť riadenie dobrovoľníkov a celkový manažment dobrovoľníctva tak, aby bola činnosť dobrovoľníkov efektívna, a aby boli spokojní aj dobrovoľníci a tiež predstavitelia organizácií. Poznanie skutočnej podoby dobrovoľníctva a jeho bližších špecifik a charakteristík, ktoré sa vzťahujú aj na rôzne cieľové skupiny dobrovoľníkov a dobrovoľníčok, vnímame ako dôležité aj pre tvorbu politiky v tejto oblasti.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- ❖ ANDREONI, J. 1990. *Impure Altruism and Donations to Public Goods: A Theory of Warm-Glow Giving*. *Economic Journal* 100 (401), June, 464 – 77.
- ❖ BAUMAN, Z. 1999. *Globalizace. Důsledky pro člověka*. Praha: Mladá fronta. 1999. 160s. ISBN 80-204-0817-7.
- ❖ BAUMAN, Z. 2002. *Tekutá modernita*. Praha : Mladá fronta. 2002. 344s. ISBN 80-2040-966-1
- ❖ BECK, U. 2007. *Co je to globalizace? Omyly a odpovědi*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 2007. 191s. ISBN: 978-80-7325-123-9
- ❖ BECK, U. 2011. *Riziková společnost*. Praha: Slon. 2011. 430s. ISBN 978-8-7149-047-6
- ❖ BRNULA, P. 2012. *SOCIÁLNÁ PRÁCA – Dejiny, teórie a metódy*. Bratislava: Iris, 2012. 264s. ISBN 978-80-89256-91-4
- ❖ BROZMANOVÁ GREGOROVÁ. 2013. *Dobrovoľníctvo ako multidimenzionálny sociálny fenomén v kontexte sociálnej práce*. 2013. 153s. Habilitačná práca.
- ❖ BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. a kol. 2011. *Dobrovoľníctvo: Keď pomoc baví a zábava pomáha*. Bratislava: Ševt, 2011. ISBN 978-80-8106-049-6.
- ❖ BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. a kol. 2012. *Dobrovoľníctvo na Slovensku výskumné reflexie*. Bratislava: Iuventa, 2012. 208s. ISBN 97-80-8072-119-0.
- ❖ BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A., a kol. 2009. *Analýza dobrovoľníctva na Slovensku*. Banská Bystrica: PdF, UMB, 2009. 113s. ISBN 978-80-8083-844-7
- ❖ BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A., a kol. 2009. *Tretí sektor a mimovládne organizácie*. Banská Bystrica: PdF UMB, 2009. 148s. ISBN 978-80-8083-805-8
- ❖ BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A., a kol. 2014. *Štandardy kvality manažmentu dobrovoľníkov a dobrovoľníčok a odporúčania na prácu s mládežou v oblasti dobrovoľníctva*. Banská Bystrica: CD a Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií, 2014. 28s.
- ❖ BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A., a kol. 2018. *Dobrovoľníctvo mládeže na Slovensku – aktuálny stav a trendy*. Stupava: Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií, 2018. 148s. ISBN 978-80-973034-0-2

- ❖ BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. - STACHOŇ, M., 2014. Volunteering in the Context of Social Work – Historical Connection and Perspectives. *In Historia i Politika*. ISSN 1899-5160, 2014, No.12, s 97-110.
- ❖ DEKKERM, P. - HALMAN, L. 2003. „Volunteering and Values: An Introduction“. In Paul Dekker, Loek Halman. *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York: Kluwer Academic/ Plenum Publishers, 1-17.
- ❖ ELLIS, S. 2005. *Tracking volunteer trends*. Association Management: The Leadership Issue 2005, January 2005.
- ❖ ESMOND, J. 2010. *Volunteer Management – 7 Trends That Will Change Volunteer Recognition and Recruitment For You*. [online]. 2010. [cit. 2018-05-10]. Dostupné na internete: <http://ezinearticles.com/?Volunteer-Management---7-Trends-That-Will-Change-Volunteer-Recognition-and-Recruitment-For-You&id=4051550>
- ❖ Eurobarometer. European Social Reality. 2007. Brusel: European Commission.
- ❖ EVANS, E. - SAXTON, J. 2005. *The 21st Century volunteer. Report on the changing face of volunteering in the 21st Century*. London : Scout Association.
- ❖ FRÍČ, P. - POSPÍŠILOVÁ, T. et al. 2010. *Vzorci a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha : Agnes, 2010. 263s. ISBN 978-80-903696-8-8-
- ❖ FRÍČ, P. - VÁVRA, M. 2012. *Tři tváře komunitního dobrovolnictví*. Praha: Agnes, 2012. 137s. ISBN 978-80-903696-9-6.
- ❖ GÁLIKOVÁ TOLNAIOVÁ, S. 2007. *Problém výchovy na prahu 21.storočia*. Bratislava: Iris. 2007. 250s. ISBN 978-80-89256-04-4
- ❖ GIDDENS, A. 1988. *Důsledky modernity*. Praha: Slon, 1988. 200s. ISBN 80-86429-15-6
- ❖ HADDAD, M. A. 2006. *Civic Responsibility and Patterns of Voluntary Participation Around the World*. Comparative Political Studies, vo. 39, no. 10, 1220-1242.
- ❖ HEGER, V. 2012. *Médium jako autorita*. In *Autorita v edukační a sociální praxi*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2012. s.56-61. ISBN 978-80-7395-507
- ❖ HENDL, J. 2005. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005. 408s. ISBN 8073670402

- ❖ HUSTINX, L. 2001. Individualisation and new styles of youth volunteering: an empirical exploration. In *Voluntary action*, vo. 3, no 2, p. 57-76.
- ❖ HUSTINX, L. - LAMMERTYN, F. 2003. Collective nad Reflexive Styles of Volunteering: A Sociological Modernization Perspective. In *Voluntas: International Journal of Voluntary nad Nonprofit Organization*, vo. 14, no. 2, p. 167-187.
- ❖ CHYTIL, O. 2007. Důsledky modernizace pro sociální práci. In *Sociální práce/ Sociálna práca*, ISSN 1213-6204, vol. 7, 2007, No. 4, p. 64-71.
- ❖ IHM, J. 2017. Classifying and Relating Different Types of Online and Offline Volunteering. In *Voluntas*. ISSN 0957-8765, 2017, vo. 28, no. 1, p. 400-419
- ❖ JONES, CH. 2017. *Microvolunteering: what is it and why should you do it*. [online]. 2017.[cit.2018-05-12]. Dostupné na internete: network/2017/apr/13/microvolunteering-what-is-it-and-why-should-you-do-it
- ❖ KELLER, J. 2010. *Tři sociální světy*. Praha: Sociologické nakladatelství Slon, 2010. 196s. ISBN 978-80-7419-031-5.
- ❖ KLUG, G. - TONER, S. - FABISCH, K. - PRIEBE, S. 2018. Characteristics and motivations of volunteers providin one-to-one support for people with mental illness: a survey in Austria. In *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*. ISSN 0933-7954, 2018, vol.53, no.8, p. 841-847.
- ❖ KOSOVÁ, B. 2015. *Filozofické a globálne súvislosti edukácie*. Banská Bystrica: Belianum, 2015. 174s. ISBN 978-80-557-1021-1.
- ❖ KOUCKÁ, P., 2007. Dobrovolníci versus profesionálové. *Psychologie dnes*. ISSN 1212-9607, 2007, vol.13, no. 2, p.34-37.
- ❖ KUDLÁČOVÁ, B. 2007. *Človek a výchova v dejinách európskeho myslenia*. Trnava: Pedagogická fakulta. 2007.199s. ISBN 978-80-8082-120-3.
- ❖ LEVICKÁ, J., a kol. 2015. *Identita slovenskej sociálnej práce*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2015. 233s. ISBN 978-80-8082-872-1
- ❖ LYONS, M. - WIJKSTROM, P. - CLARY, G. 1998. Comparative studies of volunteering: what is being studied. *Voluntary Action*. ISSN 1465-4067, 1998, vo. 1, no. 1, p.45-54

- ❖ MACDUFF, N. 2005. Societal Changes and Rise of the Episodic Volunteer, Emerging Areas of Volunteering, Arnova Occasional Paper Series, vol. 1, no. 2. Indianapolis
- ❖ MACHÁČEK, M. 2008. *Úvod do politickej sociológie mládeže*. Trnava: Katedra politológie FF UCM. 2008. 181s. ISBN 978-80-8105-012-1.
- ❖ MATULAYOVÁ, T. 2012. *Dobrovoľníctvo ako výskumná téma sociálnej práce a sociológie*. Zborník z vedeckej konferencie. Liberec: Technická Univerzita, 2012. 71s. ISBN 978-80-7372-856-4.
- ❖ MATULAYOVÁ, T., a kol. 2016. *Motivace k dobrovolnictví*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2016. 109s. ISBN 978-80-244-5110-7
- ❖ MERRILL, M., V. 2003. International megatrends in volunteerism. In *Voluntary Action*, 2003, vo. 5, No. 2, p. 63 – 69.
- ❖ MEZŘICKÝ, V. 2003. *Globalizace*. Praha: Portál. 2003. 152s. ISBN 80-7178-748-5
- ❖ MIOVSKÝ, M. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- ❖ MORALES, A. T. - SHEAFOR, B. W. 2004. *Social work: A profession of many faces*. Boston: Allyn and Bacon. 2004. ISBN 020537607X.
- ❖ MORGAN, D. L. 2001. *Ohniskové skupiny jako metoda kvalitativního výzkumu*. Brno : združení SCAN, 2001. 99 s. ISBN 80-85834-77-4.
- ❖ MRÁZOVÁ, A. - RADKOVÁ, L., 2007. Dobrovoľníctvo a postupná profesionalizácia jeho manažmentu ako priorita rozvoja sociálnej práce. In *Geriatrics*. 2007, vo. 7, no.4, p.170-173.
- ❖ ONDREJKOVIČ, P. 2002. *Globalizácia a individualizácia mládeže, negatívne stránky*. Bratislava: Veda. 2002. 132s. ISBN 80-224-0689-9.
- ❖ PUTNAM, R. 2000. *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York : Simon and Schuster.
- ❖ PAINE, A. E., - HOWLETT, S., a kol. 2007. *Volunteering and social policy. The Institute for Volunteering Research and Volunteering England*.
- ❖ ROCHESTER, C. 2006. *Making Sense of Volunteering*. A Literature Review. London: Volunteering England, 2006. 39s. ISBN 1-897708-38-6

- ❖ ROCHESTER, C. 2018. *Trends in volunteering*. 2018. (zhrnutie štatistického a akademického výskumu dobrovoľníctva)
- ❖ ROCHESTER, C. - HUTCHISON, R. 2002. *A Review of the Home Office Older Volunteers Initiative, Research Study 248*, Home Office: London.
- ❖ ROCHESTER, C. - PAINE, A. E. - HOWLETT, S. - ZIMECK, M. 2010. *Volunteering and Society in the 21st Century*. Hampshire : Palgrave Macmillan. 2010. 274s. ISBN 978-0-230-36772-2-
- ❖ SHERR, M. E., 2008. *Social Work with Volunteers*. Chicago: Lyceum Books. 2008. 145s. ISBN 978-1-933478-11-1
- ❖ SKUTIL M. a kol. 2011. *Základy pedagogicko-psychologického výskumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál. 2011. 256s. ISBN 978-80-7367-778-7
- ❖ STEBBINS, R. 2006. *Leisure Reflections*. No. 13. The Serious Leisure Perspective. LSA Newsletter No. 75, s. 6-8.
- ❖ ŠVAŘÍČEK, R. - ŠEĐOVÁ, K. a kol. 2007. *Kvalitativní výskum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha : Portál. 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
- ❖ ŠVEC, Š. a kol. 1998. *Metodológia vied o výchove. Kvantiatívno-scientické a kvalitatívno-humanistické prístupy v edukačnom výskume*. 1. vyd. Bratislava: Iris, 1998. 303 s. ISBN 80-88778-73-5.

LEGISLATÍVA

- ❖ Zákon č. 219/ 2014 Z.z. Zákon o sociálnej práci a o podmienkach na výkon odborných činností v oblasti sociálnych vecí a rodiny a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- ❖ Zákon č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č.131/2002 Z. z. o vysokých školách.